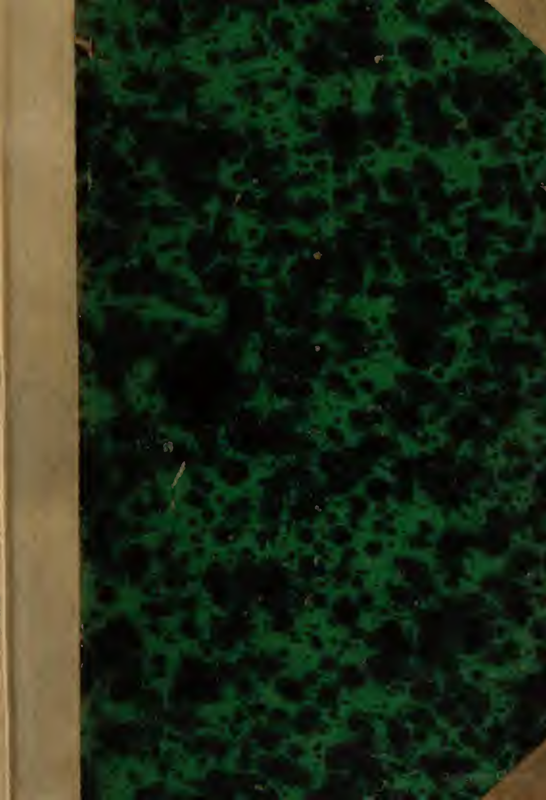

Nicolai clemangis de corrupto Eccle. statu 1
Rhytmi franconis 78
Nicol. clemangis de cōcilio generali . . . 87. 100
petrus de Alliaco de Reform. Eccle . . . 145
Excerpta ex Joh. Gersone 193
Ex Bernhardo 206
Ex Johanne Sarisburiēsi 221
Ex Marsilij petav. defensore pacis 226
Ex Alvaro pelagio de planctu Eccl. 231
Ex Theodorico de Niem 241
Picus Mirandula de Reformādis moribus 250
Instructio francisci cheragati 275
De expilationibus paparum 278

SPECVLVM ECCLESIÆ PONTIFICIÆ.

NICOLAVS CLEMANGIS ARCHIDIACONVS BAIOCENSIS, DOCTOR S. Theologiæ Parisiensis, de corrupto *Ecclesiæ statu.*

Huic accesserunt duæ eiusdem Epistolæ super materia Concilij generalis: Tractatus Petri de Aliaco Cardinalis Cameracensis, de reformatione Ecclesiæ Concilio Constantiensi oblatus, aliaq; ex D. Gersono, Bernardo, Iohanne Sarisburiensi, Episcopo Carnotensi, Marsilio Patauino, Aluaro Pelagio Episcopo Syluensi, Theodorico de Niem Episcopo Verdensi, & alijs, eiusdem argumenti ad detegendam Ecclesiæ Pontificię fœditatem, collecta & edita opera & studio EDWARDI BVLKLEI S. Theologiæ Doctoris.

NAHVM 3. 5.

Ecce me contra te, dictum Iehouæ exercituum, & retegam fimbrias tuas replicans in faciem tuam: vt ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam: & projiciens in te res detestandas, turpitudine afficiam te, disponamque te vt speculum.

LONDINI,
Impensis Georg. Bishop.
1606.

Ex Io. Tritemio Abbate Spauheimensi, *de Ecclesiasticis scriptoribus.*

NIcolaus Clemangis Archidiaconus Baiocensis, vir in diuinis scripturis eruditus, & in secularibus literis nobiliter doctus, metro excellens & prosa, in gymnasio Parisiensi magisterium sacræ paginæ consecutus magnam eruditionis suæ euidentiam dedit. Scripsit vtroq; stilo multa præclara volumina, quibus luculentissimi ingenij sui memoriam reliquit. De quibus subiecta feruntur ad Petrum de Aliaco Dominum Episcopum Cameracensem, & Cardinalem supradictum, opus insigne quod prænotauit.

De fructu Heremi. *lib.* 1.
De corrupto Ecclesiæ statu. *lib.* 1.
De nouis Festiuitatibus. *lib.* 1.
De materia Schismatis. *lib.* 1.
Epistolarum ad diuersos, & multa alia.

Claruit temporibus Sigismundi Imperatoris & Concilij Constan: An. Dom. Mccccxvij.

Clariſsimo viro, & ſuis virtutibus ornatiſſimo, Domino *Richardo Chetwoodo*, Equiti aurato:

Gratia, miſericordia & pax à Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto.

Vm veritatis diuinæ vindices, quos Deus pro immenſa ſua miſericordia, in hac ſeneſcentis mundi ætate ad Antichriſtum detegendum & debellandum excitauit, Pontificiorum adulterinam doctrinam, cõmentitios cultus, & teterrimos abuſus, ac corruptelas redarguunt, luculentiſsimiſq́; ſcripturæ ſacræ teſtimonijs refellunt: iſti ad nudum Eccleſiæ nomen tanquam ad Aſylum confugiunt, & ſub eodem ſe tutò deliteſcere, ſuaſq́; ſordes omnes tegere ſe poſſe arbitrantur. Neque hoc nouum eſt, & ante hunc diem inauditum. Maiores enim ipſorum qui Baali adolebant, deos alienos colebant, omniaq́; ſcelera ſumma cum auiditate perpetrabant, Hieremiæ Pro-

phetæ hæc illis obijcienti & exprobanti, hoc
Ierem.7. *ipsum occlamabant, Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini. Quibus verbis penes se templum Dei esse iactabant, seq; pro veris illius ministris venditabant, cui ampliores & luculentiores promissiones quàm Terpeiæ rupi & septi-colli ciuitati Deus fecerat. Simili fastu inflati fuerunt sacerdotes tempore Christi; qui cùm se pro vineæ Domini colonis ducerent, & apud ipsos Ecclesiam esse iudicarent, Dei filium haud satis idonea autoritate ad munus suum obeundum instructum, quia eam ab ipsis non acceperat, existimabant: eum extra vineam eijciebant, multisq; contumelijs tanquam schismaticum aut hæreticum afficiebant. Seruator noster Christus apud diuum*
Apocal.2.9. *Iohannem dicit, quosdã se Iudæos appellasse, quo nomine Ecclesiæ titulo superbiebant, cùm reuera essent synagoga Satanæ. Singuli*
Lib.4.ca.vlt. *quoque hæreticorũ cœtus (vt ait Lactantius) se potissimũ Christianos, & suam esse Catholicam ecclesiam putant. Quæ verba adducit*
Tom.1.cont.4. de notis Ecclesię.c.1. *quoque Bellarminus (qui Dominici humeris diuturno onere iam lassis & defatigatis,*

suos

ſuos ad ſuſtentandã Lateranenſem Eccleſiã ruentẽ ſuppoſuiſſe videtur.) Ex his liquidò conſtat, non nudo Eccleſiæ nomini eſſe innitendum, ſed de doctrinæ veritate & politiæ integritate eſſe inquirendum. Ea enim vera Chriſti Eccleſia cenſenda eſt, quæ veram doctrinam ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis conſignatam profitetur, & ordine à Ieſu Chriſto inſtituto gubernatur. De priori Chriſtus ait, Oues meæ vocem meã audiunt: D. Paulus dicit, domeſticos Dei, qui ſunt Eccleſia, (Nihil enim aliud eſt Eccleſia, inquit Chryſoſtomus, quã ex noſtris animabus constructa domus) ſuperſtructos eſſe ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarũ, ſummo angulari lapide ipſo Ieſu Chriſto. Vnde D. Hieronimus, Eccleſia non in parietibus conſiſtit, ſed in dogmatum veritate: Eccleſia ibi eſt, vbi fides vera eſt. Et rurſus: Eccleſia Chriſti quæ habitat benè, & in toto orbe eccleſias poſſidens, ſpiritus vnitate coniuncta eſt, & habet vrbes, legis, Prophetarũ, Euangelij, & Apoſtolorum: non eſt egreſſa de finibus ſuis, id eſt, de ſcripturis ſanctis. Huic D. Auguſtinus ſæpe aſſerit, ſcripturam

Vide Anton. hiſt. part. 3. Titul. 23. cap 4. § 3. fo. 194.

Ioh. 10. 27.

Eph. 2. 20.

Chryſoſt. in Eph. hom. 10

Hieronym. in Pſal. 133.

Idem in Micheã. li. 1. c. 1

Auguſtin. de ciuitate Dei, lib. 3. cap. 1.

De vnitate Ecclesiæ.ca. 2.3.4.&c. Bellar. tom. 1.contr.4. li. de notis Ecclesiæ.cap.9

Ecclesiæ testem esse,eamq; demonstrare. Denique ne plura consecter, ipse Bellarminus vi veritatis victus cogitur confiteri, veram Ecclesiam dici Apostolicam,quia doctrinam retinet quam Apostoli tradiderunt. In quo cum Bellarmino eiusq; commilitonibus Ignatij Laiolæ tyronibus, pedem figimus, & comminus pugnamus, eosq; prouocamus vt si planè ac dilucidè nobis ostendant,doctrinã illam quæ nunc in Ecclesia Romana recipitur,& ferro flammaq; defenditur,alijsq; obtruditur, eandẽ esse quam Apostoli tradiderunt, suiq; sanguinis effusione obsignarunt, & nos omnes facilè superabunt,& illustrem victoriam reportabunt. Si enim docuerint Apostolos tradidisse Romani Pontificis esse vrbi & orbi præsidere,imperatores & reges cùm excõmuninare,tum de solijs deturbare, eorumq; subditos à iuramento fidelitatis & obseruantiæ absoluere, & in ipsos concitare: eum in iudicando errare non posse, preces peregrina & incognita lingua esse profundendas, Angelos & Sanctos vita defunctos inuocandos,& pro mediatoribus nostris apud Deum adhibendos: si ostenderint Apostolos

purgatorij ignem accendisse, indulgentias pro pecunia vendidisse, Christum in Missa pro viuis & defunctis obtulisse, calicē à cœna Domini remouisse, substantiā panis & vini paucorum verborum demurmuratione in ipsum corpus & sanguinem Christi conuertisse, placentam tenuem & rotundam in altum eleuatam pro Deo ac creatore adorasse, coram imaginibus procubuisse, easq́ etiam latriæ cultu coluisse, & ad illas inuisendas longa itinera suscepisse, Monachorum & mendicantiū ordines instituisse: si hæc aliaq́ eiusmodi portenta Ecclesiam primæuam ab Apostolis hausisse demonstrauerint, sanè redemus, & cùm nosmetipsos deceptos fuisse, tum alios in errorem induxisse, agnoscemus. Hoc igitur premendum, in hoc ab istis omnibus viribus esset desudandum, & non inaniter, ne dicam ridiculè, de externa locorum & personarum successione declamitandum, vt Kellisonus, orator dulcis, disputator parū vehemens, calumniator verò nimis impudens, alijq́ eiusmodi rabulæ faciunt. Hoc præstare summo studio conatus est Bellarminus, quantū & ipse & alij Laiolani satellites

 ef-

efficere potuerunt. Verùm quo ſucceſſu, quàmque parùm profecerit, omnes qui oculos occludere nolunt, facilè vident. Eius enim ſcripta à doctiſsimis hominibus D. Whitakero, D. Reynoldo, D. Sutcliuio, Franciſco Iunio, Lamberto Daneo, Sybrando Lubberto, ac alijs ſunt refutata & protrita: eorumq́; defenſio, neque ab ipſo Bellarmino, aut alio quopiam ſuſcipitur, ſed penitus deſeritur. Quis verò non videt quàm deplorata ſit huius doctrinæ conditio, cuius propugnatio ab omnibus negligitur & reſpuitur?

De pontificiæ Eccleſiæ politia quid attinet dicere? quantum enim ea à Chriſti ordinatione defecerit, multi quibus aliquis pietatis ſenſus fuit, in ipſo Papatu, caliginoſiſsimiſq́; temporibus demonſtrârunt & deplorârunt, deq́; fœdis Rom. Eccleſiæ corruptelis ſcripta poſteris reliquerunt. Quorum (vt aliquos recenſeam) fuit Garardus Ridder ex ſuperiori Germania, circa annum Domini 1369. qui duos libros edidit De fratrum mendicantium nequitijs ac ſceleribus obſcœnis, quod opus vocabat, Lachrymæ Eccleſiæ. *Aluarus Pelagius Epiſcopus Syl-*

Syluensis in Lusitania circa annum Dom. 1320. *librum magnum edidit, quem* De planctu Ecclesiæ *inscripsit. Giraldus Cambrensis librum exarauit, quem* Speculum Ecclesiæ *appellauit.*

Denique, vt alios omittam, Nicholaus Clemangis, Doctor Parisiensis & Archidiaconus Baiocensis, vir doctus & disertus, qui ducentis ab hinc annis & tempore Concilij Constantiensis vixit, librum de corrupto Ecclesiæ statu euulgauit. Hunc librum auidissimè expetens, sæpè multumq́, sed diu frustrà quæsiui, tandem tamen Dei prouidentiâ in illum incidi, & à Doctore Bulleno nuper Ecclesiæ Lichfieldensis Decano accepi: de quo in lucem emittendo multis rationibus adductus cogitaui. Primùm, vt illum ab interitu vindicarem, quem Romanenses omnibus modis opprimere, & sempiternâ obliuione obruere student. Quod ex eo liquidò apparet, quia in priore editione ingentis illius operis Lutetiæ editi, quod Bibliothecam Patrum inscripserunt, etsi aliquos huius Authoris libros ediderunt, hunc tamen de industria, vt videtur, reiecerunt: in po-

ſteriori verò etiam illos libros priùs excuſos expunxerunt. Prætereà in Indice librorum prohibitorum per Clementem octauum nuper edito, hæc de huius Nicholai Clemangis operibus verba habentur. Nicholai Clemangis opera illa tantummodò permitti poterunt, quę iuxta cenſuras Patrum deputatorum emendata excudentur. *Quibus verbis Papa innuit, vt alia huius viri eruditiſsimi ſcripta niſi fœdè mutilata & truncata non euulganda, ita hunc librum penitùs eſſe ſupprimendum. Cùm ergo illi tantoperè doctiſsimorum virorum ſcripta deprauare, mutilare, ac ſupprimere conentur: eorum qui veræ pietati ſtudent officium eſt, illa à clade eripere, & integrè omnibus proponerę. Deinde hâc ratione pontificijs noſtris laruam detrahere volui, qui de Eccleſia Romana tantoperè gloriantur, eamq́ tanquam virginem puram & incorruptam ab omnibus ambiendam & imitandam arbitrantur; ſimulq́ vt omnes intelligant in quàm multos magnoſq́ abuſus & corruptelas illa dilapſa ſit. Denique cùm pontificij noſtrorum hominum mores tantopere accu-*

ſent

sent & exagitent (quos in plerisque à vera pietate nimiùm deflexisse agnosco & deploro) quot quantisq́ue vlceribus ipsi scateant, omnes videant & intelligant. Verùm quia vni testi ne Catoni quidem creditum est, vt inquit Hieronimus, testimonio plurium eorumq́ue idoneorum testium hæc confirmanda censui. Clemangi igitur tractatum Petri de Aliaco Cardinalis Cameracensis de reformatione Ecclesiæ Concilio Constantiensi exhibitum adiunxi. Deinde nonnulla ex operibus Iohannis Gerson Academiæ Parisiensis Cancellarij, & regis Galliæ ad illud Concilium Constantiense Legati, cuiusq́ue magna pars fuit, collegi & adieci. Hos tres vnà coniungere volui, quia συγχρονοὶ vno eodemq́ue seculo vixerunt. Posteà ex Bernardo, Iohanne Sarisburiensi, Marsilio Patauino, Theodorico de Niem, ac Aluaro Pelagio, qui omnes illis antiquiores fuerunt, aliqua excerpsi & apposui, vt ex his omnibus perspicuum fiat, quantum à vera pietate & recta rerum administratione Romana Ecclesia (quam velut filiolam vel potiùs matrem suam plerique deosculantur) defecerit. Postremò

stremò ex varijs Scriptoribus pontificijs ostendi, quàm auarè & miserè Papæ eorûmque Emissarij prouincias Christianas & præcipuè Angliam nostram importunis & inauditis exactionibus spoliârint & expilârint. Ex quibus omnibus, vt de adulterina doctrina, & horrenda Idololatria nihil ampliùs hîc dicam, cuiuis constare poterit quàm iustis de causis, hoc aliaq; regna eius iugum grauissimum excusserint.

Hæc omnia, vt ab animò veræ religionis promouendæ studioso, ac Babylonis euertendæ cupido, profecta sunt: ita sub tuo clarissimo nomine (ornatissime Chetwoode) *exire volui, vt ante mortem, quam post quadraginta annorum labores in Euangelij ministerio exantlatos indies expecto, & diu absuturam non arbitror, aliquod grati animi indicium ac testimonium pro tua summa humanitate, quam non parcè ostendisti, sed plenè in me effudisti, & nunc ostenderem, & posteris relinquerem. Plura nunc non persequar, neque te (vt spero) currentem ad veram doctrinam amplectendam, & pietatem colendam incitabo. Tantùm te*

rogo,

rogo, vt hoc Leuidense munus non pro ipsius quantitate, quæ exigua, sed pro animi mei erga tuam amplitudinem propensione, quæ maxima est, serenâ fronte accipere velis. Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi ex animo oro, vt diuina sua dona indies in te magis magisq́ augeat, tibi ac electæ Dominæ coniugi tuæ, suauissimisq́ liberis benedicat, vosq́ omnes quàm diutissimè florentes custodiat. Apud Woohullum tuum 12. Octobris. 1605.

Tuæ dignitatis studiosissimus:

EDVARDVS BVLKLEVS.

Lectori Christiano.

CUm in Epistola Dedicatoria rationes quibus adductus sum, vt D. Nicolai Clemangis librum de corrupto Ecclesiæ statu è tenebris eruerem, & in lucem proferrem, aliaq; scripta eiusdem argumenti illi adiungerem, suprà ostenderim: è re tua (Christiane Lector) fore existimaui, si te de nonnullis alijs certiorem facerem. Ac primùm vt quâ fide in his versatus fuerim, intelligas. Qua in re persanctè testari, atque adeò (si opus esset) iurare possum, me eâ fide in his edēdis vsum esse, qua virum veritatis & pietatis studiosum decet, id est, optimâ, adeò vt ne verbum quidem de industria addiderim, aut detraxerim, aut immutârim. Odi enim eam libros mutilandi & deprauandi rationem, quam pontificij non modò sequuntur, sed etiam profitentur, vt ex ipsorum indicibus expurgatorijs in Belgio ac Hispaniâ editis, ab illis quidem quantum fieri potuit occultatis, à nostris verò in lucem protractis, quiuis iam perspicere poterit. Verùm mirum nemini esse debet, eos qui corruptissimam doctrinam amplectuntur, in doctorum hominum scriptis corrumpendis tam studiosè

diosè

diosè incumbere, cùm à sacris Scripturis deprauandis, & antiquorum Patrum scriptis interpolandis manus cohibere non possunt. Quod calumniam non esse, ipse alio libro antè indicaui, & posthac si necessarium visum fuerit, ac vitam Deus concesserit, me pleniùs & planiùs demonstraturum promitto ac spondeo. Hinc quoque constare poterit me in hoc D. Clemangis libro euulgando, non perfidè, sed fideliter officio esse perfunctum, quia eum non ex manuscripto, sed typis excuso, idq; Romæ, vt præ se fert titulus, profero: quem si qui habeant (vt aliquos habere non dubito) eumq; cum hoc contulerint, facilè perspicient, quæ mea fides in eo recudendo fuerit. Idem illi quoque intelligere poterint, qui hunc ipsum in Gallicam linguam transfusum, ac 40. abhinc annis Aureliæ excusum viderint & examinârint, quem D. Iohannes Reynoldus huius Ecclesiæ decus & ornamentum, mihi anno superiori ostendebat.

Præterea te scire cupio me Rithmos illos qui D. Clemangis librum sequuntur, non à meipso addidisse, sed in exemplari quod sequutus sum, inuenisse: quis eorum Author fuerit, me latet. Deinde duas illas D. Clemangis Epistolas de materia Concilij, quæ in fasciculo rerum expetendarum & fugiendarum continentur, (qui liber valdè rarus est) quia docta ac vtiles sunt, & à superiori argumento non omninò aliena, adiungendas

gendas esse iudicaui. Atque optarem, vt si qui vel alia huius Authoris opera, vel illa aliorum quos antè nominaui, scripta habeant, ea non intra priuatos parietes contineant, sed in publicum ad Ecclesiæ vtilitatem proferant. Narrauit mihi M. Thom. Iames vir eruditus & de literis bene meritus, esse quædam D. Clemangis opera non typis excusa, sed manuscripta in Bibliotheca illius Collegij Oxoniensis, quod Nouum appellatur. Gratum mihi alijsq; ille aut alius quispiam faciet qui ea à tineis & blattis eripiet, & in publicum aliorum vsum producet.

Ad extremum te rogo, Christiane Lector, vt hos meos qualescunque labores in his colligendis & edendis non Theonino dente arrodas, sed candidè in bonam partem accipias, vtq; errata quæ Typographi incuria commissa fuerint, corrigas, ipse enim prælo adesse non potui. Postremò, si quam vtilitatem ex his ceperis, mei apud thronum gratiæ in pijs tuis precibus memor esto. Vale.

Nicolai

Nicolai Clemangis Archidiaconi Baiocensis, & Doctoris Theologiæ Parisiensis, *de Corrupto Ecclesiæ statu Liber.*

CVM hesterno die, sacrorum eloquiorum codicem arripuissem, &, quæ prima fuit obuia, primam Petri Epistolã legere cœpissem, incidi in ea verba quibus Apostolus ait: *Tempus est vt incipiat iudicium de domo Dei*, quæ non sicut partes cœteras Epistolæ in transcursu peruolaui, sed lectionis impetu aliquantulum remorato, concussam horrore quodã quasi repentè suborto, mentem in his meam hærere coegi, atque in se verba illa altiùs tenaciùsq; defigere. Occurrêrunt illico animo,

ſatis horrenti & perturbato, preſſuræ ac calamitates quas nunc Eccleſia perfert,& quaſcunque maiores multo (niſi falſum mens conjiciat) paſſura eſt. Occurrêrunt & pariter cauſæ tantorum malorum iuſtiſſimę. Nam cũ eccleſię ipſius miniſtros (quorum dos & poſſeſſio Chriſtus eſſe debet) ab omni contagione terrenæ cupiditatis excuſſos eſſe oporteat, cùm pudicos eſſe conueniat, & ab omni inquinamento, carniſque petulantiâ alienos, qui cœleſtia ſacramenta, preciumq; digniſſimũ redemptionis humanæ tractant, conficiunt, alijſque conferunt: cùm pij eſſe debeant, qui piiſſimum iudicem vicariâ ſorte repreſentant: cùm iuſti, qui iuſtiſſimum, humiles, qui humillimum, concordes & pacifici, qui pacis atque cõcordiæ inter Deum & homines eſſe debent conciliatores ac mediatores. Poſtremo cùm eos deceat omni luce virtutum clareſcere, qui in ſpeculâ poſiti, forma & exemplar viuendi cœteris eſſe debent: ſed pro his atque alijs quibus adornari deberent virtutibus, omnium colluuione

vitio-

vitiorum contaminati ſunt. Quid tãdem mirum, ſi illis multa aduerſa eueniunt? aut ſi auerſus ab eis Deus, immanitate facinorum, dicat verba Pſalmi: *Odiui Eccleſiam malignantium?* Atque vt pauca de vitijs ipſorum quibus ab irato Deo iure affligi meruêrunt, enumerando perſtringam, primum à cupiditate (quæ omnium fomes ac radix eſt malorum) initium ſumamus.

Nemo eſt (vt opinor) qui non ſatis audierit & mente teneat, quantum Chriſti Eccleſiæ miniſtri, viri vtique probatâ virtute clariſſimi omniq́ue tempore laude meritò celebrandi, terrenam opulentiam contempſerint, quàm nulla cura vel labore temporalia commoda quæſierint, ſolis victu & veſtitu abunde contenti: *Habentes*, inquit Apoſtolus, *alimenta, & quibus tegamur, his cõtenti ſimus*, quamq́; liberaliter rem familiarem (ſi aliunde vberior obuenerat) ad inediam pauperum ſubleuãdam erogare curauerint. Metuebant profectò deuotiſſimi homines, ſolam rerum cœleſtium meditationem ani-

Cauſa primitiuæ fundationis & dotationis Eccleſiarum

mo gerentes, ne ſi ad hæc tranſitoria amplectenda ſuum paulo latiùs affectum adieciſſent, tanto animus eorum à ſpirituali contemplatione (cui ſe totos deuouerãt) auocatus,minus in Deum ferretur,quanto eſſet ad inferiora curanda atque cogitanda magis inflexus. Docti inſuper cœleſti magiſterio, *Deo pariter & Mammonæ ſeruire non poſſe.* Sed diuinâ agente gratiâ, quanto magis aſpernabantur temporalem ſubſtantiam aut gloriam, tanto illis abundantiùs omni ex parte affluebat, inſtar vmbræ, quæ ſequentem fugit, at vero ſi fugias, ſemper indefeſſa comes inſequitur. Cernentes etenim ſeculares homines tam Principes quàm alij locupletes, eiuſmodi virorum Dei ſanctam & ſinceram conuerſationem, ab omni terrena fece, igne diuini amoris excoctam, certabant vndique illis copioſiſſima bona congerere, vt ab omni curâ ſoluti, feruori poſſent deuotionis (abſque interruptione) liberiùs incumbere: beatos ſe exiſtimantes, ſi aliquid quod de ſuis opibus in vſus iſtiuſmodi cõtuliſſent, recipere dignarentur,

narentur, & pro se suorumque expiatione peccatorum, apud diuinam clementiam intercessores fieri, sic multis præclaris dotibus opibusque magnificis Ecclesia aucta & insignita est. Sic fundata cœnobia, conuentus instituti, extructa Capitula atque Collegia, sic sedes pontificales & parochiæ exortæ, sic templa, sic basilicæ pulcherrimæ sumptibus ingentissimis & mirabili opere ex Principum plebiumque impendio fabricatæ, sic denique omnes gradus, vniuersæque professiones hominum ecclesiasticorum in amplissimas copias excreuêrunt, quas primitiui illi patres (qui suis eas adquisiêrunt virtutibus) non in profanis vsibus (quemadmodum nunc plerique) consumpsêrunt, sed aut in elemosynas & hospitalitatem cœteraq; charitatis ac pietatis opera impendebant, aut si quid istis operibus mensæq; frugali supererat, in cellas ædificandas, si fortassis alij fratres cœlitus inspirati religionis gratiâ aduenissent, inque alia paranda, quibus parandis opus erat, conuertebant. Nullus his

De laude priscorum.

 thesau-

thesaurus erat, nisi bonorum operum, sed amplissimus ille & refertissimus, nulla argentea vasa nec aurea, stanneis & fictilibus bibebatur, nullus magnorum equorum phalerarumque apparatus, nulla histrionum turba præambula, nullus calamistratorum aut comatorum iuuenum comitatus, virgatis monstriferis habitibus, patulis & terratenus defluentibus manicis, quasi ritu barbarico indutorum. Fœlix erat his incolis mundus, plenæ vrbes & agri populis, quos nulla aut rara lues absumebat, plena armentis stabula, pecora fœtibus, pomis arbores, sata frugibus, quia & cœli temperies terram in suo influxu ad apta quæque germina fœcundabat. Et terra nulli obnoxia maledicto, sed vberi benedictione, horum interuētu donata, quasi vltro ferax erat omnibus bonis. Viuebant diu homines, prosperáq; valetudine fruebantur: nulla erat domi seditio, nullus foris metus, pacata omnia, tuta & tranquilla. Vigebant in hominibus illius sæculi, charitas, innocentia, fides, pietas, iustitia, sincera amicitia,

citia, rara fraus aut calumnia proximo fiebat. Quoniam in sanctâ vitâ & salubri doctrinâ pastorum, totius boni exempla, suo gregi æmulanda relucebant. Tanta siquidem apud Deum erat talium virorum ex vitæ integritate potentia, vt suæ intercessionis obtentu, bona mundus amplissima adipisceretur, & aduersa pauca sentiret.

De insolentia orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia.

Vbi vero (vt fere assolet) paululũ ex diuitijs rerúmq; secundarũ affluẽtiâ, luxus & insolentia in Ecclesiã subiêre, tepescere sensim cæpit religio, virtus hebescere, solui disciplina, charitas minui, tolli humilitas, paupertas opprobrio esse, simulque parsimonia. Sed vt pompis & luxui res subesset, auaritia crebrescere, quę non suis diu contenta finibus, aliena non modo ambire, sed rapere & inuadere moliretur, inferiores opprimere, & tam iure quàm iniuriâ spoliare. Et quoniam latissimum hunc campum ingressi sumus, libet de execrabili hac peste (quæ Ecclesiam iam adeo consumpsit vt pauca restent consumenda) paulo latiùs loqui.

Ordiri autem rectiſſimè à prophetico poſſumus oraculo, & cum ſancto Propheta Hieremia de miniſtris noſtris veriſſimè hodie dicere, *à minimo vſque ad maximum omnes auaritiæ ſtudent, & à Propheta vſque ad ſacerdotē cuncti faciunt dolum.* Quid enim ſatis dicere de eorum auaritiâ inexplebili poſſumus, quæ laicorum omnium negotiatorum cupiditatē ſuperare videtur? immo quæ ſecularibus vniuerſis (ſeu Principes ſeu plebei ſint) omnis iniuſtitiæ, doli, fraudis & rapinæ prouocatio eſt & incitamentum: dum ſimplices ouiculæ paſtorum ſuorum exēpla imitantes, quæ eos agere viderint ſibi licere arbitrantur. Sed nos iſtius peſtis nefariæ ab ipſo ſummo vertice vſque ad pedes originem & progreſſum videamus. Poſtquam (ſicut iam dicere cœperam) ex rerum opulentiâ, ſtudium temporalium mentes ſeruorum Domini occupare cœpit, Deo ſimul & Mammonæ duobus dominis tam aduerſarijs non potuêrunt pariter deſeruire. Fuit itaque neceſſarium vt quantum diligentię in vnius ſeruitium

ſeruitium impenderēt, tantum alteri ſubtraherent. Quanto vero amplius animūm ad temporalia lucra adiecerant, tanto magis illa ſitire, tanto amplius immergi in illis, ſicque à cœleſti amore longiùs auerti cœpērūt. Hanc enim diuitiarum naturam nouimus, vt quo vberiùs habentur, eo abundantiùs animum ad ſui ſemper incrementum maiori accendere ſoleant concupiſcentiâ. Ita igitur factum eſt, vt paulatim extincto in cordibus eorum ſpiritu, frigeſcente charitate, tepente deuotione, Deo deniquè oblito, ſolis terrenis fructibus capeſcendis inhiarent, ſola in dignitatibus beneficijſq; alijs emolumēta penſarent. Nulla prorſus hodiernâ die in aſſumēdis paſtoralibus ſarcinis, in curâq; animarum ſubeundâ de ſeruitio diuino, de ſalute ſubditorum aut ædificatione, mentio habetur, de prouentuum vbertate tantūmodo & quantitate quæritur. Nec vero tantopere quæritur, quanti ſit præſenti homini & in Eccleſia rite ſeruienti valor beneficij, quàm quid ſuo poſſeſſori longius otia agenti & perpetuo fortaſſis

abſuturo

abſuturo, annuo prouentu reddere valeat. Quis enim beneficium nunc poſtulans (neque enim cuiquam quantumlibet merito abſq; poſtulatione inſtanti & importunâ tribuitur) quis inquam talis, quis ſanctus veneretur in Eccleſiâ per eum requiſitâ inueſtigauit, quæ illic ſanctorum dotes, quæ capſæ, quæ reliquiæ habeantur? Quis de qualitate plebis (cui præeſſe expetit) de moribus aut vitijs interrogat? Quis monaſterium cupiens de regulæ in illo obſeruatione, de tenore religionis, cultu ceremoniarum, de ſubditorum diſciplinâ percunctatur? Quis humerorum ſuorum vires librat, an ſufferendo oneri cui ſe ſupponere quęrit, ſufficiat? Quis ſua aut ſubditorum pericula cõſiderat? Quis eis prædicat aut euangelizat? Quis viam per quam ad ſalutem perueniant, facto aut verbo demonſtrat? Imo vero quis hodie prælatorum non quâcunque viâ poteſt ſuos vndiq; ſubditos ſpoliat? Quis eorum miſeretur inopiæ? paupertati cõdolet? ſubuenit indigentiæ? Immo quis indigentiam ipſorum non iure & iniuriâ ampli-

amplificat? Et (vt ita rem se habere, à supremo Ecclesię vertice vsque ad membra humilia doceamus) primum de ipso capite à quo cœtera pendent (si placet) inspiciamus.

Postquam ergo affluentiæ rerum mũdanarum exuberantia & (maiorum virtutibus postpositis) immensa auaritia, cum cęcâ ambitione virorum ecclesiasticorum inuasit animos, quo ad hoc consequens fuerat, vt fastu elationis atque dominationis extolli cœperint, & luxu effœminato resolui: tribus itaque dominis exactoribus, vtique infestissimis, fuit satisfaciẽdum. Luxui, qui delitias vini, somni, epularum, munificorum ludorum, effœminatorum lenonum, scortorumq; exposcebat. Fastui, qui domos excelsas, castella, arces, palatia lata, & abundantissimam supellectilem vestium charissimarum, equorum familiarium pompaticam requirebat ostẽtationem, & suæ cupiditati, quæ ingentes ad hoc thesauros studiosiùs condebat, vt ad præmissa explenda suppeterent, aut si satis aliunde proue-

De tribus vitijs ex quibus cœtera mala orta sunt in Ecclesia.

prouenirer explicanda esset, ad pascēdam saltem ex figuræ numismatis aspectu, oculorum delectationē. Quorum proculdubio dominorum insatiabilium ad exequenda mandata desideriaq; perficienda, aurea (vt in fabulis est) Saturni sæcula (si orbi hac tempestate recurrerent) nec sufficere posse viderentur. Quoniam ergo ad ea agenda quę hæ tres rapaces Harpiæ exquirebant, nullus quantumlibet optimus & redditibus amplissimus prędulatus sufficere posse compertus est, subsidia aliunde quibus eis satisfacerent excogitata sunt.

De exorbitantijs per summos pontifices in ecclesiā introductis.

Summi etenim Pontifices (vt tandem ad eos veniam) qui quantum primatu & authoritate se videbant cœteris præstare, tantum in huius primatus & supremę potestatis argumentum, plerunque se super alios libidine dominandi extulêrunt, cernentes emolumenta Romani Episcopatus, Petrique patrimonium super regna quæque amplissimum (licet eorum ignauiâ satis iam attenuatum) ad status reuerentiam, quem vltra Imperatores & reges

reges omniumque gentium principes in excelso extolli statuêrunt, nullo modo suffectura, in aliena ouilia lanâ & lacte copiosa, incurrêrunt.

Omnium quippe Ecclesiarum vacantium, quâcunque per orbem terrarum Christiana religio protenditur omnium præsulatuum aliarumq; dignitatum electione fieri solitarum, iura & collationes sibi attribuêrunt, electiones ipsas à sanctis olim patribus in tantâ vigilantiâ & vtilitate institutas, cassas atque irritas esse decernentes, vt vel sic sua vberiùs complere possent marsupia, ex omniq́ue prouinciâ Christiano nomini dedicatâ, molem auri atque argenti infinitam ad suæ opus cameræ, sedulâ negotiatione congregare. **De abolitione electionũ & reseruatione beneficiorum.**

Quæ Camera quanti constiterit, quantum vniuersas Ecclesias, regna pariter & prouincias exhauserit, & inenarrabile est & prorsus incredibile. Sed fortè Romanæ sedis antistes, creationem Põtificum, collationemq; superiorum graduum Ecclesiæ idcirco abolitis electionibus ad suũ reuocarunt arbitrium, vt suâ prouisione **De Camera Apostolica.**

salubrius

ſalubrius conſuleretur eccleſijs, rectoribuſq; in illis, tũ vt vitâ laudabiliores, tum doctrinâ præſtantiores inſtituerẽtur. Forſan ita factum hac de cauſâ quis crederet, niſi res ipſa ex aduerſo reclamans, apertiùs doceret poſtea quì hæc ſunt, ignaros inutiléſque homines (dummodo pecunioſos) ad gradus ſubliiniores Eccleſiæ, patrocinio Simonis euectos, qui ſuſcepta creditáque ouilia qualiter adminiſtrent, poſterius dicam. Sed de ſummis Pontificibus inchoatus ſermo prius mihi abſoluendus eſt, qui vt regifico luxu ſuũ, quemadmodum habebant ſuper omnes mortalium magnificentias, ſtatum exaltarent, non ſolum ea egêrunt quæ de electionibus audiſtis, verùm vt aurei riuuli omni ex parte deriuati, ſuam vberiùs curiam irrigarent, omnibus dioceſanis & patronis præſentandi facultatem, conferendíque libertatem, quoquove alio modo de ſuis beneficijs diſponendi ademêrunt, interdicentes illis ſub pœna anathematis, de auſu temerario (ſic enim illorũ loquitur tritum iam frequentiori vſu reſcriptum)

De expectatiuis & qualitate currẽtium ad Curiam Romanam.

ſcriptum) ſub quouis beneficio ſibi ſubiecto aliquem inſtituere præſumerent, quamdiu quis occurreret ex illis, quos ſuâ authoritate beneficia illa expectare conceſſerant qui illud adipiſci vellet. Quantus vero (Deus optime) expectantium numerus, ex illo tempore & qualium vndique effluxit, atque ibi prȩſto fuit? Non tamen à ſtudijs aut ſcholâ, ſed ab aratro etiam & ſeruilibus artibus ad parochias regendas, cœteráque beneficia paſſim proficiſcebantur, qui paulo plus Latinæ linguæ quã Arabicæ intelligerent, immo qui & nihil legere & (quod referre pudor) Alpha vix noſcerent à Beta diſcernere. At morum in illis compoſitio, hanc forte ignorãtiam excuſabat, immo ſi parum docti, negligentiùs morati, vtpote qui abſque literis in otio educati, nihil niſi impudicitias, ludos, comeſſationes, iurgia, vaniloquia ſectentur. Inde omnibus in locis tot ſacerdotes improbi & miſeri, atque ignari, qui ruinȩ & ſcandalo ſuâ turpi conuerſatione ſubditi ſunt. Inde in ore vulgi tantus ſacerdotum contemptus,

tus, tanta vilipensio. Inde totius ordinis ecclesiastici dedecus, ignominia, opprobrium,& nimis erubescenda,si erubescere scirent: sed frons multorum attrita erubescere nescit. Olim summo in honore apud seculares sacerdotium erat,& nihil venerabilius præsbyterali ordine: nunc verò nihil abiectius aut despicabilius.

De vacãtiis & alijs vectigalibus ecclesiam opprimentibus

Adiecerunt autem summi Pontifices personis ecclesiarum & ecclesijs ipsis vltra præmissa onera, vectigalia alia ad illam suam Cameram, immo potiùs Charibdim fulciendam. Statuêrunt namque vt quoties aliquem virum ecclesiasticum quâcunque foret dignitate vel conditione ex istâ luce migrare contingeret, aut suum cum altero quouis qualecunque beneficium permutare, totiens omnes prouentus primi anni secuturi certam ad summam suo arbitratu taxatos, sua memorata Camera acciperet. Quod si illam fortassis summam annua fructuum collectio, aut ex diminutione fructuum, aut alia calamitate cõficere non posset, triennali vel quandoque quadriennali fructuũ exactione

exactione ad summam ipsam pertingi voluêrunt. Quid prelatorum spolia? quid creberrimas decimas omnibus ecclesiasticis indictas? quid angarias alias commemorem? quid concessas Principibus super clero vniuerso à Papa & pontificibus exactiones cum seculari in illos soluendi coertione? quid retentas procurationes & sine vlla visitatione ab ipsis Episcopis & Archidiaconis ibi subtractas? quâ nescio an maiorē plagam Ecclesia sustineat. Quantæ enim pernitiei est Ecclesiarum visitationes, rectorumque reformationes penitus repressisse atq; extinxisse de politiæ Ecclesiasticæ destructione quæstum atque emolimenta percipere? Quid infinita alia quotidiana onera tributorum ab infortunatissimis Ecclesiarum ministris exacta (quæ longum esset exequi) particulatis referam?

Ad hæc autem omnia exigenda & ad illam seu Cameram (seu potiùs Charibdim dixerim) transportanda suos per omnes prouincias collectores instituêrunt, illos videlicet quos scirent in extorquēdo

De institutione collectarū & malis per eas illatis.

argento, vel industriâ aliquâ vel diligentiâ, vel naturæ acerbitate acriores, & qui nulli omnino parcerent, nullum eximerent, sed vel ex silice aurum elicerent, quibus & authoritatẽ annuerunt, quoscunque etiam Prælatos anathemate feriendi, extraq; communionem fidelium exturbandi, nisi intra pręfinitos dies de postulata pecunia satisfacere curassent. Quanta autem hi collectores mala egerint, quantum pauperes Ecclesias ac personas oppresserint, ne vnquam ex loco isto pateat exitus, vtilius est præterire. Hinc illæ tot quærimoniæ infœlicium Ecclesiæ ministrorũ quos audiuimus & cernimus sub importabili iugo iuge portare ministeriũ, immo fame pereuntium. Hinc illæ suspensiones à diuinis, illæ à templi liminibus interdictiones, illa anathemata grauissima totiens exaggerata, quæ non nisi rarissimo vsu & pro horrendo scelere à patribus infligi solebant, cùm per ea homo à fidelium contubernio segregatus, in potestatem Sathanæ redigitur. Sed hodiernis diebus adeo inualuêrunt, vt passim

sim

ſim pro leuiſſimo, quaſi delicto, ſæpe etiã pro nullo inferantur. Sicq; in nullum timorem, ſed in extremum peruenêrunt contemptum. Hinc præterea illæ tantæ Eccleſiarum ruinæ, illa tot monaſteriorum excidia, illa ſacrarum ædium tot in locis ſolo æquatarum deiectiones, dum ea quæ in illis inſtaurandis ac reficiendis impendi ſolebant, in his tot vectigalibus exſoluendis impenduntur, quinetiam vt compertum eſt, ex illis quibus res accidit, ſacroſanctæ reliquiæ pleriſque in Eccleſijs pro horum redditione tributorum, Cruces, Calices, feretra, aliaq; precioſa ornamenta vænierunt. Quis neſcit tot Abbatibus, totque alijs prælatis, cum deceſſiſſent, Cameræ præ inopia obnoxij, negata funeralia, negata exequiarum ſolennia, negatam humationem, niſi fortè in agris, aut hortulis, aut prophanis alijs ſedibus clanculò tumulati ſint? Coguntur (vt videmus) ſacerdotes præ anguſtia rei familiaris, ſuas villas, ſua loca, ſua beneficia deſerere, & famelici paſſim victũ quæritare, laiciſque hominibus in pro-

phanis officijs ministrare. Tulerunt aliquamdiu hæc onera pingues adhuc & vberes Ecclesiæ, sed iam, verè omnibus lõgo emungendi vsu exhaustis, vltra portare nequeunt.

De litigijs Curiæ Romanæ.

S. Clemens Papa agens Auinione.

Præterea multa alia me præterire necesse est, si ex hac velim abysso emergere, quot in Romana curia sint (sic namque illam vocabat, quamuis longe à Roma distaret) fraudes? quot doli? quot calumniæ? quot per illos litium venatores pecuniâ corruptos, contra innocentum iura insidiæ? quot venalia illic iuditia? quãtum ibi aurum valeat ad euertendum iustitiam? quàm raro pauper optatum finẽ de lite referat, si modo aduersarium opulentum nactus fuerit? Cur tam pauci admodum quocunque nituerint titulo absque lite & aduersario beneficium obtineant?

De regulis & constitutionibus Cancellariæ.

Nam quid hæ tot nouæ regulæ & cõstitutiones per vnumquemque pontificem editæ, vltraque antiqua iura & paternas sanctiones obseruari iussę, nisi quidam captiosi laquei sunt, atque vberrima

litium

litium materia: quibus illi cauillosi curiales, sophisticique iurium peruersores, ad exsuscitationem infinitarum litium contra ius & veritatem mille nocendi artibus abutũtur, vt vix aliquis inueniatur, etiam si titulum sole lucidiorem demonstraret, qui absque controuersia beneficium tulerit.

Ita namque florere & fœlicẽ esse suam illam affirmant Curiam, si multis vndique causis, litibus, querelis & concertationibus, clamore insanissimo persultet, contra vero inutilem, desertam, inopem, si litibus sit vacua, si pace gaudeat, si suis possessoribus sua pacificè iura permittantur. Nihil itaque hodie vel parum interest, quo pacto beneficiũ quis habeat, vtrumne vero ostio verus pastor introeat, an dolosè aliunde vel latro irrumpat. Quod si explorator aliquis intelligẽs liquidò posset discrimen vtrorumque internoscere numerum, quod non est apud me dubium, plures nunc latrones in Ecclesia repertum iri quàm veros pastores, vt iam vera sit Christi sententia quâ ait ad nego- De prosperitate Curiæ Romanæ.

tiatores de domo ſua eiectos, *Domus mea domus orationis eſt, vos autem eam feciſtis ſpeluncam latronum.*

De ſtatu & introductione Cardinalium.

Iam verò Cardinalium qui Papæ aſſident ſpiritus, verba tumentia, geſtus tam inſolentes, vt ſi artifex quiſque vellet ſuperbię ſimulachrum effingere, nullâ congruentiùs ratione id facere poſſet, quàm Cardinalis effigiem oculis intuentium obiectando, ex ſortis tamen infimę Clericatu in hanc elationem cum ſedis Apoſtolicæ pompatus incremento, peruenerunt: quippe quibus id olim erat negotij vt efferendis mortuis, ſepulturęque mandandis inſeruirent. Nunc vero phylateria ſua in tantum dilatauêrunt, vt non modo Epiſcopos (quos epiſcopellos ſolent paſſim vocare) ſed Patriarchas, Primates, ſed Archipræſules velut infra ſe poſitos deſpiciant, immo ſe iam ab illis ſupplicibus propemodum adorari ſinant, quinetiam reges ipſos æquiparare contendant. Sed hac eorum omiſſa vanitate, quis immenſam & inextricabilem voraginẽ ipſorum concupiſcẽtiæ verbis ęquare valeat? nulla

prorſus

prorsus ad hoc verba sufficiunt, nullum ingenium, nulla facundia. Quoniam de re ista plenè disserere non nostræ facultatis est, pauca solum summatim attingam ex aceruo grandissimo excerpta.

De multitudine beneficiorum Cardinaliũ & eorum incomparabilitate.

Atque inprimis quantæ illud auiditatis est, quòd tantam multitudinem beneficiorum inuicem repugnantium tenent? quod Monachi simul & Canonici sunt, regulares & seculares, quod sub eodem habitu omnium religionum, ordinum, professionum, iura & officia beneficiaq; possident? Non quidem duo vel tria, decem vel viginti, sed centena & ducentena, & interdum vsque ad quadringenta vel quingenta aut amplius. Nec parua vel tenuia, sed omnium pinguissima & optima, quibus si contenti essent, postquam ad summã illam numerosam peruentum esset, nec vltra quærerent, prosperè cum pauperibus clericis, qui reliquias eorum expectant, ageretur, sed quãtumcunque ad numerum aut summam venerint, ad ampliorem festinant. Nouas indies gratias, nouas cõcessiones petunt.

Quas cum ſenſerint ad finem properare, integras reformari, aut denuò in maius augeri ſine vlla ceſſatione expoſcunt, ſic omnia vacantia (quæ alicuius ſunt momēti) amplectuntur, omnia rapiunt, omnia auferunt, nihil omnino, ſaltem quod fructuoſum ſit, vel pauculum nimis alijs partiendum relinquitur. Nec tamen illâ vndâ tantâ beneficiorum extinguitur, ſed vehementiùs ardet, & arentes animi fauces magis ſemper accendit, non modo illis fructibus omnium eccleſiarum toto orbe conſtructarum, ſed neque tota auri mole quàm Tagus ſuis arenis ſecum vehit, quamq; Pactolus voluit, explebiles.

De contractibus ſimonaicis.

Cernentes igitur inopes alij & calamitoſi eccleſiaſtici, nihil ſe poſſe conſequi, ſed omni prorſus ſpe alicuius boni niſi his authoribus, deſtitutos, non habentes quid faciant, aut quo ſe vertant, ad hos ipſos ſe conferunt, & aut cum ſimonaica prauitate beneficia ab eis mercantur, aut penſione annua (quod ęque ſimonaicum eſt) ab illis redimunt, aut veſtigijs eorum aduoluti, in ſuam familiam admitti poſtulant,

stulant, vt vel longo famulatu, sæpe etiam ignominioso, aliquem in Ecclesia titulum pariant. Nam quid hodierna die est quod sibi aliquis de probis moribus vel eruditione quo promoueri valeat, blandiatur? Non iam his artibus (vt quondam apud maiores fieri solitum esse accepimus) ad honores Ecclesiæ ascēditur, sed illis quas modò retuli, quasque de secularium potestatum famulatu & importunis petitionibus paulò pòst relaturus sum.

In Monasterijs autem & locis alijs in quibus beneficia Cardinales occupant, quomodo Deo seruiatur, quomodo domus & ædificia labentia reparentur, res ipsa loquitur. Omnia illic corruunt, omnia labuntur, omnia pereunt, adeò vt sæpè oporteat omnem ab eis administrationem per laicam manum subtrahi, donec reparationes ibi necessariæ (quę nunquam aliàs fierent) expletæ sint. Quomodo ibi viuatur, qualis disciplina aut regula obseruetur, nihil ad eos attinet, dummodo suorum procuratorum solertiâ bursa sua nummis multis onusta, redeat.

De statu beneficiorum Cardinaliũ.

deat. Sed iam diutius quàm oportuerit, leuiora rerum mediocrium detrimenta querimur, ruinam potiùs vniuerſalis Eccleſiæ, ex dira ambitione horum probrorum virorum profectam queramur. Quis enim neſciat feram truculétiſſimam omnia exterminantem, conſumentem, profligantẽ, ſectionis ſcilicet ſciſmaticæ horrendam peſtem, per nequitiam Cardinalium in Eccleſiæ gremium iniectam, fotam, auctam, propagatam, tamdiu inueteratam? quæ quantâ cum pernicie per tres fermè & viginti annos Eccleſiam omnibus viribus, omni laude, omni honore nudauerit, quantum eam in profundum omnium miſeriarum, malorum dimiſerit, vix Tullius (ſi reuiuiſceret) ſatis eloqui poſſet.

De omiſſione multiplicium vitiorũ Eccleſiæ.

Tranſeo ſimoniacas apud Papam interceſſiones, tranſeo patrocinia venalia, tranſeo corruptiones aut promotiones turpiſſimas & damnatiſſimas, quę omnes ferè iſtis authoribus & ſuaſoribus fiebãt; tranſeo mercedes & ſtipendia temporalium Dominorum, quæ cum maximo

Eccleſię

Ecclesiæ dispendio cupiebant, vt in eorum negotijs adiutores & curatores & consiliarij forent, magis illis proculdubio quàm Ecclesiæ consulentes, immò dum eis placerent, Ecclesiæ incommoda minimè curãtes. Nec enumerare volo eorum adulteria, stupra, fornicationes, quibus Romanam curiam etiam nunc incestant, nec referre obscœnissimam illorum familiæ vitam, à dominorum tamen moribus nullatenus absonam: sed nec illud etiam refero, quì vsuras & comerca publicè exercent, quàm mercatoribus ac numularijs suas pro mutuò mutuant pecunias, quâ ex causâ numularios supremæ tabulæ non incongruenter eos quidam vocant. Hæc omnia aliaque permulta etiam grauiora (quæ longa nimium narratione onerosam redderent orationem) prætereo.

Sed me præterire nõ deceat, priusquam de hac Curiâ egrediar, quantam & quàm abhominabilem fornicationem Papa & hi sui fratres, cum seculi Principibus inierint. Namq; vt sua dominia immo vero

De promotionibus ad instantiam principum per Papam solitis fieri.

vt

vt suam tyrãnidem omnibus, nec iniuria, supra modum inuisam, inconcussâ stabilitate cõfirmare possent, sicq; tuto quodcunque libitum esset peragere, temporalium Principum, ad quorum se imitationem componere atque conformare in animum induxerant, captare amicitias, fauores conquirere quâcunque possent industriâ studuêrunt. Nunc multa beneficiorum his pro quibus exegissent, largitione, nunc encenijs & donis, nunc promissis vberrimis, sæpe assentationibus & Gnathonicæ doctrinæ versutis fraudulentijs. Itaque ne longum faciam adeo se & Ecclesiam vniuersalem eorum arbitrio subiecêrunt atque dediderunt, vt vix aliquam paruulam Præbendam nisi eorum mandato vel consensu in prouincijs eorũ tribuere ausi essent. Si Episcopus aliquis obierat, si Decanus vel præpositus, vel alia quælibet persona ecclesiastica, aliquis in demortui locum surrogari appetens, non prius ad Regem quàm ad Papam ibat, immo verò quis ita insanus vt absq; Regijs literis ad Papam postulaturus accederet?

cederet?

cederet? Mirabile dicturus ſum, & quanquam vix credibile, veruntamen ſi quis Papæ neceſſarius, propinquus, familiaris, aut quolibet alio titulo dilectiſſimus, pro ſua apud eum promotione inſtitiſſet, regales ante omnia ab ipſomet pontifice iubebatur literas quærere: alioquin ſe fruſtra niti, omniaq; tentamenta in vacuum abitura, quantumcunque ad gratiam illi faciendam, Papæ eſſet procliuis animus. Quàm vero importunè, quàm improbè, quàm manu (vt ita dicam) enſifera terreni ipſi domini per ſuos ſolicitati, Papam per ſuas quotidianas literas vrgebant, nequaquam credibile foret, niſi res vſu aſſiduo promulgata, certitudinem faceret. Plus enim præceptorijs & comminatorijs ſcriptis res agebatur quàm commendatorijs vel precatorijs, quibus ſi detractaſſent pontificibus obtemperare, & alteri quàm pro quo petebatur contuliſſent, certum erat illum non recipi. Sic itaque omnes vacantes præſulatus, omnia beneficia fructuoſa, ſecularis illa familia omnium rerum Eccleſiæ myſteriorũ ignara,

vi atque importunitate extorquebat, nulli eruditi viri (de literarum ſacrarum eruditione loquor) nulli probi, iuſti, virtuoſi, qui Curiarum limina rariùs terunt, ad ſuprema dignitatum faſtigia veniebant: ſed ambitioſi quiquè, ſed adulatores, ſed hiſtrionici, ſed omnibus vitijs imbuti, quales in aulis Principum frequentes conſpicimus. Nam quotuſquiſquè hodie eſt ad pontificale culmen euectus, qui ſacras, vel perfunctoriè, literas legerit, audierit, didicerit, immo qui ſacrum codicem niſi tegumento tenui vnquam attigerit, cùm tamen iureiurando illas in ſua inſtitutione ſe noſſe confirment? Aut pontificia tenent homines ignari & illiterati, aut ſi qui literati ſunt, hi ſolummodo temporalia Imperialium legum præcepta ſacerdotibus interdicta, lucroſaſque ſcientias ſecuti ſunt: nihil omnino de lege diuina vel ſpirituali eruditione quâ plebs ad ſalutem erudienda eſt, ſentientes.

Quòd cõgregatio pecuniæ eſt præcipua cura prędictorum Prælatorum.

Igitur iuxta morem ſuarum profeſſionum, ſummo vndique ſtudio ad lucrum inhiant, non quidem animarum, ſed crumenarum

menarum potiùs quęstum vbique explorant, quæstum flagrant, quæstum pietatem putãt, nihil omnino agunt, nisi quod ad colligendam quacunque ex occasione pecúniam suffragari posse crediderint, pro ipsa altercantur, certant, iurgantur, litigant, multò æquanimiùs laturi iacturam decem millium animarum, quàm decem vel duodecim solidorum. Sed me iure reprehendo qui æquanimiùs dixi, cum nullo animi motu vel turbatione, animarum dispendia, de quibus non modo nulla apud eos cura, sed neque cogitatio est, excipiant, damna vero suæ rei familiaris etiam leuia, furiatâ prope mente sustineant. Denique si quis fortassis pastor surrexerit qui non hoc more incedat, aut qui pecuniam contemnat, aut auaritiam damnet; qui deniq; non omni via seu iusta seu iniqua, aurum à suis subditis extorqueat, aut salutari exhortatione vel prædicatione animas lucrifacere studeat, & plus in lege Domini quàm in legibus hominum meditetur, extemplo in morsus ipsius omnium dentes acuentur.

tur. Illum prorſus ineptum, nec dignum ſacerdotio clamitabunt: quippe qui legum humanarum neſcius, iura ſua defendere non idoneus ſit, ſuos ſubditos regere, mulctare & coercere per Canonicas cenſuras non nouerit, nihilque aliud didicerit, niſi inerti etiam otio aut ſermocinationi incumbere, quæ officia mendicantium palam eſſe aſtruunt, nullâ temporali curâ vel adminiſtratione, quæ vtiliori occupatione ſuos animos teneat, fũgentium. Iam itaque ſacrorum eloquiorum ſtudia cum ſuis profeſſoribus in riſum atque ludibriũ omnibus verſa ſunt, & pręſertim quod magis prodigioſum eſt pontificibus, qui ſuas traditiones, diuinis longè mandatis anteponunt. Iam illud egregium & præclariſſimum prædicandi officium ſolis quondam paſtoribus attributum, eiſque maxime debitum, ita apud eos viluit, vt nihil magis indignum aut magis ſuæ dignitati erubeſcendum exiſtiment.

De vitijs Prælatorum.

Sed ecce dum animaduerto proprias Curiæ Romanæ ægritudines ad ea (quæ

vnà secum alijs etiam prçlatis communia sunt) vitia delapsus sum, quæ tamen magis in peculiari (quia locus incidit) succincta relatione pertractare volo. Principio nulli debet alienum vel mirum videri, si corradendis omni ex parte pecunijs nostri prælati summopere inuigilent, si macri, tenues, atque inaniti succo lanâ & lacte suarum ouium se incrassere student, quibus pastores fieri tam charò constitit. Muscæ enim (vt in prouerbio est) macie confectæ asperiùs mordent: cuncta quoque animantia esurie inanita auidiùs in prædam feruntur. Quamuis enim ante susceptam curam pastoriam locupletissimi essent (neque ad hoc indigentes solent admitti) tamen ex ministerio sibi collato suos saltem maximâ ex parte euacuari loculos oportuit, quare æquè non immeritò summo iterũ labore replere insistunt. Exemplóque sapientis agricolæ vt cum cremento, & grandi fœnore iacta semina colligere, & iterum recuperare imminutam substantiam & sedulò ampliare possint, more vigilantissimi negotiatoris

vniuersas merces suas omnibus qui eis indigent, venales ponunt. Si quis apud eos clericus, pro furto, pro homicidio, pro raptu, aut sacrilegio, aut alio quouis enormi crimine in carcerẽ coniectus sit, tenebrísque & aquæ edulio addictus, tamdiu pœnæ subiacebit, & tanquam reus sua commissa luet, donec pro modo sui censʋs, aut suorum, quæsitam á se pecuniam persoluerit, vbi vero id egerit, liber & velut innocens abire sinetur. Omnis noxa, omnis error, omnia maleficia, etiamsi capitalia sint, per pecuniam laxantur, ac delentur. Nam quid loquar de exercitio suæ iurisdictionis? quæ ita violenter & tyrannicè regitur, vt magis hodie homines eligant tyrannorum immanissimorum, quàm subire iudicia Ecclesiæ.

De promotionibus iurisdictionis Episcoporum, & eorum abusibus.

DIci non poteſt quanta mala faciant illi scelerati exploratores criminum,

quos *Promotores* appellant, simplices & pauperculos agrestes vitã satis innocuam in suis tugurijs agentes, & fraudis vrbanę nescios, in ius sæpè pro nihilo vocant. Causas & crimina contra eos sedulò confingunt, vexant, terrent, minitantur, sicq; eos per talia se componere, & pacisci cogunt: quod si facere renuant, crebris eos citationibus, quotidiéque impetunt, & supra modum infestant. Quod si semel qualibet occasione præpediti comparare desierint, censurâ illicò anathematis, vt rebelles & contumaces feriuntur. Si verò ad diem venire, quoties vocati erunt, perseuerauerint, eorum audientias apud iudicum tribunalia impedient, morásque & subterfugia dilationum & interlocutionum captabunt, quæ perfacilè à foris Ecclesiasticis obtinentur, quo vel sic longo tœdio, longâque sui temporis iacturâ fatigati, superuenturam vexationem atq; impensam, pecuniæ pactione redimere cogantur, ne si pro leui delicto, nullo vel pro exiguo debito, infinitarum cumulus expensarum.

De exactionibus pro concubinis tolerandis.

Iam illud obsecro quale est quod plerisque in Diocœsibus, rectores parochiarum ex certo & conducto cum suis Prælatis precio, passim & publicè concubinas tenent: quòd subditorum excessus & vitia, omniáque officia, quæ iudicijs preesse sunt solita, publicè venundant: sed ad ea, de quibus diximus & dicemus, bona sunt hæc.

De collatione simoniaca sacrorum ordinum.

Illud verò quomodo ferendum, quòd nullus ad clericatum, vel ad sacrum ordinem, vel ad quemcunque gradum Ecclesiasticũ, nisi mercede accedit: quòd nulli sacramentalem gratiam requirenti manus imponunt, nisi qui certum antea precium dederit, quòd omnes confessiones, absolutiones, dispensationes, venales faciunt: quòd si aliqua beneficia suæ sint dispositioni deuoluta pro quæstu ea conferunt, vel suis ea spurijs aut histrionibus donant, aut si quis forsan eis illud Euangelicum obiecerit, *Gratis accepistis, gratis date*, non deest quod illico respondeant, se minimè gratis accepisse: quare nequaquam astringi ex verbo illo vt gratis tribuant.

Illos

Illos denique solos antistites esse aiunt, qui istiusmodi sint sententia ligati, qui pastorale officium absque vllo suo dispendio sortiti sunt.

Non est igitur quod quisquam (nisi à vero valdè deuius) gratiam putet ab æquo tribui, quomodo enim gratia si non gratis data? nisi falsò putabimus, magum illum pestiferum dira maledictione à Petro reprehensum, qui donum Dei pecuniâ possideri existimauerat. Ex isto autem fonte profluit illa copiosa vilium atque indignissimorum Præsbiterorum multitudo: vt enim ex suis ordinibus maiora lucra percipiant, omnes quotquot aduenerint, nullo aut paruo admodum discrimine, ad eos, quos petierint, titulos admittunt, nisi fortè si qui adeo egestate premuntur, vt soluendo non sint. Nulla de vitâ anteactâ percunctatio est, nulla de eorum moribus quæstio. De literis verò & doctrinâ quid loqui attinet cum omnes ferè presbyteros sine aliquo captu, aut rerum, aut vocabulorũ, morosè syllabatímque vix legere videamus? De indignis & indignè promotis.

Quem ergo fructum, quam exauditionem ex suis orationibus, siue sibi, siue alijs impetrabunt, quibus barbarum est quod orant? Quomodo per suas preces Dominum alienis propitiabunt, quem sibipsis suâ ignoratiâ & suæ fœditate vitę per suum ministerium, infensum faciunt? Si quis hodie desidiosus est, si quis à labore abhorrens, si quis in ocio luxuriari volens, ad sacerdotium conuolat, quo adepto, statim se cæteris sacerdotibus voluptatum sectatoribus adiungit, qui magis secundum Epicurum quàm secundũ Christum viuentes, & cauponulas seduli frequentantes potando, commessando, pransitando, conuiuando, cum tessàris & pila ludendo, tempora tota consumunt: crapulati verò & inebriati pugnant, clamant, tumultuantur, nomen Dei & Sanctorum suorum pollutissimis labijs execrantur: sicque tandem compositi, ex meretricum suarum complexibus ad diuinum altare veniunt.

De perpetua abſétia Pręlatorum ab ęcclesijs suis

Sed redeo ad nostros Episcopos, qui in omni lubricitate ab ineunte adolescentiâ

tiâ educati, tales testes, vt ita dixerim, Ministros in Ecclesiam introducunt, quorum gesta memorabilia. Illud à me prætermitti non debet quod multi ex eis qui pastorali apice potiuntur, perque annosa tempora potiti sunt, nunquam ciuitates suas intrauêrunt, suas Ecclesias vidêrunt, sua loca vel diocœses visitauêrunt, nunquam pecorum suorum vultus agnouêrunt, vocẽ audiêrunt, vulnera sensêrunt; nisi ea forte vulnera quæ ipsi suis vberibus spolijs per alienos mercenarios eis intulerunt. Alienos dixi, quia & ipsimet mercenarij sunt, qui non gregis sui custodiam, salutem, profectum quærunt, sed solùm temporalis mercedis retributionem. Itaque ipsi verè sunt mercenarij, tantum Episcopi habentes nomen, quia res per nomen signata procul abest. Nomen etenim Episcopi speculatorẽ sonat vel superintendens. *Speculatorem* (inquit Propheta) *posui te domui Israel*. Hi verò super ouium profectu nihil prorsus intendunt, nihil speculantur, nihil prospiciunt, sui corporis curam agunt, sese &

non oues paſcunt, non magnopere penſantes, quis ouibus caſus accidat, vtrum morbo vel ieiunio conſumptæ pereant, dum ſibi vel ex earum morte capeſſant.

De Prælatis in curijs principum reſidentibus.

At enim dicet forſan aliquis, iure eis ignoſcendum eſt ſi raro ſuas Diocœſes adeant, aut ſuas tardiùs reuiſant plebeculas, quoniam pro conſilio à principibus accerſiti magna regni negotia tractant, innixamque ſuis humeris rempublicam regunt, tutantur, ſuſtinent, alioquin grauiſſimé collapſuram, quod vtique laudibilius videtur eſſe quàm ſuæ priuatæ rei conſulere. Primum illud nequaquam eis dederim, quòd ipſi vltro à principibus tanquam conſiliarij euocentur, quin imo magnis ſumptibus, amicorumque interceſſionibus hoc impetrant, non quidem zelo aliquo vel curâ reipublicę, cuius nulla apud eos charitas eſt, ſed propter ſtipendia & larga munera quæ exinde eis proueniunt, vt alieno ſumptu viuentes ſuarum prouentus Eccleſiarum in æraria recondant. Denique qualem reipublicæ languenti immo extinctæ & iam prope ſepul-

sepultæ vtilitatem afferunt? vtinam nullam ei perniciem afferrent. Numquid eâ re quæso prosunt quòd omnium tributorum onera, quibus hodierna tempestate populus vrgetur, suis calliditatibus & suggestionibus reperiunt, & reperta cumulant, & tam in longum perdurare faciunt? vnde & iampridem vsus in regno isto inoleuit, quòd aliqui Episcopi taliũ exactionibus præsunt, de causis etiam & querelis eorum decernunt. Num idcirco prosunt quod ad concionem vocati, & suam iussi dicere sententiam, magis ea quę principi sciunt placitura quã reipublicæ profutura persuadẽt? quod sępe largitione, sæpe gratiâ, sæpe odio, sæpe etiã timore ducti non iusta, vera, sincera, sed peruersa atque noxia fallacibus adoperta blanditijs dominorũ auribus suggerunt? Porro an eâ re adiuuãt rempublicã quòd rectoribus eorũ qui eam administrãt annonã, & priuatè super annonã cõmunẽ inculcant: quòd enim ipsi faciunt, consequens est, vt consulti alios etiam facere hortentur, ne turpi inter se pugnâ, verba
eorum

eorum atque acta diffideant. Denique quis ex illis pauperum defensator est? quis afflictorum cõsolator? quis oppressorum subleuator? quis pro pupillo patronus? quis pro inope viduâ contra calumniatorem protector? immo vero quis magis à compassione atque miseratione quorumlibet miserabilium alienus? Pulchrè de eis Esaias & verè loquitur sub imagine principum Synagogæ: quorum isti etsi successores tempore, in flagitijs iure tamen forte præcessores dici possunt. *Principes* (inquit) *tibi infideles socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos.*

Quòd tales prælati mercenarij dicendi sunt.

Mirum autem quid illud sibi velit, quòd nunc ferè qui libet Pontifex ab ecclesiâ, cui præsidet, sex vel septem aut decem millia aureorum annuatim accipiat, à rege verò pro stipendijs mille ad summam aureos, suæ tamen ecclesiæ & ouilis sibi crediti curam pro regni famulatu derelinquit: nonne saltem vt mercenarius danti maiorem mercedem seruire debebat

debebat? Sed illorum ad hæc responsio in promptu est : licèt enim amplius sit quod ecclesia tribuit, quàm quod princeps, attamen munus illud cum maiori adiunctum summam cumulatiorem cõstituit, duóque bona potiora sunt vno. Denique fructus qui à rege præbentur, nisi regio lateri assistant, sciunt sibi non datum iri, at illos qui ex ipsis veniunt, longè etiam positis & ab omni seruitio immunibus nihilominùs tribui. Quid quòd suam promotionem rege instante factam, regi ipsi & non Deo, nec ecclesiæ imputant? Quapropter vt grati homines illius per quem gratiam adepti sunt, nequaquam immemores, ei meritò libentiùs secundum vicissitudinem obsequij, quã illis referunt. Quid quòd regibus seruire & non Deo nec ecclesiæ didicerunt? Quid quòd nõ intentione alicuius officij in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ in maiori abundantiâ consectandæ, Mitram quęsiêrunt? Quid quòd propter assueta stipendia multa apertè minima, multa etiam apertè exilia importunitate
assequi

aſſequi ſperant, quæque in ſuis eccleſijs ſeruientes non aſſequerentur. At ſaltem inquies ſuis illic eccleſijs ne grauentur aut opprimantur, ſubueniunt: immò ſuas & alienas ipſi opprimunt, dum pro arbitrio ſæcularium poteſtatum tributa ſuper eas annuunt. Ne enim ab optimatibus, quorum negotia agitant, conſiliaq; frequentant, eccleſijs plus iuſto fauere arguantur, quotiens de re ad eccleſiam pertinente agi cõtigerit, grauius aduerſus illam quàm aliquis ſecularium, inſultant. Rara his calamitoſis afflictio quæ non à ſuis filijs originem trahat.

Quod vtilior eſt talium Prælatorum abſentia à ſuis eccleſijs quàm præſentia.

Sed quìd eorum tantopere à ſuis ſedibus abſentiam accuſamus, cùm per ſuã, ſi illic adeſſent, præſentiam veriſimiliùs obeſſe quàm prodeſſe poſſent? Quid enim (oro) illi proſunt qui toto elabente anno ſuam bis aut ter intrant eccleſiam? qui totos in aucupio & venatu in ludis & paleſtra dies agunt, qui noctes in conuiuijs accuratiſſimis, in plauſibus & Choreis, cum puellis etiam effœminati inſomnes tranſeunt, qui ſuo turpi exemplo gre-

gregem per deuia abducunt in præcipitium, qui imberbes adhuc adolescentuli, vix ferulam egressi ad pastorale conuolant magisterium: & tantundem de illo quantum de nautico sciunt officio? Difficile itaque satis est statuere, qui eorum magis incommodent suo gregi, hi-ne, qui deserto eo, lupisque exposito, cum scurris & parasitis in aula versantur, an hi potiùs qui coram positi eum per rapinam vexant, per incuriam negligunt, per errorem præcipitant. Quamuis enim mercenarios vtrosque iure optimo appellauerim, pro re tamen minùs parum dixi: lupi ambo accommodatiùs dicendi sunt, vtrique enim quod lupi est, agunt, vorant, dispergunt, lacerant, diripiunt, hi quidem per seipsos, illi verò pro seipsis per alienos. Sentio me diutiùs quàm initio putaueram his nostrorum angelorum (ita enim sacræ literæ ꝓsules appellant) ꝓclaris ministerijs immoratum, sed tantæ rerum multitudini, quàm breuiori compendio percurrere mihi commodè non licuit, ignosci oportet. Reliqua si per singula

gula referuntur, ſunt multa, ſed ea paucis in generali expediam.

De Capellanis & Canonicis. Quid enim de capellanis & canonicis longum me trahere ſermonē neceſſe eſt? cùm vno verbo dicere liceat ſimiles Epiſcoporum pro ſuo modo Canonicos eſſe, indoctos, ſimoniacos, cupidos, ambitioſos, obtrectatores ſuæ vitæ negligentes, alienæ curioſos ſcrutatores ac reprehenſores: ad hoc autem ebrios, incontinentiſſimos, vtpote qui paſſim & inuerecundè prolem ex meretricio ſuſceptam, & ſcorta, vice coniugum, domi teneant: vaniloquos, præterea garrulos, tempus in fabulis & nugis terentes, quia nihil vtile nouerunt, aut honeſtum in quo occupentur. Et propterea in re ſua, ſeu per fas, ſeu nefas agenda, in cura ventris & gulæ, in carnis voluptatibus hauriendis ſuæ vitæ fœlicitatem vt porci Epicuri conſtituunt.

De pace & fraternitate Canonicorū. Quam vero pacem inter ſe habeant, aut quam fraternitatem, declarant ſectæ & ſeditiones, omnibus modò in Eccleſijs per infernales furias excitatæ, vt iam illa infer-

infernalis hydra schismatica in Ecclesiæ vertice ab Erynnibus stabilita, nimia fœcunditate germinans, omnia ferè collegia suo viperino semine infecerit.

Et hos ergo Canonicos aliquis vocabit qui sic ab omni Canone, hoc est ab omni regula, abalienati sunt? qui vt licenter & impunè omnia, quę ferret animus, flagitia admittere possint, ab omni se castigatione & disciplina suorũ prę latorum, maxima vbique redemptione exemerũt: fraudant itaque mutuò, fraudant pauperes, fraudant subditos: & sicut Paulus loquitur, *Iam inter dispensatores Ecclesiarũ merito quæritur vt fidelis quis inueniatur:* quas omnes fraudes & rapinas cum fecerint, non est qui eos puniat. Ad Papam enim, quem solum iudicẽ plerique eorum se habere iactant, non patet facilè pauperi accessus.

De causa exemptionum procurationũ vitanda.

De Monachis autẽ & Monasterijs latè patet ad loquendum materia, nisi iam me dudum tœderet in tot tantarumque abominationum enumeratione demorari, ne tamen sicco (vt aiunt) pede inta-

De vita & moribus monachorũ suæ professioni repugnantibus.

cti abeant paululum aliquid dicere necesse est. Quid autem commendabile de ipsis dicere possumus, qui quanto magis inter cæteros Ecclesiæ filios ex votis suæ religionis perfecti esse debebant, tanto magis abstracti curâ secularium, quibus abrenunciauerunt, in sola cœlestium cõtemplatione suspensi, & quanto magis continentes, magis obedientes, minus vagabundi, & à claustrorum septis rariùs egredientes in publicum, tanto ab his omnibus rebus licet eos videre magis alienos, magis videlicet tenaces, magis auaros, magis sæculari rei (versis retrorsum animis) immixtos: magis insuper lubricos, indisciplinatos, dissolutos, inquietos, magis per loca publica & inhonesta (si modo fræna laxentur) discursantes, ita vt nihil illis æque odiosum sit, quàm cella & claustrum, lectio & oratio, regula & religio. Quocirca monachi quidẽ sunt exteriori habitu, sed vita, sed operibus, sed internè conscientiæ spurcitia à perfectione (quam habitus ille demonstrat) longissimè disiuncti. Fallit autẽ illos nimium

sua

ſua opinio. Nam quanto ſua profeſſione reiecta, terrenis magis adipiſcendis inhiant, tanto pauciora habent, tantoque dotes & redditus ipſorum magis ſemper in nihilum fluunt. Ecce omnium Cœnobiorum vberrimos olim fructus, ita hodiè attenuatos cernimus, vt vndè centum homines viuere ſolebant, vix decem nunc egerrimè viuant, videmus omnia labi, omniaque ſolo æquari, non ſuppetente copia quâ ſaltem antiqua ædificia à ruinę defendantur iniuria, quod quidem merito illis euenit. Quamdiu enim iuſtè, ſobriè, caſtè, innocenter vivendo ſecundũ regulæ ſuæ inſtituta, regnum cœlorum & non hæc temporalia quærere ſtuduêrunt, tam diu eis omnia illa ſatis ſuperque fuerunt adiecta. *Primùm* (inquit Saluator) *quærite regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Vbi verò à vitæ innocentia, & à quærendo regno Dei, per nefaria opera deſtitêrunt, rectè ab eis illa abducta ſunt, quæ veris iuſtitiæ cultoribus, regnique quæſitoribus fuerãt promiſſa. Regnum (inquit hiſtoricus)

facilè idem artibus retinetur, quibus initio partum est, verùm vbi pro labore, desidia, pro continentiâ & æqualitate libido atque superbia inuasêre, fortuna simul cum moribus immutatur. Et quod de regno dictum audis, de opibus & honoribus cœterisque fugacibus bonis dictum intellige.

De mendicantibus & eorum inani iactantia & gloria.

Venio nunc ad mendicantes, qui ex professione arctissimè paupertatis veros se Christi discipulos, verosque imitatores esse iactant, atque gloriantur: quippe qui considerantes (vt ipsi aiunt) illud euangelicum, *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & sequere me.* Et item illud: *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus:* omnium possessionum suarum rerumque temporalium spretâ sarcinâ, onereq; grauissimo. Qui eruditi prætereà in diuinis literis, quibus penè soli hodiè insudant, pabulum verbi Dei, quo populi reficiantur, assidua prædicatione ministrant, viam eis salutis æternæ, quam nemo alius docet, aperiunt, iustorum digna

gna præmia impiorumque supplicia demonstrant, sicq; animas ab interitu sempiterno per veram pœnitentiam reuocatas ad Deum conuerti faciunt. Denique soli ipsi (vt asserunt) cæterorum omnium ecclesiæ segniter dormitantium officia peragunt, exercent, eorumque delicta, ignorantias & negligentias supplent.

Sed libet ab eis quærere si hunc gradum supremæ perfectionis Christoque propinquissimę attigerunt, quid est quod suis eam verbis ita magnificant, quod insolenter adeò inde se iactant, quod vniuersis propterea vanâ gloriatione scripserunt, immò quod alios omnes sui status comparatione ab omni perfectione euacuunt? Decebat enim vt alieno ore & nõ proprio suo, illa ætherea & angelica in terris perfectio laudaretur, si modò solidam laudem non vanam, suspectam, odiosam cupiebant. Nonne hæc est perfectorum vera iustitia, vt nunquam arbitrentur se perfectos, immò verò quo iustiores fuerint, eò magis in humilitate de se sentientes longè se à iustitia abesse existiment?

Quæstio de perfectione mendicantium.

ſtiment. Nam dum de eo, quod habere ſe prçſumunt inaniter ſuper ſe efferuntur, & id ipſum quod habebant (ſi quid tamen virtutis habebant) euaneſcit.

Quòd humilitas eſt fundamentũ perfectionis.

Nonne humilis Publicanus ſua Deo peccata confeſſus iuſtificatus à templo redire meruit, & quam orabat veniam impetrare. Superbè autem Phariſæus ſua merita prædicans, & pauperculum deſpiciens reprobus abſceſſit, & inexauditus: quoniam Deus ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam. Videtur autem hæc parabola, contra hos quæſtuarios verbi Dei adulatores congruentiſſimè inducta, quia ſicut ſynagoga ſuos Phariſços habuit, aduerſus quos in Euangelio acerrimè Chriſtus ſemper inuehit, ita nimirùm hi noui & ſubintroducti Apoſtoli, Eccleſiæ Phariſçi cenſendi ſunt, quibus omnia Chriſti de Phariſçis dicta & fortè alia plurima, neſcio an detriora, conueniunt, de quorum ſacrilega impietate, quia non multa breuiandi ſtudium dicere concedit, paucas Chriſti ſaltem ſententias: per quas ab eorum inſidioſa verſutia nos cauere

cauere admonet, audiamus. Ait itaque de eis Saluator, ipſorum fontem patefaciens nequitiæ: *Attendite à fermento Pharisæorum, quod eſt hypocriſis.* Et rurſum: *Attendite à falſis Prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces.* An non lupi rapaces ſunt velamina ouium geſtantes: qui omnia quæ huius mundi ſunt, verbo ſuo deſeruiſſe aſſeuerant, facto autem ipſo temporalia incredibili ardore concupiſcentiæ, inſidijs, fraudibus atque mendatijs vndique exquirunt? An non lupi rapaces ſunt ouicularum vellere amicti, qui vitæ auſteritatem, caſtitatem, humilitatem, ſanctam ſimplicitatem exteriori ſpecie ſimulant, intùs verò exquiſitiſſimis delitijs & variarum copiâ voluptatũ vltra omnem mundanorum luxuriam exuberant? An non lupi rapaces ſunt ſub ouili imagine latitantes, qui more ſacerdotum Belis in ſuis penetralibus oblata deuorant, mero ſe ac lautis epulis cum non ſuis vxoribus, licèt ſæpè cum ſuis paruulis, auidè ſatiantes. Cunctaque libidinibus, quarum torren-

tur ardore polluentes? An non lupi rapaces sunt foris ouē mentientes, qui ea quæ facienda sunt, dicunt & non faciunt, & cū alijs prædicauerint, suâ ipsâ prædicatione reprobi efficiuntur? An non lupi rapaces sunt ouium similitudinem falsò prætendentes, qui Angeli lucis primo aspectu appareant, non sathanæ, tamen (vt Pauli verba sunt:) *Non Christo Domino, sed suo ventri seruiunt*, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium? Sed audi adhuc quid de illis ad propositum Saluator dicat: *Væ vobis ô Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & parapsidis, intùs autem pleni estis rapina & immunditia, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus spetiosa, intùs verò plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia.* Quid de eis verius dici potest, quid aptius, quid lucidius, quàm quòd cœlesti ore dictum audis? Sed & Paulus gentium Doctor prænoscens in spiritu talium circa extrema tempora subuersorum ingressum, & Ecclesiam per eos multa

tandem vulnera sensuram ad Timotheũ suum scribens illos summo studio declinandos hortatur. Nam postquam dixerat: *Hoc autem scito quòd in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi,* & multa quæ his addit ab his seductoribus non abhorrentia, tandẽ quod eis est proprium subtexuit, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, & hos deuita. Ex his enim sunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. Rursus quod idem Apostolus ad eundem suum discipulum loquens: *Spiritus* (inquit) *manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedant quidem à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatã habentiũ suam conscientiã,* quæ nemo ambigere debet de his nouis Pharisæis

esse scripta. Multa quoque alia de istorum pseudoprophetarum aperta iniquitate, quâ domum Dei perfodiunt & polluunt, sacra in pluribus locis Scriptura commemorat, satis eorum perfidiam quãtum ad nostram pertinet breuitatem detegere videtur: de quâ si quem libeat ampliora agnoscere, *Cyrillum* videat, & illic mira de eis inueniet, ad fidelium instructionem longè antequàm orirentur, Spiritu sancto reuelante, prædicta. Quanquam nec aliquot alij scriptores etiam defuêrunt, qui de his subdolis illusoribus multa valdè vtilia & præclara post eorum introitum ad Ecclesiæ præmunitionem & premonitionem prodiderunt.

De impudica vita & conuersatione monialium.

Restant nunc solæ Moniales, vt nostram narrationem quemadmodum polliciti sumus à summo capite vsque ad extrema vestigia nullo prętermisso gradu deducamus. De his autem plura dicere (etsi plura quæ dici possent, suppetebant) verecundia prohibet, ne non de cœtu virginum Deo dicatarum, sed magis de lupanaribus, de dolis & procacia meretri-

meretricum, de stupris & incestuosis operibus pudendum sermonem prolixè trahamus. Nam quid obsecro aliud sunt hoc tempore puellarum monasteria, nisi quædam, non dico Dei sanctuaria, sed Veneris execranda prostibula, sed lasciuorum & impudicorum iuuenum ad libidines explendas receptacula, vt idem hodiè sit puellam velare quod & publicè ad scortandum exponere? Hæc sunt quæ de nostro Clero referenda visa sunt, quãuis multa sciens præterij, & silentio suppressi, quæ si per singula amplecti vellem & in immensum res progrederetur, nec modum habitura esset oratio. Quæ cùm ita sint, nemini debet mirum videri, si Ecclesia ex talibus aggregata, multis molestiarum aculeis, multisque aduersis turbinibus quatitur. Mirum potiùs & stupendum videri debet, si tot vitijs atque impuritatibus seruiens, à flagellis immunis euaderet.

I nunc, & confer hanc vitam, hos mores, hæc regimina, cum primæua patrum disciplina, cum Maiorum charitate, continen-

Comparatio virorũ modernorum, cum moribus priscorum Patrum

tinentia, ſobrietate, diſtricta ſeueritate, videbis (niſi talpa cæcior es) tantam inter eam diſtantiam, quantum inter lutum & aurum, iam ſiquidem his diebus noſtris, in quos fines ſæculorũ deuenêrunt, ab aureo capite illius prægnandis ſtatuæ, quam vidit in figura *Nabuchadoneſer*, paulatim ſemper in deteriora per argentum, æs & ferrum, prolabendo, ad partem pedum luteam ac fictilem peruenimus.

Conuerſio Authoris ad Deum.

Ita verò (Deus optime) vineam tuam electiſſimam quam tua olim dexterâ ipſe plantâſti, cui ſæpè & combuſtam maceriam ad ferarum malignarũ coercendam incurſionem circundediſti, itáne inquam deſtructâ ſæpè, dirutâ maceriâ deſpectã ac degenerem effectam? ita ne vepribus & ſpinis completam? ita ne pro vuis dulcibus, quas ex ea preſtolabaris, labruſcis ſceleribus onuſtam, vt vix per eam tranſiens eandem eſſe recognoſcas, quam tanto olim ſtudio, tanta cura & cultu nobilitaueras? Ecce iam vniuerſæ feræ eam diripiunt, omnia agri pecora conculcant:

hinc

hinc aper de ſylua exterminat: inde fera ſingularis vniuerſa impetu vaſtans ac perſtringens egregia quæque depaſcitur. Auerte (obſecramus Domine) iram tuam & virgam furoris tui à vinea tua, & de cœlo ſancto tuo miſerentibus oculis ſuper eam reſpice: & ſi non propter nos qui indigni ſumus, ſaltem propter nomẽ tuum ineffabili clementiâ glorioſum. Scimus noſtris impietatibus hæc & maiora deberi ſupplicia. Scimus peccata noſtra ſuper arenam multa, ſuper omnem acerbitatem grauitatémque grauiſſima, ſed etiam ſcimus è regione tuam immenſam miſericordiam omnia hominũ peccata, non modò quæ perpetrata ſunt, ſed quę poſſunt in mentem cadere ſummâ incertâ ſupergredi. Scimus tuam benigniſſimam pietatem nunquam ignoſcendo defeſſam, tuum ſemper anteuenire iudiciũ, immò ſemper tua opera vniuerſa præſtare. Scimus te parentem eſſe, nos (quantumlibet degeneres) attamen filios: pro magno autem peccato filij, ſatis eſt patri parum ſupplicij. Sed ſcio quid obſiſtit,

quo

quo minùs nobis miserearis & ignoscas, idipsum volens & appetens, quia nequaquam resipiscimus ab erratis, quia ad te ingemiscentes reuerti non volumus, quod vtique per seruos tuos Prophetas tuæ in nos vindictæ prænuntios, tantâ cum diligentiâ nos admones, legem hanc nobis, qua misereri debeas, per eos insinuas. Sed nos qui ad tua mandata durâ sumus ceruice, & indomabili corde ad veniam, vocantem non audimus, te excitantem contemnimus, te suadentem aspernamur, te promptum atque voluntarium ad præterita omnia (si modò præteritorum pœniteret) condonanda, per noua & peiora facinora quotidiè prouocamus. Proinde ad voces nostras obsordescis, tuamque manum adhuc extentam à nostra percussione non reuocas, sed nouis potiùs contumacijs noua indesinẽter flagella cumulas.

Excusatio authoris super generali deformitate accusationis Ecclesiasticorum.

Nolo autem vt quis existimet per ea quæ Ecclesiasticorum pręmissa sunt, me omnes prorsus Ecclesiasticos, nullo excepto, comprehendere velle. Scio illum non

non mentitum esse, nec mentiri posse qui dixit. *Petre, rogaui pro te vt nō deficiat fides tua.* Nec sum nescius in singulis quibusque statibus aliquos & forte plurimos bonos, iustos, innocentes esse, ab illísque maleficijs, quæ supra memorata sunt, seperatos. Sed tanta est improborum in singulis professionibus exuberantia, vt vix inter mille vnus reperiatur qui, id quod sua professio exigit, sinceriter faciat: quinetiam si simplex aliquis, si castus aut frugalis in collegio aliquo vel conuentu latam & lubricam perditorum viā non sectetur, fabula & ridiculum cæteris efficitur, insolensque & singularis, insanus aut hypocrita continuò appellatur: vnde & qui ad bonam frugem deuenirēt si cum modestis & bonis degerent, hac ratione abstracti per malorum consortia ad malum trahuntur, dum talia inter suos contubernales nomina subire verentur. Inde est illud Psalmi vtique verissimum, *Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.*

Quamobrem nemo admiretur, si rari hoc

Quare de bonis viris auctor silet.

hoc tempore ſinceritate aut innocentiâ fulti in Eccleſia ſint, tot ſceleratis in omni loco ad mala impellentibus & per mille inſidias ſolicitantibus. Itaque propter multitudinem nequitiæ ita priuilegiatæ, de bonis ſiletur, qui alijs comparati paruo nimis in numero atque momento ſunt, vt dum ſermo de politia Eccleſiæ, aut de membris eius incidit, tanta turba preuaricatorum totam Eccleſiam in tyrannidem adducit, eo loquendi more quo pleriſque in locis ſcriptura vtitur. In Geneſi namque legitur, *Omnis caro corruperat viam ſuam*, & tamen eo tempore quo propter peccata hominum catacliſmus erupit: *Noe* vir iuſtus coram Domino repertus eſt, & propterea cum ſuis in arça ſaluatus. Rurſus in libro Pſalmorum ſcriptum eſt, *Omnis homo mendax*, *omnes declinauerunt*, *non eſt qui faciat bonum:* & tamen idem ipſe qui hoc dixit, deinde de ſe teſtimonium habet, quia inueniſſet eum Dominus virum ſecundum cor ſuum.

Quòd ſtatus Eccleſiaſti- Igitur cum ad hunc modum magiſtratus

ſtratus Eccleſiarum, & cætera officia ſe habeant, quis dubitat niſi Dei animaduerſione, mala eis quæ patiuntur accidere. Res mira, vt ſupra diximus, & inſolita videri deberet ſi quid eis proſperum accideret. Nonne per totam diuinorum voluminum ſeriē bona nobis hoc pacto à Deo promittuntur, ſi legem ipſius ſeruemus, mandata teneamus, in præceptis ambulemus, fœdus nobiſcum ab eo initum non irritum faciamus? Quod ſi nefarijs operibus teſtamentum eius prophanemus, pactum & legem irritemus, iuſſa & traditiones poſtponamus, qua fronte bona ab eo petere aut ſperare præſumemus? Neceſſe eſt ſortem alterutrām ſubeamus, aut proſperorum præmia ſi mandatis obedierimus, aut ſupplicia, ſi tranſgreſſores ſumus, quia nunquam mentiri nouit, qui pro operum qualitate, vtraque tribuenda ſpoſpondit. Quid ſynagogam quæ typus Eccleſię fuit, ſecundum quod Paulus dicit, *Omnia illis in figura contigiſſe*, quid eam (inquam) proſtrauit, deſeríque à Deo, & cladibus opprimi, niſi eiuſ-

cus meritò patitur.

eiusdem malitia fecit? Si igitur iuxta parabolam Ezechielis de duabus sororibus, Oolla & Oolliba, sorori maiori similia gessit, immo eam flagitijs & fornicationibus, amplius insaniendo superauit, quomodo sibi credet impune cedere? Expergiscere tandem aliquando ex longiori tuo somno (ô infœlix soror Synagogæ) expergiscere (inquam) aliquando & tuæ ebrietati diu satis (vt ita dicam) edormitæ modum impone, Prophetamque istum & cæteros, vide, lege, intellige, si tamen non vsquequaque tua ebrietas, Prophetæ testimonio, cor absorbuit. Si ergo vlla in te sani cordis scintilla superest, Prophetarũ dicta sedulò reuolue. Tu inquam illic statum & tuam confusionem non vtique dormitantem, sed è vicino impendentem considera, videbis quis te exitus expectet, quanquam malè & periculosè in his sordibus tam diu iaceas. Quòd si Prophetas non audis, nec de te dum tot mala nunciant, locutos arbitraris, ipsa te fallis & periculoso nimiũ errore decipis. De te enim illi locuti sunt,
&

& quæ minantur onera ſuper te niſi reſipis relapſura debes agnoſcere. Sed fac eorum vaticinia aliò ſpectare, quid de tua prophetia, de Iohannis ſcilicet in *Apoc.* cenſes? An non illam ſaltem ad te aliqua ex parte pertinere putas? num pudorem ita cum ſenſu perdidiſti, vt hæc neges? Illam ergo intuere & lege damnationem magnæ meretricis ſuper aquas multas ſedentis, illicque tua facta præclara contemplare & tuos futuros caſus.

Quòd eccleſiaſticus ſtatus propter ſuperbiam tendit ad ruinam.

Porrò cùm omnia imperia & regna gentium quantumcunque potentiâ, magna vel dura ob ſuas iniuſtitias & ſuperbias deleta audias, euerſa videas, atque peſſumdata: tu quæ ſolidam humilitatē, ſuper quam fundata eras, nullos impetus tùrbinum metuentem tam lòngè abieciſti, tuumque cornu tam in altum extuliſti, quomodo exciſo atque auulſo tuo humili fundamento tantam ſuperbiæ molem quam deſuper extendiſti, non ruituram putabis? Cœpit iampridem tua ſuperbia nequaquam ſe ferens palàm, ſed lentè quidem & pedetentìm, & propte-

reà à plurimis ruina illa non est percepta. Nunc verò in modum torrentis tota in præceps ageris, & ex illo presertim tempore, quo abhominandum hoc schisma te inuasit, quod profectò ad primas tuas comprimendas nequitias intolerabiles & insanias falsas, diuina super te iracundia venire permisit: quo vel sic regnum tuum Deo graue, gentibus odiosum, iuxta euangelicam veritatẽ, in seipso diuisum, desolaretur, fractumque & dissipatum concideret: non quidem quòd fides Ecclesiæ in hoc mundano conflictu militantis cursu periclitari debeat, quæ fundata supra firmam petram stabilis & incõcussa mansura est. Sed loquor de temporali potentatu, de gloria & delitijs, quibus vsque ad nauseam & obliuionem sui ipsa Ecclesia inebriata est, de quibus in damnatione meretricis vindicibus Angelis præcipitur. Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Nam vt ea quæ longinqua sunt, de Græcorum à nobis dissidio propter nostrorum superbiam & a-

uaritiam

uaritiam orto, de contractis limitibus Catholicæ religionis per totam penè orbis terrarum vastitatem olim porrectis, vt hæc, inquam, & alia nonnulla vulnera pridem Ecclesiæ infligi cæpta non repetam, nonne saltem ruina illa, qua vrbem Romanam, sedem ac caput ecclesiæ sic ruere & collabi videmus, ecclesiæ ipsius & totius eius imperij desolationem propinquare nunciat, sicut destructionem Hierusalem, secuta de proximo est Iudęorum & synagogæ dispersio? Quomodo enim diu stabit aut vigebit, quæ sua destructa statione & capite perdito, vaga & instabilis per orbem discurrit, & quasi iam peregrina aut hospes in mundo de vno loco ad alium migrare cogitur? Ex illo planè suam cladem imminere prænosse debuit, ex quo propter suas fornicationes odibiles, *Romuli* vrbe relictâ, Auinionem confugit. Vbi quantò liberiùs, tantò apertiùs & impudentiùs vias suæ symonię & prostitutionis exposuit, peregrinosque & peruersos mores, calamitatum inductores in nostram Galliam inuexit, rectis-

que vsque ad illa tempora moribus fru-
galibus disciplinâ instante, nunc verò lu-
xu prodigioso vsque adeò solutam, vt
meritò ambigere possis, vtrùm res ipsa
auditu mirabilior sit, an visu miserabilior.
Verùm aliàs forsan de Gallia nunc de
Ecclesia loquamur, quæ maligno nescio
quo pacto loca, quibus insederit, suo
fermento inficere consueuit, casusque
pernitiei ac ruinæ illis esse quanquam nō
gratis aut absque vltione: vicem enim ei
debitam Italia reddidit, quæ nudā & suo
patrimonio paulò minùs spoliatam suis
sedibus eiecit. Mala verò ipsa Gallia, in-
ops per eam facta, reddere incipit, vt im-
pleatur illud prophetiæ præsagium: *Con-
funderis ab Egypto sicut confusa es ab Assur.*
Et illud, *filia Babylonis misera, beatus qui
retribuet tibi retributionem tuam quam re-
tribuisti nobis.* Postquam enim importa-
bili sarcinâ peccatorum exigente: furiale
malum schismatis irrepsit in ecclesiam, vt
omittam quæ per alterum tunc apud N.
de papatu contendentem gesta sunt, po-
tiùs hæc scribenda illis relinquam, qui
cum

cum eo conuersati certiùs mores illius, atque eorum quos secum habebat, enarrare possunt: quid *Clemente* nostro, quoad vixit, miserabilius? qui ita se seruum seruorum Gallicis Principibus adiecerat, vt eas ferret iniurias & contumelias, quæ sibi quotidiè ab aulicis inferebantur, quas vix deceret in vilissimum mancipium dici. Cedebat ille furori, cedebat tempori, cedebat flagitantium importunitati, fingebat, dissimulabat, largiter promittebat, diem ex die ducebat, his beneficia dabat, illis verba: omnibus, quos aut ars assentatoria, aut ludicra in curijs acceptos fecerat, summoperè placere studebat, eosq; beneficijs promereri, quo talium patrocinio, dominorum gratiam & fauorem assequeretur & similia, &c. His itaque & iuuenibus nitidis & elegantibus, quorum maximè consortio gaudebat, singulos ferè vacantes episcopatus, cæterasque præcipuas dignitates impendebat. Denique vt Principum beneuolentiam faciliùs assequeretur, assecutam foueret, fotamque conseruaret, conseruatam amplificaret,

plurima vltrò donaria atque xenia illis dabat, quaſcunque ſuper Clero exactiones petere voluiſſent, annuebat, vltrò ſępiùs etiam ingerebat. Sicq; omnem Clerum, ſecularium magiſtratuum diſpoſitioni ita ſubijciebat, vt Papa magis quilibet eorum, quàm ipſe putaretur. In hac triſtiſſima ſeruitute, non dico pręſidentiâ, tria (vel ſuprà) temporum luſtra cum incredibili Eccleſiæ attritione conſumpſêrunt.

Quod Eccleſia priùs humilianda eſt quàm erigenda.

Quia Eccleſia ſeipſam humiliare vel tot flagellis attrita, contempſit, rectè ab illo, qui plus æquo exaltata humiliat, eliſaque & humiliata erigit, priùs humilianda erat, vt in gratiam à qua exiderat, rediret, poſteà erigenda atque ſubleuanda; priùs deſolanda, poſteà conſolanda; priùs percutienda, poſteà ſananda. Nam quod ad reintegrandam ipſam Eccleſiam, funeſto hoc ſchiſmate dilaceratam attinet, fruſtra aliquid per nos effici ſperamus: non hoc humanis operibus, non vllâ arte, in gratia agendum eſt, altiorem planè manum res iſta depoſcit, & neceſſe eſt, ſi vnquam

quam vniri debeat, idem ipse medicus sit, qui vulnus intulit, quia & tam acerbum, tamque immedicabile vulnus est, vt nullâ operâ alterâ curari valeat. Multa super hac re tractata sunt, multa agitata vel cogitata, multa cónscripta, multa consulta, multæ legationes susceptæ, verùm quo plura miscuimus & moliti sumus, eo res assiduè multiplicacior atque turbatior euasit, Deo labores nostros irridente, imò iurgiter irritante, qui nostrâ sine eius adiumento solertiâ illud ipsius opus explere credidimus. Adde, quòd indigni sumus & pacem ab eo impetrare, & pacem habere, quia non est pax impijs, dicit Dominus: qui rursum per Prophetam ait, *Erit opus iustitiæ pax*. Denique, nato in carne Domino, Angelorum exercitus pacem suo prædulci carmine in terra denuntians, solis eam hominibus bonæ voluntatis futuram nuntiauit.

Quod autem à Domino hæc pestis schismatica processerit, ex quibusdam in Zacharia scriptis licet apertè colligere. Legimus siquidem in illo Propheta qui

De duabus virgis Dei quibus gregem suum pascit.

multa de futuris temporibus & nouissimis Ecclesiæ tribulationibus sub prophetico velamine prætexuit, quod Deus summus pastor omnium aliorum caput & regula, in duabus virgis pascit gregem suum, quæ sunt decus & funiculus, quia decoris moribus & fraterna charitate prȩditi esse debent qui volunt in Ecclesia populis præesse. Charitatis enim, quæ est vinculum perfectionis, funiculus triplex est, qui difficile rumpitur, quia in Deum & proximũ, & seipsum tendit. Verum si anima pastoris diuinis minimè iussis obtemperans, sua & non quȩ Dei sunt quȩrit, & turpi in Deum operatione variauerit, contrahitur anima eius super eos, prȩcidensq; virgas suas ab eas substrahit, pro decore ignominiam & dedecus, pro nectente autem funiculo, schismata, contentiones, & virulenta dimittens dissidia, & hoc pacto irritum facit fœdus suum cum pastoribus pariter & ouibus percussum, germanitatemq; intea eos dissociat, quia plerumque pro culpa superiorum ipsi etiã subditi puniuntur. Sicut propter reatum Dauid

Dauid in populi numeratione, populus plaga pestilentica pessima percussus legitur. Constat autem primam virgam quæ decus vocatur propter vitia pastorum iam ante annos multos ab Ecclesia pręcisam ac sublatam, eo videlicet tempore, quo probrosos illos mores, de quibus antea memini, induerunt. Ex illo siquidem fluere, infirmare, languescere, retro sublapsa referri cœpit Ecclesia: quippe quæ vernanti exuta decore, pallidam & obscuratam in terramq; deiectam faciem gerebat. Postquam eiusmodi languor nulla fomenti opitulatione medicatus, sed diuturna incuriâ neglectus adeo per moram temporis invaluit, adeoque membra vniuersa pererrando totum corpus occupauit, sicque obsessum tenuit, vt iam vix vltra sibi inuicem membra ipsa cohærere possent. Et verum esset illud Propheticũ, *A planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas.* Sublata est virga secunda funiculus qui inuicem membra eius colligabat, quæ nunc rupto pacis vinculo nefandum schisma horrendumque

prorsus

prorſus diſſociat.

Quod fuit initium conculcationis.

Putant quippe nonnulli, qui multa de hoc ſchiſmate & futurâ Eccleſiæ per ipſum deſolatione, diuino, vt creditur inſtinctu, iamdudum prælocuti ſunt, teterrimam Eccleſiæ totius ex eo conculcationem, incredibilem vaſtitatẽ, per terreni violentiam imperij, cuius multa ſibi iura occupauit, orituram, quo terrenis tandem exuta copijs, quæ aliena glutierat, malè trita euomat: filioſq; fornicationum quos cum principum importunitate, cum improbiſſimo mercatu plurimos genuit, morte, fuga, exilio, fame & captiuitate oppreſſos lugeat: quę fortaſſis perſecutio maturiùs quàm plerique putant ceruicibus eorum incubitura eſt. Magna enim eius fundamenta, niſi valdè obcœcati ſumus, iam iacta ſunt, quæ quotidiè magis ac magis à terra ſurgere, & in apertã iam lucem erumpere, nemo eſt (ſi modo ſenſum habet) qui non valeat animaduertere. Et profectò iuſtiſſimo Dei iudicio tanta malorum inundatione obruenda & conquaſſanda eſt, quæ in tantam omniũ abo-

abominationum insaniam excreuit, vt nullâ aliâ viâ castigari, aut ad priorem innocentiam redigi posse videatur. Præcesserunt infinita signa, admonitiones, comminationes, increpationes, clades, verbera, flagella, quæ ipsam ad suam mentem, ne instantia talia pateretur, reuocarent. Sed nihil est omnibus his actum, immo incassum omnia consumpta: *Frustra* (inquit Propheta) *conflauit conflator*, malitię eorum non sunt consumptę, fronte enim contra Deum obstinata omnia contempserunt, & velut equus infrænis post suas concupiscentias rapidiori semper ineptu cucurrêrunt.

Quis igitur tibi (ô Christe) modus restat, si tuam Ecclesiam à tanta sorde scoriæ, in quam argentum eius & aurum versa sunt, emundare disponis? multa, vt totam scoriã ipsam, multa conflatili arte aut purgatorio igne in aurum reparandũ ab Ecclesiæ fornace proijcias, & puro illic nitore rutilantia metalla iterum inducas. Et si tuam prętérea vineam labruscis senticosisque virgultis palmites suffocantibus

Si Ecclesia florere & fructificare habeat.

tibus obſeptam, infructiferam, vis ad naturam reducere, quis melior modus, id agendi, quàm inutiles ſtirpes eam ſterilem efficientes, quæ falcibus amputatæ pullulant, radicitus euellere, vineamque ipſam alijs agricolis locatam, nouis rurſum aut feracibus & fructiferis palmitibus inſerere? *Neque*, teipſo teſte, *aut de ſpinis poſſunt vua colligi, aut de tribulis ficus*, ſed & *arborem nullum fructum ferentem excidendam*, ipſe ſanxiſti, *& igne cremendam*. Fallitur igitur quiſquis labores & dolores Eccleſiæ his malis quæ iam patimur, finiri exiſtimat. Hęc non niſi exigua ſunt dolorum initia, & ſuauia quædam eorum quæ ſuperſunt pręludia. Sed tempus erat vt portum, ingruente iam tempeſtate peteremus, noſtræque in his periculis ſaluti conſuleremus, ne tanta procellarum vis quæ laceram Petri nauiculã validiori turbinis impulſu, quàm vllo aliâs tempore, concuſſura eſt, in medijs nos fluctibus cum his qui merito naufragio perituri ſunt, abſorbeat.

Oratio

Oratio Authoris pro ſalutifero *fructu reformationis conſequendæ.*

VNum in fine opuſculi, quod iam longius tenditur, te (benigniſſime Ieſu) ſupplices exoramus, vt quæcunque tua ſuper Eccleſiam futura ſunt iudicia (magna enim abſque dubio futura ſunt) non ea in ſeueritate vltionis, ſecundũ ipſius iniquitates immenſam iam mercedem ei retribuas, ſed iuxta inenarrabilem tuæ clementiæ lenitatem, & in pœnarum exactione, quam nõ meretur, pietatem largiri digneris: ſicque ea quæ noxia ſunt aut ſuperuacua, reſcinde, ne pauca quæ non vſquequaquam inutilia ſunt, cum his etiam pariter excindas. Ita igitur preme, ne prorſus opprimas: ita attere, ne prorſus obteras: ita caſtiga, ne prorſus extinguas, ſed ſaltem ne Sodomę & Gomorrhę ſimilis ſit, ſemen ei aliquod relinque, memor tamen tui ſacratiſſimi verbi quo te cum illa futurum promiſiſti omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.

Rithmi

Rithmi è vetusto quodam codice descripti, Romanum quendam aduocatum cognomento *le Franco*, *taxantes, vt appareat etiam veteres* in Romanam Curiam scripsisse.

PRopter Sion non tacebo,
Sed ruinas Romæ flebo,
Quo ad vsque Iustitia

Nobis rursus oriatur,
Et vt lampas accendatur
Iustus in Ecclesia.

Sedet vilis, & in luto
Princeps facta sub tributo:
Quod solebam dicere,

Romam esse derelictam,
Desolatam & afflictam,
Expertus sum opere.

Vidi, vidi caput mundi,
Instar maris, & profundi
Vorax guttur Siculi:

Ibi

Ibi mundi διθάλασσος,
Ibi sorbet aurum Crassus,
Et argentum sæculi.

Ibi latet Scylla rapax,
Et Charybdis auri capax,
Potiùs quàm nauium:

Ibi pugna Galearum,
Et conflictus piratarum,
Id est Cardinalium.

Syrtes insunt huic profundo,
Et Syrenes, toti mundo
Minantes naufragium.

Os hominum foris patet,
In occulto cordis latet
Informe dæmonium.

Habes iuxta rationem,
διθάλασσον *per* Franconem,
Quod ne credas friuolum:

Ibi duplex mare feruet,
A quo non est qui reseruet,
Sibi valens obulum:

Ad probandam quæstionem,
Hic intendit actionem
Regendorum finium.

Vti reum prosequatur,
Hic Charybdis debacchatur,
Id est Cancellaria:

Ibi nemo gratus gratis,
Nulli datur absque datis,
Gratiam gratia.

Plumbum quod hic informatur,
Super aurum dominatur,
Et massam argenteam.

Æquitatis phantasia
Sedet, teste Zachariâ,
Super bullam plumbeam:

Qui sunt Syrtes vel Syrenes:
Qui sermone blando lenes
Attrahunt Byzantium.

Speciem prætendunt lenitatis,
Sed Charybdi parcitatis,
Supinant marsupium.

Dulci cantu blandiuntur
Vt Syrenes, & loquuntur
Primò quædam dulcia:

Frater, bene te cognoſco,
Certè nihil à te poſco,
Nam tu es de Francia:

Terra veſtra benè cœpit,
Et benignè nos excepit
In portu Conſilij:

Noſtri eſtis, noſtri cuius?
Sacroſanctæ ſedis huius
Spirituales filij.

Ita dicunt Cardinales,
Ita ſolent Dij carnales
Inprimis allicere.

Sic inſtillant fel Draconis,
Et in fine Lectionis
Cogunt Burſam vomere.

Tales regunt Petri nauem,
Tales habent Petri clauem
Ligandi potentiam.

Hi

Hi nos docent sed indocti,
Hi nos docent, & nox nocti
Indicat scientiam:

Cardinales, ut prædixi,
Nouo iure crucifixi,
Vendunt patrimonium.

Foris Petrus, intùs Nero,
Intùs Lupi, foris verò
Sicut agni ouium.

In Galea sedet vna,
Mundi lues importuna
Camelos deglutiens:

Inuoluta Canopeo,
Cuncta vorat sicut Leo,
Rapiens & rugiens.

Hic piratis principatur,
Et Iohannes nuncupatur,
Sedens in insidijs.

Ventre grosso, lota cute,
Grande monstrum, nec virtute,
Sed rerum emptum vitijs.

Maris huius non est Dea
Thetis *mater* Achillæa,
De qua sæpè legimus.

Immò verò Carlinorum,
Sancta soror loculorum,
Quam nos Bursam dicimus.

Nam si bursa detumescit,
Surgunt venti, mare crescit,
Et carina deperit:

Sic à ventis circumlata,
Et à scopulis vexata,
Periculo suberit.

Et occurrunt cautes rati,
Donec omnes sunt priuati,
Tam nummis quàm vestibus.

Tunc securus fit viator,
Quia nudus & cantator
Fit coram latronibus.

Quòd si verum placet scribi,
Duo portus tamen ibi,
Duæ tamen insulæ,

Ad

Ad quas licet applicari,
Et iacturam reparari,
Confractæ nauiculæ.

Petrus enim Papiensis,
Qui electus est Meldensis
Portus rectè dicitur.

Nam cùm mare fluctus tollit,
Ipse solus mare mollit,
Et ad ipsum fugitur.

Est & ibi maior portus,
Fœtus agri, florens hortus,
Pietatis Balsamum:

Alexander ille meus,
Meus inquam, cui det Deus
Paradisi thalamum.

Ille fouet literatos,
Omnes malè incuruatos,
Si posset erigere.

Verus esset cultor Dei,
Nisi latus Helisei,
Giesi corrumperet.

Sed ne rursus in hoc mari,
Me contingat naufragari,
Dictis finem faciam.

Quia dum securus eo
Ne submergar, ori meo
Posui custodiam.

FINIS.

Dis-

Diſputatio eiuſdem Nicolai Clemangis habita per ſcriptum, ſuper materia Concilij generalis, *cum quodam ſcholaſtico Pariſienſi.*

OB eam rem dixi, multis poſſe videri efficacius aliundè acta concilij, quàm per ipſum concilium fuiſſe probanda, quia re vera non conuenientiſſimum mihi videbatur (quod cum pace authoris velim eſſe dictũ) acta concilij, apud conciliũ per ipſummet probari concilium. Aut enim aliundè ſuberat probatio, aut non ſuberat. Si aliundè opportuna ſuppetebat, non te mihi negaturum arbitror congruentius extitiſſe hoc fieri. Quid enim ſi coram illis ſermo fiebat qui res egerant ac digeſſerant? cum rectius atque commodius ſi ad alienos ſermo fuiſſet, vernacula adhiberetur probatio, quàm apud illos qui egerant. Si autem nihil aptum ad confirmationem illarum conſtitutionum, vel ex ſcripturæ

authoritate,vel ex ſacris Canonibus prę-cedentium Conciliorum trahi poterat, neſcio ſi vtilius fuiſſet, reſtitutâ primùm pace, tanta noua condere decreta, quæ nullis prioribus ædita Concilijs inuenirentur,cùm periculoſę nimis ſint nouitates temporibus ſchiſmatum,multaque alia ſcandala pepererint, & pręſertim cum de actis Piſani Concilij multos etiã nunc ambigere audiamus, quo non tã ſchiſma ſublatum vidimus,quàm auctum & corroboratum. Nam quòd ait authoritatem Eccleſiæ omni pręſtãtiorem eſſe ratione, nonne per authoritatem Eccleſiæ fuiſſet facta probatio,ſi per ſcripturam diuinam vel per aliarum ſtatuta ſynodorũ fuiſſent in teſtimonium maioris certitudinis illa confirmata? Licet autem Eccleſiæ militantis authoritas ſit maxima quę fundata ſupra firmam petram, conuelli non poteſt,& aduerſus quam portæ inferi nunquam præualere potuerunt,non illi tamẽ nos oportet (vt videtur) triumphantis Eccleſiæ titulos adſcribere, vt infallibilis ſit aut impeccabilis, quæ ſæpè (vt noſti)

&

& fallit & fallitur: non dico in his quæ fidei ſunt, cum Chriſtus ad mortem properans, de illa ad Petrum dixerit, *Petre rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sed in alijs quæ vel facti ſunt, vel morum, vel iudiciorum, in quibus propter circumſtantiarum infinitam varietatem ac multitùdinem perdifficile eſt optimi medium ſemper attingere. Si igitur aut moralia ſint, aut iudicialia iſta Concilij acta, cum in talibus falli poſſit Eccleſia, non abſurdum videtur fuiſſe, ſi ad argumentum maioris firmitatis aliqua ſimilium exempla, vel de ſcripturis canonicis proferantur, vel de antiquis ac probatiſſimis concilijs, quæ inconcuſſæ ſunt authoritatis. Si autem omnia illa acta Concilij fidei definitiones ſunt, cum nonnulli (vt fama vulgauit) multa ex aduerſo producant ſanctorum patrum, ac ſynodalium ſanctionum decreta, vide quale fuerit pendente adhuc ſchiſmate in tantarum rerum opinionumq́ue varietate, doctiſſimorumq́ue hominum controuerſiâ, tot fidei articulos conſtituere, vbi non ſolum con-

conueniens, ſed neceſſarium mihi fuiſſe videtur: alias ſaltem conſtitutiones vel determinationes, quæ ab alijs in contrarium adduci dicuntur, in partem veritatis & fidei interpretari oportuiſſe, & nõ iſtis eſſe contrarias oſtẽdi debuiſſe, ne aliàs in materia fidei ipſa erraſſe videretur Eccleſia contraria determinando. Quod enim dicis patrum decreta rationi non inniti ſolêre, certè cum tua bona venia, ſi fidei negotium eſt, vel materia contentioſa rationibus maximè ex ſcriptura ductis, vel ex ſanctorum patrum diffinitionibus inniti conſueuêrunt, à quorũ veſtigijs niſi legitimâ grauiſſimâque ratione adducti, non ſolent diſcedère, quã (ſi contraria eos cõtingat ſtatuere) explicare nõ omittunt, ne gratìs & voluntariè in rebus arduiſſimis locuti videantur, ſanctorumq́ue patrum decreta ſine cauſa mutaſſe. Sed iam venio ad verbum Auguſtini quod commemoraſti quo Eccleſiaſtica videtur authoritas maximè extolli atque fulciri: *Euangelio* (inquit ille) *non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ compelleret.* Mirum ſanè

ſanè prima ſpecie ſatis videtur, quòd authoritatem peregrinãtis in terra Eccleſię, authoritati videtur Euãgelij anteponere, cum in multis illa falli poſſit, illud omnino nequaquam poſſit, & cum ipſius Eccleſiæ authoritas, quantum ad ipſius radicem & fundamentum, maximè ex Euangelio conſtet, immo ipſius inſtitutio, poteſtas, ædificatio, non aliundè tam expreſſè & certitudinaliter, quàm ex ipſo habeamus Euangelio. Non certiùs autem (vt exiſtimo) videre poſſumus de Eccleſia atque Euangelio, quod altero excellentioris ſit authoritatis, quàm ſi demus fieri poſſe, vt aliquid Euangelio contrarium Eccleſia ſtatuat. Quod vtiq; ſcio fieri non poſſe, ſed fingamus gratiâ meliùs enucleandæ veritatis fieri poſſe. Putas-ne in caſu illo Auguſtinum pro Eccleſiaſtico ſtatuto fidem fuiſſe Euangelij reiecturum? Equidem non facilè crediderim doctorem illum acutiſſimum atque excellentiſſimum hoc fuiſſe facturum, aut per illa hæc verba ſenſiſſe, præſertim cũ de fide Euangelij Paulus dicat:
Si

Galat. 1. *Si quis etiam Angelus de cælo aliud vobis euangelizauerit, anathema ſit*, aliud, inquã, id eſt contrarium. Scripta quippe ſunt ab Auguſtino verba illa, niſi me fallit memoria, in libro cuius titulus eſt, contra epiſtolã fundamenti Manichæorũ, quem ante non multa tempora ad integrum perlegi. Manichæi autem contra quos ibi agitur, ſcripturas ſacras pro arbitrio ſuo, non pro Eccleſię Catholicæ ordinatione vel accipiendas ducebant, vel repudiendas. Vetus pro maiori parte teſtimonium non admittebant, Euangelio credi volebant, Epiſtolas Pauli Apoſtoli, multis adiectis & detractis à falſarijs quibuſdam, coruptas dicebant, multaque ſimilia deliramenta ſine ratione, ſed ſolâ voluntatis ſuæ peruerſitate de ſcripturis confingebant. Vt igitur doceret Auguſtinus non ex voluntatis arbitrio, ſed Canonicâ inſtitutione, canonicas ſcripturas recipi opotere, illa verba mihi videtur, quantum recordari valeo, poſuiſſe, Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ compelleret, hoc eſt, Euangelio tanquam ſcrip-

scripturæ canonicæ non crederem, nisi Ecclesiæ authoritas ad hoc me compelleret, quæ illud intra corpus Canonis habendum censuit, & cui sola est illa authoritas attributa, vt scripturas possit canonicas facere, cuique à quolibet fideli in hoc credi debet atque obediri. Scripta sunt à plerisque sub aliquorum Apostolorum, aliorumque fidelium nominibus multa Euangelia, de quibus etiam meminit Lucas in prologo sui Euangelij, sed tum propter authorum incertitudinem, tum quia non vsquequaque vera erat illorum narratio, non immeritò inter Apocripha per Ecclesiam deputata sunt. Illis ergo non est credendum, quia non sunt per Ecclesiam pro Canonicis approbata, sed à Canonica Catholicaque authoritate prorsus exclusa. Deinde, quod postea addis, certiorem esse habitum fidei quàm rationis, etsi non euidentiorem, fateor apud fideles viros verum esse quod dicis, *Captiuantes* (vt ait Apostolus) *omnem intellectum in obsequiū Christi ac suæ fidei*, qui profectò priùs descenderēt à ratione quàm

quàm à fidei authoritate, si vtraque inuicem concordare non possent. Sed non omnia quæ Ecclesia constituit, fidei definitio sunt, & plerumque etiam cum fidei sunt, à ratione non discrepant. Illud quoque quod ex Lactantio adducis, *Ea quæ diuinæ authoritatis sunt, cum ratione probante tradi non oportuisse, ne per inductam minueretur dicentis authoritas*, similẽ habet responsionem. Non enim tanquam fidei articuli sunt amplectenda quæcunque Ecclesia determin t, vtpote quæ aliquoties contraria determinauit, quod in fidei materia non esset conueniens. Denique non ignotũ tibi est, tum Christum ipsum legiferum nostrum, tum suos Apostolos in suæ legis ac fidei traditione, sæpè tale genus probationis, quale dicebam, ex sacris Scripturis veteris Testamenti, dictisque Patrum & Prophetarum, in dictorum suorum confirmationem adhibuisse, quo nullum nobis ad imitationẽ certius possumus exemplum proponere, cùm illius actio & vitæ nostræ, & morum nostrorum atque actionum

num certissima atque infallibilis sit instructio. Nec illud prætereà te fugit; quod credo ex fonte illo imitationis Christi deriuatum, quod nostri scholastici Theologi, etiam ad illa quæ fidei sunt, rationes & naturales & morales quotidiè adducunt, vel propter illos qui non fundatissimæ sunt fidei, sed ductu rationis in principio ad illam indigent attrahi, vel ne naturæ, rationique contraria videatur fides imperare, ac per hoc ab illa velut à re irrationabili atque ineptâ, pusilli plerique, ac sensibus dediti, ad intelligibiliaque ac spiritualia nõ facilè valentes assurgere, refugiant. Vides in *Iohannis* Euangelio ad sermonem mulieris Samaritanæ plurimos ex ciuitate Samariæ ad Christum venisse, in eumque credidisse, qui posteà in fide corroborati dicunt illi: *Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuimus & scimus, quia hic est verè Saluator mundi*. Figurat autem (vt aiunt Doctores) mulier ista Samaritana rationem vel similitudinem naturalem. Samaria quippe coniuncta Domino

Domino interpretatur, per naturalem verò rationem anima incipit Domino per fidem coniungi, quæ ratio rudes & nouellos primùm ad fidem ducit atque allicit, cùm verò in Sacramentis fidei plenè imbuti fuerint, atque edocti, non iam propter illam credunt, nec illius ductu indigent, sed illam potiùs tanquam viæ periti, nec ducem vlteriùs requirentes repudiant, sicque suæ fidei non euacuatur meritum, cui iam non humana ratio præbet experimentum, licèt fortassis in principio prębuerit incitamentum. Non fuisset autem tam necessarium facta Consilij, vel per authoritatem Scripturarum præcedentiumq; Consiliorum corroborari, vel eorum saltem rationẽ reddi, si non aliqua, saltem per doctos homines, dicerentur opponi, vel si omnes illi quos respiciunt, aut ad quos ventura sunt, ita essent humanâ ac diuinâ sapientiâ præditi, sicut illi qui ea ædiderunt. Sed cùm ista respiciant vniuersam Ecclesiam, & multa alia statuta nonnullis istorum quorundam fortè opinione videantur

deantur aduersari. Credo vtilissimum fuisse ac consultissimum, si rationes fuissent dictorum adiectæ, vt omni poscenti super his rationem, in promptu fuissent, iuxta doctrinam atque admonitionem beati Petri Apostoli, qui vult nos semper paratos esse ad satisfactionem omni poscenti rationem de eâ quæ in nobis est, fide. Non rectũ esse arbitrabatur princeps ille Apostolici ordinis, nos in eorum quę fidei sunt tractatione aut determinatione, absque ratione, & pro arbitrio loqui, qui omnibus fidei nostræ rationem desiderantibus, iubet esse paratam. Non sibi debent solis sapere, qui in Synodo vniuersali Ecclesiam repræsentant, sed ipsi toti Ecclesiæ, & ita debent suas determinationes clarè atque enucleatè explicare, vt nullum de pusillis, qui in Christo credunt, possint suâ obscuritate aut dubietate scandalizare. Ratio autem in facto aliquo aut dicto adiecta, obscuritatem atque ambiguitatem, ac per hoc scandali occasionem ab illo aufert, quam rationẽ si non poterant in specie vnicuique po-

ſtulanti reddere, poterant ſaltem in genere ad ſatisfactionem vniuerſalis Eccleſiæ, ſuis conſtitutionibus addere. Non debent inſuper vt videtur, qui conſilium agunt, pro fiducia ac libertate agendi quæcunque libuerint, nimis illi inniti æſtimationi, Generale conſilium ſumus, fidenter agamus, errare non poſſumus. Sanxerunt ac diffinierunt qui Piſano interfuerunt Concilio, atque ita promulgari fecerunt per nouam electionem, ad quorundam ambitioſorum inſtantiam præproperè factam, ſchiſma ſeſe ex Eccleſia ſuſtuliſſe, pacemque rediviſſe. Et quis in tota Eccleſia tam cæcus fuit, qui non rerum experientiâ palam viderit, quantum & ipſoſmet, & vniuerſam Eccleſiam illa opinio fefellit? Nihil profectò deterius, nihil Eccleſiæ funeſtius, vnionique capitalius agi poteſt, quàm ante omnia bene pacata, pro ſecuroque pacis tractatu compoſita & concordata, ad nouam procedere electionem, quæ res & ſchiſma à principio fecit, & in tantam vetuſtatem perduxit, & ſanctam Dei Eccleſiam

clesiam incredibiliter attriuit, quod quamdiu beneficiorum auiditate fiet, nunquam sumus Ecclesiæ visuri vnionē. Et nihil profectò est quod magis metuā, quàm ne in Concilio isto ambitiosi suâ importunitate ac multitudine hoc fieri euincant atque extorqueant, qui molestiùs ferunt beneficia, quæ ambiunt, diutiùs vacare, quàm sanctam Romanam Ecclesiam per hoc sacrilegum schisma funditùs conteri atque deperire. Mea autem fert opinio, si Ecclesia illa collationem omnium graduum Ecclesiæ vniuersalis nunquam sibi arrogasset, cæterasque, suis iuribus vniuersa ingurgitando, Ecclesias nequaquam expoliasset, vel hoc schisma nunquam in illa exorturum fuisse, vel non tanto saltem tempore perdurasse. Sed ollam non cessat *Hieremias* succensam videre, quia ardens nō cessat ambitio ad illius succensionem ignem pariter ac ligna administrare. Ista volui tecum conferendo paulo latiùs explicare, quia meam non satis potueras mentem per literas breues & cursorias

perſpicere.

Deum autem teſtem inuoco in animam meam, non in calumniam aut ſuggillationem alicuius hæc me dicere, ſed piâ & fideli æmulatione, quâ ſalubriter & ſecurè rebus Eccleſiæ cupio eſſe conſultum, cuius nos vnitatem videre Chriſtus ſuâ benignitate largiatur. Nec intentio eſt, in hac habitâ tecum collatione quippiam aſtruere, quod non ſanum atque conſonum ſit ſacris Scripturis, Catholicæque ſinceritati. Vale apud Fontē.

Eiuſdem ad eundē Scholaſticum ſuper eadem materia, *largior atque verior Collatio.*

BEnè admones de generalibus Patrum Synodis ſobriè loqui, conſultiùs eſſe exiſtimans frenos ori ponere, quàm de illis temerario iudicio quicquam diffinire. Scio me à te & à quouis alio, non modò de temeritate, verumetiam de inſaniâ ac dementiâ iure optimo

optimo argui posse, si de actis generalis Synodi vellem diffinitor aut iudex fieri. Quis enim ego sum, qui sensu paruus, doctrinâ minor, gradu atque authoritate minimus, de sapientum eruditissimorũque virorum sententijs censor velim ac iudex esse? Auertat à me Christus tantam præsumptionem, tantamque demẽtiam. Non rectè (amice charissime) mea verba accipis, meamque mentem tenes, si in his quæ ad te nouissimè, gratiâ tecum habendæ collationis, à teque percipiendæ in aliquibus mihi dubijs instructionis perscripsi, diffinitoriè me loqui velle credidisti. Nam quia super tuis prioribus literis aliqua apud me erant orta dubia, quorum non satis aperta erat solutio illa: pro planiori intelligentia tecum quodammodo disputando, ad tuaque aliqua respondendo explicare volui, & partim ratione, partim Scripturarum, catholicorumque virorum authoritate in contrariũ adductâ, communire, quo sic discussâ obscuritatis caligine, perspicuæ splendor veritatis magis elucesceret, quę

per obiecta quæque nubula ſolet clarior erumpere, per contrariamque oppugnationem fortior atque inexpugnabilior apparere, vt nunquam falli poſſit illa ſententia de ipsâ in ſacris literis ſcripta: *Super omnia vincit veritas*. Denique non ob aliam cauſam in ſcholis atque gymnaſijs telis ſolet argumentationum acriùs oppugnari, niſi vt hoſtili exercitu per illam fuſo atque ſuperato, vis eius certiſſima & prorſus inuicta euidentiùs innoteſcat. Vides quantâ in illis ſcriptis diligentiâ, quantoque ſtudio laborauerim, nihil ex meo ſenſu vel iudicio dicere, ſed ferè ad omnia teſtimonium Scripturę adhibere, vt nihil poſſet à me profectum vel ſomniatum credi. Si quid ergo ex Scripturis aut ſacrorum dictis obieci, quod fortè inijciat ſcrupulum, vel difficultatem pariat, nunquid propterea rem diffinire exiſtimandus ſum? Cùm etiam ſi illa quę protuli teſtimonia, tam certa atque irrefragabilia eſſent, vt rem ipſam diffinire viderentur, nullo modo mihi attribuenda eſſet illa diffinitio. Non peto per te

vel

vel quemcunque alium fidem aliquam meis dari ſcriptis, niſi quantum inconcuſſâ ſunt authoritate firmata, vel ſolidâ ratione roborata. Alioquin niſi his fuerint firmamentis innixa, quis ego ſum, vt credi debeat? Vbi autem tali ſunt vallata munimine, non mihi in illis credi oportet, ſed veritati ſummæ, à qua verum eſt omne quod verum eſt, quoniam (vt ait beatus *Ambroſius*) omne verum à quocunque dicatur, à Spiritu ſancto eſt. Qui etiam ſpiritus veritatis ab ipſa eſt veritate nuncupatus. Cui Ambroſianę ſententiæ *Auguſtini* etiam verba conſonant, qui in epiſtola ad *Paſcentum*, ita ſcribit: Neque enim in nobiſipſis, vel per noſipſos veraces ſumus cùm verum loquimur, ſed cùm ille in ſeruis ſuis loquitur, qui ſolus eſt verax. At non ſatis (vt inquis) generalem Synodum reuereri videor? Nonne contra fidei & Scripturæ ſacræ certiſſimam veritatem quotidiè diſputamus, quæſtiones mouemus, dubia proponimus, vt per eorum enucleationem veritas illarum certiùs appareat? Immò

literas meas ſuperiores explicatiùs euoluens, quarum non ſatis pro breuitate curſuq́ue rapido mihi videbaris ex voto meo ſenſum aſſecutus, nõnulla prætereà noua dubia interſerens, quæ de aliqua re diu cogitando ſolent largiùs ac multipliciùs emergere. Horum dubiorum tu aliqua in tuis ad illam epiſtolam reſponſorijs literis euacuare donatus es, ſed adhuc aliqui mihi reſtant circa illa ſcrupuli dubietatis inſoluti, quos tuæ amantiſſimæ dilectioni patefacere conſtitui, quæ (obſecro) meam velit ignorantiam in tantorum dubiorum inquiſitione ſupportare, nec indignari aut ſuccenſere, ſi fortè nimis multa ex te quærendo importunior ſim. Scio tibi alias non deeſſe occupationes, nec tempora tibi tam libera quàm mihi fluere, quam ob cauſam vereor vltrà quàm æquum eſſet, tibi oneri eſſe, ſed nolo propter mea ſcripta te à legitimis alijs curis, quæ ex gradu & officio, beneficioq; tibi incumbunt, reuocari aut impediri, propterq́ue mea acceſſoria, tua principalia omitti negotia.
Satis

Satis habeo si quando ab alijs vacabis occupationibus, teque animi ad hoc voluptas excitauerit, aliquid vel breuiter rescribas. Per te igitur (nisi molestum est) informari cupio, vtrum credere nos oporteat cuncta vniuersalia Consilia eiusdem aut æqualis esse authoritatis, & si ita est, quare de solis quatuor dicit Gregorius illa se venerari & suspicere quasi quatuor Euangelia, aut totidem Paradisi flumina. Si enim indiscretæ authoritatis vniuersa credidit, quam ob causam sola illa quatuor pro cultu venerationis nominatim expressit, dubiã de alijs suspitionem in animis hominum relinquens? Doceri præterea per te desidero, vtrum Catholicâ putes veritate tenendum, tam in his quæ sunt facti, vel morum, vel iudiciorũ, generale nunquã falli posse Concilium quàm in fide errare non posse fideliter creditur. Si autem ita sentis quæro quorsum illa spectet trita vulgò apud Iuristas sententia, quam pro regula habent quòd sæpe Ecclesia militans & fallit & fallitur? quomodoque intelligenda sit, & quæ sit

inter

inter militantem & triumphantem quantum ad hoc, distantia, si vtraque quantum ad omnia infallibis est? Porro Ecclesia in consilio cõgregata nonne viatrix & peregrina est? Si autẽ viatrix est & peregrina, in statu merendi aut demerẽdi esse videtur, quod autẽ tale est, & potest rectè agere, atq; ita mereri, vt videtur etiã posse deficere, si potest demereri. Neque enim rationem meriti aut demeriti videtur habere operatio, cui nec libertas, nec facultas adest aliter agendi. Sane quia Ecclesia in fide deficere non possit, certum atque expressum habemus testimonium Christi: *Petre rogaui pro te, vt non deficiat* Luc.22 *fides tua.* Quod autem in alijs non possit, non tale me vidisse memini documentum. Si quid tale nosti, oro vt in medium proferas. Nam illud quidem quod ex Euangelio commemorasti, non multùm conuincere videtur: *Vbi duo vel tres con-* Mat.18. *gregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Et primo quidem non necesse est, vt falli non possint in quorum medio versatur Christus. De ipso namque

que

que Christo ad quosdam Pharisæorum Ioh. Baptista dicit: *Medius vestrum stetit*, nec proinde oportebat vt falli non possent: nonne in medio insuper erat perfidissimorũ Iudęorũ dum crucifigeretur & conspueretur & blasphemaretur? Et quis illos insanus dixit falli non potuisse? Pręterea dic, si placet, de qua credis assistentia illud verbum Christi debere intelligi. Si de assistentia per præsentiam diuinitatis, quæ vbique est, nihil ad rem pertinet. Sic quippe & nunquam falli & nusquam posset, si vbicunque esset, errare aut falli non liceret. Si de assistentia per gratiam, vide quemadmodum consequens esse oporteat, quoties duo vel tres pro conferendo ad inuicem de pace Ecclesiæ, vel aliquo alio fructu conueniunt, diuinam illis gratiam protinus infundi, cum forte multa ante peccauerint, de quibus nec compuncti sunt, nec confessi. Multi siquidem fideli zelo de pace Ecclesiæ sępe conferunt & tractant, magnis aliquibus peccatis, quæ cum gratia minimè stant implicati: vel igitur solo colloquio de ali-

quo

quo pio opere illa deleri oportet, vel non necesse est illis gratiam conferre. Sed demus vt singulis taliter congregratis, cœlestis confestim adsit gratia, nunquid illos collata gratia impeccabiles facit, vt à recto non possint tramite deflecti, à gratiaque excidere, vel ignorantiâ aliquâ, vel excæcante iudicium passione præpediri? Mouet gratia ad bene agendum & excitat, non autem cogit, aut necessitatem aliquam immittit, vt aliter fieri non possit. Si verò de assistentia per directionem vel internam in agendis instructionem, illa censes verba Christi intelligenda, illa sanctis viris adesse solet, qui spiritus sancti gratiâ sunt repleti, abundéque perfusi. Talibus nempe à Deo promittitur illud Psalmi, *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac quam gradieris, firmabo super te oculos meos*. Talibus præterea qui religiosè viuendo, pieque operando meruerunt Spiritum sanctum habitatorem habere, de ipso spiritu dicitur, *Ille docebit vos omnem veritatem*. Et rursum, *Ille vos docebit omnia*. Soli autem tales censendi

Psal.32.

ſonantius illos in vero Chriſti nomine dicere congregatos, qui pro vera atque ęterna ſalute, vel ſui, vel aliquorum proximorũ ſuorũ, vel totius Eccleſiæ Catholicæ, congregati ſunt, ſiue hoc per pacis, ſiue per alterius boni ſalutaris inquiſitionem, vel etiam adeptionem futurum ſit. Sic enim fideliſſimi diuinorum eloquiorum tractatores illos exponũt in nomine Ieſu petere, qui ad ſalutem pertinentia petunt. Nam illa quidẽ tuâ expoſitio nimis anguſta eſt, nec ſatis latè patet, & præmiſſæ ſanctorũ expoſitioni non omnino concordare videtur. Anguſta primò quia vnicum pacis bonum comprehendit, deinde non ſanctorum dictis plena conſona, quoniam pax (de qua ſola loquitur) non neceſſariò ad æternam pertinet ſalutem, ſed de mediocribus bonis eſt, quibus & benè vti poſſumus, & peruerſè abuti, quâ profectò ſi Eccleſia non eſſet abuſa, non ſibi per illum ſublata fuiſſet de quo Propheta ait, *Diuiſi ſunt ab ira vultus eius*. Et iterum: *Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns*. Sed quia ſolet longa pax

pax ac proſperitas temporalis luxum & diſſolutionem, morumq; diſſolutionem inducere, & rectè poterat de pace ſua Eccleſia dicere: *Ecce in pace amaritudo mea amariſsima*. Ideo ſublata eſt mala pax, id eſt, quæ malorum fuerat occaſio, vt per afflictionem diſcordiæ humiliata, ac per hoc cum Deo reconciliata, qui cor contritum & humiliatum non deſpicit, veram pacem iuſtitiæ, atque bonæ conſcientiæ (quæ ſalutare vtique bonum eſt, Deoque gratiſſimum) rurſus à Chriſto deuotè quęreret, adipiſciq; contenderet. *Arma quippe iuſticiæ* ſecundum Apoſtolũ *non ſolùm ſunt nobis à dextris, verùm etiam à ſiniſtris*: immo frequentiùs accidit, vt quos proſpera largiùs conceſſa à Deo auerterunt, aduerſa ſalubriter immiſſa ad eum reuocent. Nec ſolùm per aduerſa temporalia Deus nos erudit, atque ad ſe reuocat, ſed per illa etiã quæ ſunt ab illo, tanquam mala, prohibita. Quamuis enim malum ſit ſchiſma, mala diſcordia, quæ tanto in ſacris literis ſtudio vetantur ac deteſtantur, quia tamen per contraria

curam

curam esse oportet, illis plerumque per hæc mederi solet Deus, quos pax ad lubrica procliuis, aut noxia in malo concordia in moribus ægrotare fecit. Cùm autem sic ex malis Deus bona elicit, illisque ad bona vtitur, rationem magis videtur boni quàm mali habere, & expedientis quàm impedientis. Ex fine enim in quem diriguntur, metienda sunt. Quare enim dicere non audeamus, Ecclesiæ fuisse expediens hoc schisma oriri, cum de malo deteriori propter Ecclesiæ vtilitatem dicat Apostolus: *Oportebat hæreses* 1.Cor.11.
esse, vt qui probati sunt, in nobis manifesti fiant. De illis itaque bonis est pax temporalis Ecclesiæ; quæ secundum traditionem beati Augustini cunctanter & trepidè, & cum adiecta conditione à Deo poscenda sunt, videlicet si nostræ saluti, ad quam omnia vota nostra referenda sunt, ita expediat: quod vtiquè ipse saluator nouit, nos autem ignoramus, ideoque illius arbitrio cuncta committere debemus. Nam iuxta Apostolicam sententiã, *Quid oremus sicut oportet*, id est, sicut no-

 stræ

ſtræ ſaluti expedit, *neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis*, id eſt, ſalutaria ac ſpiritualia poſtulare nos facit. Ipſe enim eſt, de quo dictum eſt: *Et ſuggeret vobis omnia*. Si igitur pro temporali tantum pace Eccleſiæ recuperandâ, aliqui in vnum congregentur non continuò ſecundum prædicta neceſſe eſt credere illos in Chriſti nomine congregatos. Primò quia ignorant an ad ſalutem ipſius Eccleſiæ ita expediat, quam veriſimiliter à tumore ſuperbiæ, ardore cupiditatis, funiculis vanitatis, veneno ſymoniæ, alijſque malis moribus ex temporali affluentia prodire ſolitis, per hanc ſanare diuiſionem Chriſtus inſtituit, qui non ſineret mala euenire, niſi ex illis diſpoſuiſſet bona elicere, è quibus malis ipſam Eccleſiã, licet per hoc ſchiſma grauiter & diu afflictam, nondum tamen (proh dolor) liberatam aut ſanatam videmus. Quid enim aliud ſunt temporales afflictiones, quibus Eccleſia premitur, niſi amaræ potiones, aut medicinæ, quibus temporalis cupiditas, ſuperbia vel laſciuia comprimatur?

matur? Sicut per *Hieremiam* Dominus ait: *Cibabo vos absynthio, & potum dabo vobis aquam fellis.* Deniq; quia plerique Carnales quibus hodiè ſupra modum abundat Eccleſia, propterea pacem illam optant, vt in otio & tranquillâ quiete, nullo interpellante turbine aduerſitatis, ſuis poſſint voluntatibus (ne dicam voluptatibus) liberiùs ſeruire. Et quis illos in nomine Chriſti dixerit congregatos, qui hâc mente vnitatem quærunt Eccleſiæ? qui tamen tot ſunt, vt non facilè ſint numerabiles. Hi autem carnales filij Eccleſiæ non ſolùm ſpiritualia nec curant nec ſentiunt, ſed etiam perſequuntur eos, qui ſunt ſecundum ſpiritum, ſicut à tempore *Abel* iuſti, quem *Cain* carnalis occidit, ſemper factum eſt, & vſque ad finem mundi ſemper futurum: hi ſunt qui pro temporalibus tantùm commodis ad Eccleſiam conuolant, qui ad ſecularium formam in Eccleſia viuunt, ambiunt, cupiunt, rapiunt, præeſſe gaudent, non prodeſſe, ſubditos opprimunt atque ſpoliant, prælationis honore glo-

riantur, pompis, faſtu, luxu lætantur, qui quæſtum pietatem æſtimant, pro temporaliumque incremento quomodolibet acquirendo, cuncta & facere, & pati ſunt parati; qui volentes ſanctè, iuſtè, caſtè, innocenter, ſpiritualiter viuere, cum cachinnis irrident, hypocritas appellant, crucifixoſque comeſtores, qui denique non alios literatos in Eccleſia vtiles arbitrantur, niſi qui quæſtuoſas ſunt ſcientias aſſequuti, qui temporalia didicerunt tractare, & quomodolibet tueri atque ampliare. Talibus autem hodiè Eccleſia plena eſt, vt vix ſingulis Capitulis aut Collegijs alios inuenire contingat. Cùm igitur non alij in Eccleſijs ſapientes hodiè exiſtimentur, niſi hi temporales, ad illorumque arbitrium ac diſpoſitionem vniuerſa agantur: ſi qui ad Curiam Romanam, vel ad ſecularium Principum Curias, vel ad Conſilium mittendi ſunt, aut iſti vltrò tanquam prudentiores ab alijs mittuntur, aut ſpe maioris promotionis, ad quam inhiant, per fauores, & interceſſiones maximâ oportunitate ſe immitti

mitti laborant. Quid autem eiuſmodi temporales, niſi temporalia norunt quærere? niſi temporalem quæſtum fructũque cogitare? An tales putandi ſunt pro Eccleſiæ reformatione in moribus & diſciplinâ, & vitæ honeſtate operam daturi, qui ſuam maximam calamitatem hoc eſſe deputant, qui ſibi omne quod libuerit, volunt (etiam impune) licere, qui idcircò à ſuis ſuperioribus per Romanæ ſedis præſulem magnâ pecuniarũ largitione eximi quæſierunt, vt ſuo poſſent incaſtigati viuere arbitrio? Quomodo hos credemus pro verâ & ſpirituali pace Eccleſiæ niti debere, quàm nec ſapiunt, nec intelligunt? *Animalis enim homo* (vt ait Apoſtolus) *non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei: Stultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere ea, quia ſpiritualiter examinatur.* Hæc autem pax vera & perfecta, & ſpiritualis, ſine præambula iuſtitia & gratia Dei, in vanum quæritur & expectatur, cùm de iuſtitia dictum ſit: *Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.* Et rurſum: *Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia* 1. Cor. 2.

pacis, vbi ſemper paci iuſtitia præmittitur. Denique Apoſtolus ait: *Iuſtificati ex fide pacem habeamus.* De gratia autem videmus apud eundem Apoſtolum, cùm in omni epiſtolari ſalutatione illis ad quos ſcribit, gratiam & pacem optet, gratiam paci ſemper anteponit. *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.* Quis autem niſi à Spiritu Dei & ſapientiâ prorſus alienus ſperare debeat, in tanta vitiorum voragine, quantam videmus, duo iſta niſi per ingentem & ſtudioſiſſimam Eccleſiæ reformationem recuperari poſſe? Liquet ergo apertè ante veram ſolidamque pacem Eccleſiæ reformationem morum eccleſiaſticorum præmitti oportere. Alioquin Deus quomodo propter noſtra grauiſſima ſcelera tam grauiter contra nos offenſus, nobis in iniquitate perdurantibus reconciliabatur atque placabitur, niſi per vitæ melioris emendationem ipſas noſtras iniquitates relinquamus? Ait ad Eccleſiam Dominus per *Hieremiam*: *Laua à malitia cor tuum, Hieruſalem, vt ſalua fias. Vſque-*

Rom. 5.

quò

quó morabuntur in te cogitationes noxiæ? Nam temporales quidem & carnales homines,qui pacem temporalem absque præuia spirituali,in Ecclesia ponere contendunt, quid aliud videntur facere, quàm sine posito ędificare fundamento? Ideoq; suum ruere necesse est ædificiũ. Hos cum obiurgatione, grauique execratione Dominus per *Ezechielem* Prophetam arguit: *Væ Prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident,qui deceperunt populum meum,dicentes: Pax,pax, & non est pax.* Quid est sequi spiritum suum, & nihil videre, nisi humanâ, carnalique sapientiâ absque spiritus sancti gratia pacem in Ecclesia velle ponere,cùm ipsa ad Deum orat Ecclesia: fiat pax in virtute tua. Et quid est dicere, Pax, pax, cùm non sit pax, nisi pacem tantùm considerare temporalem, spiritualem negligere, sine qua nec ista temporalis certa ac vera haberi potest? Quæ alia res in Pisana congregatione Ecclesiam Dei, populumque decepit, & clamare fecit, Pax,pax,cùm nulla esset pax,

nisi quia carnales & cupidi homines, qui vbiq; ex refrigerio charitatis superabundant, beneficiorũ ardore succensi, prorsusque excæcati, ecclesiasticam reformationem, quam boni & fideles plerique ante omnia fieri volebant, impedierunt, ad nouamq; mox electionem processerunt: quâ factâ, & promotionibus quas concupierant adeptis, pacem esse clamârunt, solutoque conuentu cum illa quam quæsierant pace, hoc est promotione, reuersi sunt? Scire ex te magnopere cupio, vtrúmne illos putes fuisse deceptos, Ecclesiamque decepisse, cùm ipsi Catholicæ Ecclesiæ se pacem dedisse retulerunt, an potiùs ab omni deceptione tàm actiuâ quàm passiuâ liberos? Et si quidem deceptos fuisse, decepisseque confiteris, cùm illi in Concilio præualuerint, illorumque opinio fuerit Concilij definitio: vides profectò consequens esse, Concilium falli potuisse. Si autem ab omni deceptione illos censes in omnibus actis immunes fuisse, exprime (quæso) rationes, quibus ad ita sentiendum

dum inducaris. Ego enim meæ ignorantiæ in hac re & alijs mihi conſcius, nec illas excogitare valeo, nec videre. Sed reſpondes in literis tuis, quòd ſi aliquos fortè ambitio more humanæ fragilitatis cæcauerit, ille tamen qui præſidet ſpiritus, ad finem ducit ſalutarem. Quare ergo ad certam & ſalutarem, non perduxit tunc ſpiritus vnionẽ? Quare ambitioſos vincere permiſit, Eccleſiamq; deludere, dicendo Pax, pax, cùm manifeſtiùs apparuerit illam non fuiſſe? Quæ ſi fuiſſet nõ rurſũ ſuper Eccleſiæ adunatione præſens oportuiſſet Concilium congregari. Illis adeſt ſpiritus, illos dirigit, atque ad finem ducit ſalutarem, qui dignum in ſe hoſpitium illi parauerunt, ſequè eius aſpiratione & viſitatione (quantum in eis erat) per bona opera dignos fecerunt. Illos autem quomodo audiat, aut viſitet, aut illuſtret, qui ſibi aduerſantur, illumq; cum in ſe non poſſint, in alijs extinguere nituntur, qui pro igne charitatis, ardore ſunt ambitionis inflammati? Nihil autẽ tam charitati aduerſum eſt, quàm cupiditas

Rom. 5. ditas, quæ *Charitas* (teste Apostolo) *non est ambitiosa, vtpote quæ diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis.* Qui præterea nihil non modò probare, sed nec patienter audire possunt, quod suæ voluntati vel cupiditati contrarium sit, qui nihil de spiritualibus donis gustantes, si quis aliquid de spiritu dixerit, velut insulsum atque insipidum, cum risu & subsannatione excipiunt, cũ sibilis exufflant: cum clamore & contentione reijciunt. Qui ficto denique fallacique corde ad sacra Dei negotia tractanda accedentes, dicunt se quæ Dei sunt quærere, quæ pacis & ædificationis sectari, cùm re vera nõ quæ Dei sunt, sed quæ sua sunt quęrant, singula quæque ex sui placiti vel cõmodi respectu ęstimãtes. Audet Paulus in epistola ad Phillippenses de Christianis fratribus sui temporis, immo de proprijs comitibus loquens dicere. Phil. 2. *Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Quod si de illis ait tẽporibus, quibus Christianæ religionis recens adhuc creditur zelus magis incaluisse,

luisse, cur de terrena fece nostrorum temporum non idem nobis liceat dicere? Talibus autem fictis & sua quærentibus non adesse solet spiritus sanctus, sed illos velut inimicos effugit, de quo scriptum est: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu.* Vbi non alium puto conuenientiùs intellectum debere accipi, quàm illum qui inter eius dona numeratur qui hominem de illorum facit sorte: de quibus dicitur: *Erunt omnes docibiles Dei*: aut scilicet ad ea quæ sunt audienda, & dicenda, & amplectenda, libenter cor inclinet, & patienter commodet aurem, nec tam velit per tumorem arrogantiæ, scientiæque ostentationem doctor aliorum videri, quàm per humilitatem & sobriam de se æstimationem, erga illo quos se meliores, sacrorumque cœlestium peritiores existimat, discipuli vicem tenere. Ideoque non dictus est spiritus sanctus doctrinę, sed spiritus sanctus disciplinæ, quia non tam doctorem quàm docibilem reddit hominem. Docibilem Ier. 31.

cibilem inquam, quantum ad ipſum pertinet ſpiritum, qui interiùs docet de omnibus, & quantum ad ſpirituales viros: *Qui* (ſecundum Apoſtolum) *omnia iudicant, & ipſi à nemine iudicantur.*

Nam ad ſimpliciores quidē inſtruendos illos doctores eſſe vult quos repleuerit. Et licet ex igne zeli cœleſtis illos velit conſtanter & ardenter docere, propter quod in linguis igneis apparuit, tamen humiliter & modeſtè ſuam vult doctrinam effundi: *Modeſtia* (inquit) *veſtra nota ſit omnibus hominibus.* Et alibi: *Vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite in ſpiritu lenitatis, non tumidè, non arroganter, non clamosè aut contentiosè, non vincēdi aut apparendi, vel ſcientiam ſuam inaniter oſtentandi ſtudio.* Ab illis itaque cogitationibus ſe aufert ſpiritus quæ ſunt ſine intellectu, quia ab illis mentibus ſe ſubſtrahit, quæ ſenſu carnis inflatæ, maioraque de ſe præſumentes, ipſi neſciunt ſpiritui, qui benignus & humilis eſt, humiliter ſubdi, ſuiſque aſſertionibus pertinaciter inſiſtentes, nec ab alio quolibet, nec ab ipſomet

met spiritu sunt paratæ doceri, cum Dominus per Prophetam dicat: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Quod si non nisi super istos, dominicâ attestatione, requiescit, & secundum mores hodiernos pauci admodum tales verisimiliter in consilijs sunt, in omnique cœtu, carnalium aut & temporalium & ambitiosorum, & contentiosorum, & illâ quæ inflat, scientiâ tumentium, turba solet adesse copiosa: vide quemadmodum necesse est credere, ipsum semper in concilijs vincere spiritum, consultantiumque mentes sibi semper resistentes, obicemq; ponentes, ad illa quæ saniora sunt atque salutariora perducere, præsertim cùm à maiori numero concordium sententiarum Consilij soleant decreta procedere. Ista non dico astruendo, sed inquirendo potius, vt per te possim certior fieri, quomodo putes Spiritum sanctum in consilio præsidere, atque ad ea quæ salutis sunt, hominum minimè spiritualium mentes inflectere ac traducere. Nec ista propter

Concilium Constantiense. propter præsens dico consilium, de cuius salutari fructu plus quàm de aliquibus præcedentibus in Domino spero, cùm de Ecclesiæ reformatione, quod in pacis reconciliatione caput esse debet, & iam multa illic tractata audiam & assiduè tractari, quanquam etiam multa ibi sæpe incidere dolens audio, quæ non tam fructus spiritus sunt, quàm carnis opera, contentiones, ęmulationes, dissensiones, sectas, animositates, clamores insuper atque irrisiones, quæ non secundum illam fiunt grauitatem & modestiam quas desiderat spiritus, quasque in pacis esse consilio oportuerat.

Attende igitur quàm necesse sit, probos ac iustos viros, & spiritus sancti, non cupiditatis igne feruentes, ad consilia destinari, qui non quærunt quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, vt piam illius mereantur assistentiam, qui de congregatis in nomine suo dixit: *In medio illorum sum.* Psal. 34 Et de quo per Prophetam dicitur: *Oculi Domini super iustos*, piamq; etiam sui spiritus suggestionem, de qua ait, *et suggeret vo-*

vobis omnia. Qui etiã *Spiritus* (vt ait Apo- Rom.8.
ſtolus) *ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis*, id eſt, ſanctos ea quæ ſecundum Deum ſunt poſtulare facit: nec tantũ poſtulare, ſed etiam aſſequi. Solebant antiqui patres Conſilium celebraturi, ieiuniorum abſtinentiâ, orandi inſtantiâ, lachrymarum inundantiâ, maximâ cordis contritione, atque contribulati ſpiritus humillatione, in timore & tremore Spiritus ſancti aſſiſtentiam, ſuffragiumq́ue implorare, ſummâ ſolicitudine ac vigilantiâ cordium ſuorũ latebras emundantes, vt nihil illic tanto hoſpite reſideret indignum, quo offenſus inde auerteretur, & propterea illis aſſiſtebat, illos dirigebat atque exaudiebat, & in cordibus ac labijs eorum gratiam ſuam diffundebat, vt nôn tam illi, quàm ſpiritus loqueretur in eis. Quid autem neceſſaria erat tanta diligentia, ſi exploratum habebant ſe non poſſe falli aut deficere in his propter quæ fuerant congregati? aut ex defectu preparationis vel diſpoſitionis a ſuo non poſſe fraudari deſiderio?

Le-

Legimus sæpè in sacra scriptura, propter vnius aut paucorum culpam, magnum sæpe innocentum homninum, Deoque amicorum fusum exercitum, nec illos adiutos aut exauditos, qui ad bella contra Dei hostes sincerâ mente processerant. An non sola ouis morbida vniuersum sępe gregem inficit? Cùm itaque ex vnius voce ac sententiâ tota sæpe congregata pendeat multitudo, cur non sicut ille in iudicio falli potest, ita ipsam totam fallere multitudinem, maximè si ex humana præsumptione, aut aliâ iniquitate falli digna sit? Nonne per omnia rectè agere & nunquam falli vel deficere solius Dei est? Sciant Gentes quoniam homines sunt, non Dij, non Angeli, non Sancti confirmati. Si autē homines fragiles sunt, peccabiles sunt, mendaces sunt: *Omnis enim homo mendax.* Varijs præterea passionibus atque ignorantijs, quæ sæpe iudicium excæcant, obnoxij sunt, & tanto quidem peccabiliores atque ignorantiores, quanto à peccato atque ignorantiâ vano se voluerint tumore eximere. Quod si

ſi dixeris non ex humana infirmitate, ſed ex virtute Spiritus ſancti eſſe quod Concilium falli non poteſt, quis poteſt certam habere notitiam, quòd maiori parti Concilij, quam præponderare oportet, Spiritus adſit? Quis audeat dijudicare ſe dignum eſſe, cui gratia ſancti Spiritus adſiſtat, cùm nemo ſciat vtrùm amore an odio dignus ſit? Apoſtolus apertè dicit, *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, ſed neque meipſum iudico, qui autem me iudicat, Dominus eſt, cui ſcilicet ſoli nota eſt puritas mentium.* Dices fortè eſſe veriſimile gratiam Spiritus ſancti ſemper aliquibus vel paucis in Concilio adeſſè, quorum ignitâ atque efficaci perſuaſione ad illa quæ ſalutis ſunt cæteros attrahat, dans voci eorum, tanquàm voci ſuæ, vocem virtutis, quâ in animo audientium protenſiùs influant. Quoniam (vt ait *Salomon*) *verba ſapientum ſunt quaſi ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi.* Poſſunt tales (ſi qui ibi ſunt) illos monere, quorum corda Deus tetigerit, quiq; ex debita diſpoſitione & Spiritus ſancti

1. Cor. 4

K præ-

prçuentione ad ſpiritualia ſunt capienda idonei. Alioquin ſi multitudo propter peccata atque indiſpoſitionẽ indigna eſt decipi,paucos ad ſe illi flectunt viri ſpirituales,nec qui poſſint aduerſus alios prçualere. Nonne in Concilio *Achab* ſanctus Propheta Domini *Micheas* adfuit, qui ea quæ ſuggerebat Spiritus ſanctus intrepidè dixit, nec tamen regi aut cæteris malis Prophetis ex ſenſu ac ſpiritu proprio loquentibus aliquid perſuaſit, quoniam digni erant decipi, quemadmodum ad ſpiritum mendacem qui ad illos decipiendos mitti petierat,prædixerat Dominus: *Decipies & præualebis.* Quis autem poſſit certò ſcire, an maior pars Concilij ſit digna decipi,ex qua pẽdet definitio? Lege apud *Hieremiam* Prophetam, quid de templo ſuo Dominus loquatur contra illos qui ſibi falsò promittebant, quòd propter eorum iniquitatem Deus illud non deſereret. *Nolite*

Hier.7. *confidere* (inquit) *in verbis mendatij, dicentes templum Domini eſt, quoniam ſi benedixeritis vias veſtras & ſtudia veſtra, ſi fece-*

feceritis iudicium, & cætera multa quæ illic sequuntur, *habitabo vobiscum in loco isto.* Deinde cùm plurima illorum peccata enumerasset, adijcit atque ait: *Ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis vestris. Ite in Silo, vbi habitauit nomen meum à principio, & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei: & nunc quia fecistis omnia opera hæc, & nõn audistis me, faciam domui huic, in qua vos habetis fiduciam, sicut feci Silo, & proijciam vos à facie mea.* Et conuerso ad Prophetam sermone sequitur. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Vbi licèt apertè intueri, quàm modicùm apud contumaces, Deique contemptores, & apud Deum pro illis sancti iustique proficiunt. Quid autem est templum Domini, nisi Ecclesia Dei? Quamuis enim ad Iudæos ista ad literam sint dicta, & pro illis scripta, tamen secũdum traditionem Apostolicam, in figura dicta sunt illis, quæ figura Ecclesiam

Christi, moresque eius hodiernos videtur respicere. Sed adhuc fortè dices falli non posse promissa Domini, quibus *cum Ecclesia sua vsquè ad consummationem sæculi se futurum spospondit.* Fateor sanè certum esse illa falli non posse, sed vbi & cum quibus per gratiam in Ecclesia sua sit, non nostrum, sed illius est nosse. *Nouit Dominus qui sunt eius* (inquit Apostolus,) nos autem quomodo nosse possumus? In sola potest muliercula per gratiam manere Ecclesia, sicut in sola virgine tempore passionis mansisse fertur. Nunquid maioris erit authoritatis aut prærogatiuæ Concilium Episcoporum huius temporis, & propter illorum iustitiam quorundam cum illis doctorum hominum, quàm congregatio Apostolorum fuit, qui tamen omnes declinauerunt & trepidauerunt? Nunquid præterea maioris erit prærogatiuæ, quàm vniuersa militans Ecclesia? in qua dixit *Augustinus* non impleri posse quod ait Apostolus: vt *exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam,*

sed

ſed tantùm in cœleſti Hieruſalem, vbi verum erit quod ſcriptum eſt: *Sine macula ſunt ante thronum Dei.* Quid aliud credere poſſumus cauſæ eſſe, quare illa quatuor Concilia (quæ tantâ præ cæteris excellentiâ commendat *Gregorius*) ſcilicet, Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum primum, & Calcidonenſe, tam in ſingulari ſint inter alia veneratione ſacroſancta habita, niſi quia ex ſanctis erant hominibus collecta, ſanctique in terra habebantur, qui illuc conuenerant? Propterea que in illis & per illos ſuas mirificauit Deus voluntates, ſicut per ſanctum Prophetam dixit: *Sanctis qui ſunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis.* Spiritus enim vbertate ditati, pinguedineque ſaginati nihil petierunt aut conſtituerunt, niſi quod vellet Deus, & propterea non ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Tales congregat Spiritus ſanctus, talibus adeſt, in medio talium verſatur & volitat, & delitiæ ſibi magnæ ſunt cum talibus eſſe filijs hominum. Secùs autem de illis, de quibus vno interiecto verſicu-

lo ſubiungitur: non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus. Quæ autem ſint conuenticula de ſanguinibus, quæ ſe non congregaturum dixit Spiritus ſanctus, neſcio, niſi illa eſſe dicantur, quæ ad tractandum de temporalibus vel carnalibus congregata ſunt. Sanguis quippe & carnalia ſignat, vt: *Libera me de ſanguinibus*: & temporalia interdum, vt in Eccleſiaſtico: *Panis egentium vita illorum, qui hunc defraudat, vir ſanguinum eſt.* Quid autẽ aliud quàm carnales ſunt, qui Concilij negotia clamosè, contentiosè, paſſionaliter & iracundè, cum iurgio & amaritudine tractant, ſecundum illud Apoſtolicum: *Cùm ſint inter vos zelus & contentio, nonnè carnales eſtis?* Ex ſtatu quippe & habitudine congregatorum magna ex parte pẽdere videntur euentus atque diffinitio Conciliorum, quoniam plerunque ſecundum merita poſcentium Deus poſtulata concedit, vel abnegat. Duo namque iam ante pauca tempora ſuper ſchiſmatis abolitione facta ſunt Concilia, &

in

in ambobus à votis & ſpe excidimus, vtinam in tertio iſto voti compotes ſimus. In ſecundo autem illorum Conciliorum audiſſe te arbitror quid contigerit. Res nempè ita peruulgata fuit, vt vix aliquem latere potuerit, quàm illo tempore ex veridico comperi authore, & qui me minimè fallere (vt puto) voluiſſet, & quam paucis (ſi fortè non audiſti) volo referre.

Conuocauerat ante quatuor fermè annos Romæ Concilium Eccleſiæ, maximâ quorundam compulſus inſtantiâ, *Balthaſar* ille perfidiſſimus, nuper è *Petri* ſede (quam turpiſſimè fœdabat) eiectus, in quo pauciſſimis concurrentibus extraneis, ex aliquibus qui adfuerant Italicis ac Curialibus, ſeſſiones aliquot tenuit, in rebus ſuperuacuis, nihilque ad vtilitatem Eccleſiæ pertinentibus, tempus terendo, conſumptas. Cùmque ante primam Concilij congreſſionem pro inuocatione ſancti Spiritus ſolito fuiſſet de more Miſſa celebrata, vbi Concilium aſſedit, ipſeque *Balthaſar* in parata ſibi Cathedra ſublimior præſidit, ecce dirus

ac feralis bubo, funeris aut alterius (vt ferunt) calamitatis ſemper nuntius, è latebris ſuis erumpens, cum ſua illa horrifica voce continuò aduolat, ſuper trabemq; Templi mediam, oculis in *Balthaſarem* directo intuitu coniectis aſtitit. Cœperunt vniuerſi mirari, quòd nocturna auis & lucifuga, diurnâ luce in turbę medium aduenisset, malumque omen ex prodigio non immeritò auſpicabantur. En, inquiebant, ſuppreſsâ voce alter ad alterum, in ſpecie Bubonis Spiritus adeſt. Cùmque cæteri & ſe mutuò & *Balthaſarem* ſpectantes atque intuentes, vix riſum tenerent: *Balthaſar* ipſe (in quem ſolùm ille fixâ acie oculos intenderat) rubore ſuffuſus, ſudare, anguſtiari, atque intra ſemetipſum æſtuare cœpit, tandemq; non inueniens quâ aliâ poſſet ratione ſuæ tantæ confuſioni conſulere, ſoluto Concilio, ſurgens abſceſſit.

Sequuta eſt deinde altera ſeſſio, in qua rurſum more ſimili (licet vt credo, minimè vocatus) bubo adeſſe non omiſit, verſo ſemper in *Balthaſarem* contuitu.

Quem

Quem ille redijsse conspiciens, maiori quàm priùs verecundia meritò conturbatus est, nec illius vltrà ferre præualens conspectum fustibus illum, terrificisque clamoribus abigi præcepit. Sed ille nec vocũ inquietudine, nec alijs tremefactus molestijs effugere voluit, donec fustium crebris ictibus acerrimè pulsatus in conspectu omnium exanimis decidit. Hæc ex quodam fideli amico didici, qui illis diebus recto gradu Roma veniebat, super quibus cum propter rei insuetudinem hæsitare cœppissem, per me vehementissimè adiuratus, verissima se retulisse confimauit. Addebat autem omnes qui aderant, in magnum contemptum atque irrisionem consilij ex hac re adductos, paulatimque toto dilapso consilio, nihil illic prorsus actum esse fructuosum. Perspice igitur quantæ videntur posse occasiones deceptionis aut fallaciæ, aut frustrandi irritandique consilij incidere, siue ex capitis indignitate, vt in illo forsitan consilio, de quo modo loquebar, siue

ex

ex maioris partis aggregatorum in dis-positione, quæ ad gratiam sancti Spiritus percipiendam non est rite parata, qui non nisi puras gaudet mentes inuisere: vnde sanctus Propheta rogando dicturus: *Spiritum rectum innoua in visceribus meis*, qui scilicet rectè agere doceat, & falli non sinat, non immeritò præmisit: *Cor mundum crea in me Deus*: tanquam certissimè cognoscens, se non nisi corde mundato rectitudinem spiritus qui illum in agendis, ne falleretur, dirigeret, posse consequi. Possunt insuper aliæ causæ deceptionis aut fallaciæ in Consilio contingere, siue ex nimia attentione ad pacem temporalem, aliosque temporales fructus, spiritualiumque rerum incuria, siue in aliquibus ex nimia præsumptione atque æstimatione suæ sapientiæ, per quam se putant Ecclesiæ posse subuenirre, & cui magis innituntur quàm cœlesti gratiæ, cùm de tali sit sapientia scriptum: *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo*, illorum, scilicet qui con-

contra Apostolicam admonitionem prudentes sunt apud semetipsos,& plus sapiunt quàm oportet sapere, siue postremò ex negligentia intuendi, scripturas diuinas,sanctorumque patrum dicta & scripta, in quibus sacrarum, spiritualiumque rerum & petendarum & impetrandarum forma opportuniùs tradita inuenitur. Quæ si ita sunt, vel esse possunt, nil enim affirmo, sicut temerarium videris arbitrari generalem dicere synodum facilè errare aut falli posse, ita tuum est considerare, ne forte non omnino à temeritate aliennm sit,nunquam illam posse deficere, pertinaci velle defensione astruere, nisi aut firmissima authoritate, aut certissima ratione ita esse conuinceretur. Quod etiamsi certo & constanti esset documento monstratum, non adhuc tamen vtile crediderim illos qui ad synodum ipsam conueniunt, isti inniti æstimationi, ne fortè sub vmbra atque occasione talis confidentiæ, aliqua ex humana præsumptione (quæ exinde posset apud

apud multos facilè consurgere) nimis leuiter sibi agenda susciperent, vel minori consideratione digesta statuerent. Optimus nempe custos disciplinæ, totiusque rectitudinis timor est, ad quem penè tota scriptura mirâ solicitudine vnumquemque hortatur. Rom. 11. *Noli altum sapere, sed time,* inquit Apostolus. Et Prou. 25. alibi legitur: *Beatus homo qui est pauidus.* Denique Iob sanctissimus ait: *Verebar omnia opera mea,* quare meritò rectus fuisse ac timens Deum describitur. Timor siquidem sapientes facit, atque ideo non ex facili fallibiles. Prou. 1. *Initium enim sapientiæ timor domini. Timor iustos facit,* dicente scriptura. Qui sine timore, non poterit iustificari. Qui autem iusti sunt, exaudiri merentur, nec repulsam in votis suæ sustinere, quoniam scriptum est: *Desiderium suum iustis dabitur.* Et in Psalmis cùm dictum esset: *Oculi Domini super iustos,* statim Psal. 34. adiunctum est, *Et aures eius ad preces eorum.* Timor postremò sanctos facit: vnde

vnde est illud Apostolicum, *Perficientes sanctificationem in timore Dei*: in talibus autem (vt suprà dictum est) voluntates suas Spiritus sanctus mirificat. Isti sunt æstus & scrupuli dubitationum, qui in re de qua inuicem conferre cœpimus, adhuc apud me remanserunt, & forsitan plures ac maiores possent alijs doctioribus occurrere. Super his autem dum tibi per otium licebit (nolo enim aliquid aliàs à te exigere) ad meam poteris instructionem, animique serenationem, quod sentiendum existimes, aperire, non similiter quidem ad omnia vel de omnibus rescribendo, quod à tua non ausim petere occupatione, sed particulatim modò ad vnum, modò ad alterum, prout & tibi videbitur, & alia incumbentia permittent negotia. Forsitan autem mihi & alijs non tanta in materijs istis occurrerent dubia, si in consiliorum diffinitionibus, vel ex scriptura diuina, vel aliundè rationes, atque probationes essent adiectæ. Quoniam 2.Cor.7.

niam (vt ſapientiſſimè dixit Hillarius noſter) intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quod à principio dixi mihi videri rectius fuiſſe. Ex his igitur atque alijs, quæ tibi fortè cogitanti meliùs occurrerent, vides vt puto quàm congruum fuiſſet, vt non dicam neceſſarium, legitimis aliquibus documentis tantas confirmandas fuiſſe nouas æditiones, quarum omnium non alia affertur probatio, niſi quòd per generalem ſunt ſynodum conſtitutæ, quæ falli aut errare non poteſt, quod an ad perfectam illarum intelligentiam ſufficiat tu vides, vbi præſertim tanta ex ſcripturis obſtare videntur, quæ etſi non apud doctiſſimos, apud ſimplices tamen & minùs doctos magnam poſſunt ambiguitatis, vel ſcandali præbere materiam. Tibi verò non ignotum eſt, quantâ curâ caueat & moneat Chriſtus, quantâ inſuper Paulus Apoſtolus, ne paruulis in Chriſtum credentibus occaſio præſtetur ſcandali. Iſta autem

autem non in reprehensionem, calumniamque Consilij rite, & cum Dei timore plusquam humana præsumptione celebrati, sed (Deo teste) in quietem pacationemque animi mei apud te aperire volui. Benè igitur fecerit tua charitas, si huic meæ mentis anxietati, pro concessa sibi à Deo doctrinâ mederi studuerit, per reique obscuræ & inuolutæ elucidationem pro me, atque alijs simplicioribus scandali radicem procidere. Nihil autem (vt iam sæpè dixi & repetere nequaquam piget) in his aut alijs scriptis astruere intendo, nisi quod Catholicæ sit integritati perfectè consonum. Si quid autem minùs certum aut verum non asserendo, sed dubitando, vel argumentando proposui, quo de certitudine pleniùs possim informari, non puto quòd ad temeritatem debeat mihi imputari. Alioquin temerarium esset minùs intellecta velle à sapientioribus discere, quamuis etiam certè paratus sim, si

ea quæ me mouent dubia, explicando aliquid in radice veritatis minùs fundatum, aut alicuius fortaſſis ſcandali illatiuum nimis aſtruere viderer, aut fideli admonitu illud eradere, aut ad lineam rectitudinis lineâ exactiori emendare.

FINIS.

De

De reformatione Ecclesiæ, Libellus reuerendissimi Patris *D. Petri de Aliaco Cardinalis Cameracensis, oblatus primoribus Ecclesiasticis in Concilio Constantiensi iussu Cæsaris Sigismundi cõgregatis.* Anno. 1415. *mense Nouemb.*

PRÆFATIO.

DE reformatione Ecclesiæ dudum plura per me scripta, nunc compendiosiùs recolligere, & sacri generalis Concilij Constantiensis examinationi & correctioni præsentare decreui. Quæ Ecclesiæ reformatio quàm necessaria olim fuerit, & ampliùs modò sit, euidenter ostendit deflenda ipsius deformatio, de qua lamentabiliter conquerebatur beatus *Bernardus* Sermone tricessimo tertio, supra Cantica ita dicens: Serpit hodiè putrida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latiùs eo desperatiùs, eo-

que periculosiùs quo interiùs. Nam si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & arescerct: si violentus inimicus absconderet se forsan ab eo. Nunc verò quem eijciet, aut à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt, quærunt. Ministri Christi sunt, & seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Et enumeratis quibusdam excessiuis abusibus Ecclesiasticorum subdit. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugare, non fugere eos potest, ita inualuerunt, & multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ. Et ideo in pace amaritudo eius amarissima: sed in qua pace? & pax est, & non est pax. Pax à

à Paganis, pax ab hæreticis, sed non profectò à filijs. Vox plangentis in tempore isto: filios enutriui, & exaltaui, ipsi autē spreuerunt me: spreuerunt & maculauerunt me à turpi vita, à turpi quæstu, à turpi commercio, à negotio denique perambulante in tenebris. Si hæc à beato *Bernardo* dicta sunt, nunc multò magis dici possunt, quia extunc de malis ad peiora processit, & in omni tam spirituali quàm seculari statu abiecto decore virtutum in variam cecidit turpitudinem vitiorum. Propterea extunc quidam spirituales mala hæc subtilioris intelligentię oculo præuidentes, præsentis Ecclesiæ persecutionem, & huius schismatis horrendam monstruosamque diuisionem, subtractionem quoque obedientiæ ab Ecclesia Romana, & alia plura scandalosa inde sequutura prædixerunt. Sicut patet in libris Abbatis *Ioachim* & *Hildegardis*, quos non esse contemnendos, quotundam magnorum Doctorum probat authoritas. Hæc autem Deus misericordissimus, qui solus ex malis bona nouit
 elicere,

elicere, ideò permittere credendus est, vt eorum occaſione Eccleſia ſua in melius reformetur. Quod niſi celeriter fiat, audeo dicere, quòd licèt magna ſint quæ videmus, tamen in breui incomparabiliter maiora videbimus, & poſt iſta tonitrua tam horrenda, maiora alia horribiliora in proximo audiemus. Eapropter ſummo opere vigilandum eſt circa reformationem Eccleſiæ. Ideò circa hoc aliquas conſiderationes particulares ſcribere, & prudentum examinationi proponere dignum duxi, nec omnes quidem, quia ad hoc & maiori libro & maiori ingenio opus eſſet, ſed vtiliores, & meo iudicio magis neceſſarias, & per quas ad omnes alias via poterit faciliùs aperiri.

Prima autem conſideratio erit, de reformandis circa totum corpus Eccleſiæ.

Secunda, de reformandis circa eius caput, ſcilicet, circa ſtatum Papæ, & Romanæ Curiæ.

Tertia, de reformatione principalium Eccleſiæ partium, ſcilicet, Prælatorum.

Quarta, de reformandis circa religiones,

&

& religiosos.

Quinta, de reformandis circa cæteros ecclesiasticos.

Sexta, de reformatione laicorum Christianorum.

De reformatione Ecclesiæ circa totum corpus vniuersalis Ecclesiæ.

PRima consideratio est de his, quæ viderentur reformanda circa totũ corpus vniuersalis Ecclesiæ. Vbi primò occurrit esse expediens & necessarium, quod sæpiùs quàm hactenus factum sit, generalia Concilia celebrentur. Item videtur expediens, quod etiam sæpiùs celebrarentur Concilia Prouincialia: quia vt patet 18. *distinct. decreti*: Sancti Patres propter Ecclesiæ vtilitatem, primo statuerunt ea bis in anno celebrari. Posteà verò propter fatigationes, & vt oportunè haberentur, hi qui congregandi sunt, statuto Synodali definierunt, omni excusatione remotâ modis omni-

bus ſemel in anno fieri, & deprauata corrigi.

Vnde & Epiſcopi, qui ad Synodum venire contemnunt, & Principes qui hoc prohibent vel impediunt, vel Metropolitani qui abſque rationabili cauſa hoc agere negligunt, canonicis pœnis ſubiacent, ut hæc probantur in dicta *diſtinct.* quaſi per totum, & in multis Canonibus Conciliorum, vt in ſecundo capite Carthaginenſis Concilij tertij: & in alio capitulo Toletani Concilij ſexti, & in tertio capitulo quarti Concilij Toletani, vbi ſic legitur: Nulla penè res diſciplinæ mores ab Eccleſia Chriſti magis expellit, quàm negligentia ſacerdotum, qui contemptis Canonibus ad corrigendos mores Synodos facere negligunt. Et certè hodiè docet experientia quot & quanta mala ex huiuſmodi negligentia proueniant. Et ideo neceſſe eſt prouidere, vt huiuſmodi Concilia ſæpiùs fiant, & ſi non ſemel in anno iuxta rigorem Canonum, ſaltem de triennio in triennium ad euitandum vexationes itinerum laborum & expen-

expensarum, & quia omne rarum, pretiosum. Et si dicatur, quòd hodiè non est opus generalia aut prouincilia Concilia congregare, sicut fuit in primitiua Ecclesia: & quod ad tollendum vexationes Prælatorum in huiusmodi Concilijs, Romana Ecclesia seu Papalis Curia potest sufficienter casibus emergentibus respondere: respondetur, quòd hoc non est vtique verum. Tum primò, quia experientia docet, quòd propter defectum Conciliorum, & maximè generalium totius Ecclesiæ, quæ sola potest audacter & intrepidè omnes corrigere, ea mala quæ vniuersalem tangunt Ecclesiam diu remanserunt impunita, incorrecta & adeò creuerunt, & inueterata sunt, vt tandem multa iniusta & iniqua sub prætextu fictæ & corruptæ consuetudinis licita reputétur. Item multi suspicantur, quòd hæc dissimulauerat Romana Curia, & super hoc Concilia fieri neglexerit, vt posset ad suæ voluntatis libitum pleniùs dominari, & iura aliarum Ecclesiarum liberiùs vsurpare. Quod non assero esse

verum; ſed quia contra eam huiuſmodi laborat infamia, debuit ad eam purgandam ſuper congregatiuè Conciliorum generalium & prouincialium prouidere. Alioqui, iuxta dictum *Auguſtini*, Si famam ſuam negligit, crudelis eſt. Item illa ſanctiſſima Romana Curia ſancti *Petri* & Apoſtolorum, licèt potuiſſet ſine congregatione Concilij per epiſtolas, vel alias vias, cauſas & negotia Eccleſiæ faciliter terminare: tamen legitur quatuor Concilia celebraſſe, ſicut patet in *Actis*, 12. 15. 16. *cap.* vnde per hoc exemplum inſtructionis de ſæpè congregandis Cōcilijs, ſuis poſteris reliquerunt. Nam ſicut Chriſti, ſic & Apoſtolorum ſuorum à capite noſtro eſt inſtructio, iuxta illud Apoſtoli: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Item in quarto capite Canonis dicit *Iſidorus:* Quòd quia ante tempora *Conſtantini*, non erat Epiſcopis licentia conueniendi in vnum, ſcilicet, publicè per modum Concilij generalis, ideò Chriſtianitas in diuerſas hæreſes ſciſſa eſt. Et ita dicere poſſumus modò, quòd

quòd propter defectum celebrationis Conciliorum, Ecclesia in diuersa schismata, & alia innumerabilia mala fortè etiam ad hæreses disponentia (proh dolor) lapsa est, sicut experientia docet. Item si Concilia celebrata fuissent, verisimile est, quod hoc nefandũ schisma non tamdiu perdurasset, nec fortè schisma Græcorũ. Vnde huiusmodi schismatibus debuisset citò per Conciliũ generale prouideri, vt in Primitiua Ecclesia docuerunt Apostoli, prout legitur Actorum sexto, quod quia ortum est murmur Græcorum aduersus Hæbreos, &c. statim duodecim Apostoli ipsum conuocata multitudine sedauerunt. Similiter Actorum decimo quinto, orta dissensione propter obseruantiam legalium, sancti Paulus & Barnabas ascenderunt ad Apostolos in Hierusalem.

Vnde patet quod valde damnabiliter peccauerunt illi Principes & Prælati, qui pro sedatione huiusmodi schismatis, conuocationem Concilij neglexerunt aut impediuerunt. Item aliqui sunt casus,

ardui

ardui necessariò reformandi, in quibus non potest commodiùs quàm per generale Consilium prouideri, sicut patet primò de Reformatione Romanæ Curiæ, quæ vt infra dicetur, necessaria est reformari, sicut nec contempsit à generali Consilio plures principatus honores recipere, quia licet principaliter Romana Ecclesia principatum habuerit à Domino, tamen secundariò à Concilio, vt dicit Gloss. 17. distinct. super capite Concilia. Item reformatio totius corporis Ecclesię, & particularis Ecclesiæ Romanæ est de arduis pertinentibus ad finem. Nam eius generalis deformatio non mediocriter fidem tangit, & per consequens eius reformatio. Ideo non debet Papa, aut eius Curia, deliberationem Consilij respuere, quia sicut dicit Glossa 19. distinct. super cap. Anastasius. Papa debet requirere consilium Episcoporũ, vbi agitur de fide. Quod nõ solũ intelligo de articulis fidei, sed de arduis tangentibus vniuersalem statum fidelis Ecclesiæ. Quod notat Archidiaconus 15. distinct. in ca. vbi dictam Glos-

Glossam approbans addit, quod nimis periculosum esset fidem nostram committere arbitrio vnius hominis. Et idcirco Papa in casibus nouis & arduis ad deliberationem Concilij recurrere consueuit. Item duo sunt arduissimi casus fidem & fideles omnes mutabiliter & miserabiliter concernentes, quibus esset per generale Concilium necessariò prouidendum. NB

Vnus est de modo prouidendi contra Sarracenos & alios infideles, fidem & Christianitatem impugnantes, & nunc multò periculosiùs quàm à multis retroactis temporibus fecerunt, contra Ecclesiam Catholicam insurgentes. Quibus si celeriter non obuietur timendum est, ne Constantinopolitanum Imperium iam multipliciter ab eis laceratum & vexatum penitus destruatur. Ac deinde Romanum Imperium iam diuisum, & penè ad ruinam præparatum inuadant, & sic Ecclesiam destruant iam schismate laceratam, vt sic via præparetur aduentui Antichristi, de quo prædixit Paulus: *Nisi*

Nisi venerit dissensio primum, &c. quod exponit Glossa de duplici dissensione seu diuisione, vna ab Imperio, alia ab Ecclesia Romana, quæ præuenire debet Antichristum. Et vtramque iam præsentialiter multi deuoti fideles non immeritò pertimescunt. Alius casus est de modo prouidendi circa Græcos, vt ad vnitatem Romanæ Ecclesiæ reducantur, quod nunc maximè opportunè fieri posse videtur, dum eorum Imperator inter Latinos degens à Romana Ecclesia, & dominis temporalibus, prçcipuè à Francorum rege contra Infideles cogitur auxilium & subsidium postulare. De vijs autem & modis circa dictos casus seruandis scripserunt plures fidei zelatores & specialiter frater Humbertus de Romania quondã magister quintus ordinis Prædicatorum tractatum vtilem composuit, vt super his prouideretur in Concilio generali Lugdunensi, sub Gregorio Papa decimo, celebrando.

De

De reformatione Capitis, hoc est, status Papalis, & suæ Romanæ Curiæ, & Cardinalium.

SEcunda consideratio est de his quæ reformanda videntur circa caput corporis Ecclesiæ, id est, circa statum Papæ & suæ Romanæ Curiæ. Et primò tollendus esset detestabilis abusus à quo primo schisma originem traxit, scilicet, quòd vna natio siue regnum, aliquando vltra, aliquando citra montes, in scandalum residuæ Christianitatis, ita diu Papatum tenuit, vt posset dicere, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Quod quàm detestabile sit præcipuè in Papatu, ostendit ille qui ait, *In veritate comperi quod non sit personarum acceptor Deus, &c.* Act.10. Item pro dicta prouisione esset statuendum, quod de cætero maior pars Cardinalium non posset assumi de vno regno siue de vna natione sicut quandoque hactenus factum est, in magnum scandalum plurimorum, sed quod de diuersis regnis & prouincijs indistinctè iuxta personarũ me-

merita aſſumantur. Quia ſicut apud Deum, ita apud Dei Miniſtros non debet eſſe acceptio perſonarum. Et videretur ſufficere, quod de vna prouincia ſolum eſſet vnus Cardinalis, vt ſic in eorum promotione, & multiplicatione tolleretur, vel ſaltē reſtringeretur & arctaretur carnalis affectio promouentis. Et vt per aſſumptos de diuerſis prouincijs, diuerſitas morum & ſtatuum earundem, Romanæ Eccleſiæ innoteſceret ad vtilitatem & ſalutarem prouiſionem incolarum. Item quia vna cauſa præſentis ſchiſmatis fuit, quod Cardinales nimis tardauerunt declarare, & fideles ſufficienter informare, quòd primam electionem feciſſent vi & metu. Ideo ad tollendum ne aliàs ſimilis ſcandali detur occaſio, expediens videretur arctari aliquod tempus, ita quod talis exceptio deberet allegari, & vltra quod nec illa nec alia exceptio contra Papæ electionem poſſet per Cardinales opponi. Et eſſet etiam per Concilium declarandum quis de huius cauſa metus haberet cognoſcere. Quia Io. An. ſuper
Cle-

Clemen. de electione quærit, quis de huius causa metus cognoscere haberet, si allegaretur circa electionem Papæ. Et respondens, dicit, quod ista nondum decisa, nec prouisa, egebunt prouisione. Item necessaria erit reformatio & prouisio circa grauamina, quæ Romana Ecclesia infert alijs inferioribus Ecclesijs & Prẹlatis. Et maximè in tribus de quibus conqueritur præallegatus frater Humbertus, in dicto tractatu suo parte 2. ca. 11. vbi dicit, quod causa dispositiua schismatis Grẹcorum inter alias vna fuit propter grauamina Romanæ Ecclesiæ in exactionibus, excommunicationibus & statutis.

De primo grauamine, & contra hanc multitudinem & magnitudinem exactionum, prouidendum esset tripliciter. Primò per diminutionem pomposorum statuum & excessiuarum expensarum, vt sic Romana Ecclesia minùs esset onerosa subiectis, & vt etiam eis esset exemplum humilitatis & forma virtutis, instar Christi, cuius ipsa vicariatum, & à quo primatus honorem tenet, qui ait, *Discite*

à

à me, quia mitis sum & humilis corde. Secundo per diminutionẽ & arctationem huiusmodi exactionum, sic scilicet, quod certa summa rationabilis determinaretur & limitaretur pro moderato statu Papæ & Cardinalium, subiectis Ecclesijs imponenda, & per Diocœses proportionabiliter distribuenda, & à Diocœsanis recolligenda, & in certis terminis soluenda Romanæ Curiæ, vltra quam summam noua exactio non posset imponi sine authoritate & consensu generalis consilij. Tertio per diminutionem numeri Cardinalium, ita quod non esset tantus, nec tam onerosus numerus ipsorum, sicut hactenus fuit, ne Romanæ Curiæ dici

Esai. 9. posset: *Multiplicasti Gentem, & non magnificasti lætitiam*. Item circa statum Cardinalium & aliorum Ecclesiasticorum prouidendum esset, quod deinceps non tenerent illam monstruosam & multipliciter scandalosam beneficiorum multitudinem: de quo abusu antiqui sapientes conquesti sunt, sicut Guilihelmus Episcopus Parisiensis in verbo abbreuiato

de

de verbis & vitijs ca. de signis auaritiæ Ecclesiasticorum quorum rationes expediret diligenter examinare & pro sedatione conscientiarum, quid super hac re tenendum sit, declarare.

De secundo grauamine supratacto, scilicet, multiplicatione excommunicationum, & ex consequenti irregularitatũ, quas Romana Ecclesia in suis constitutionibus pœnalibus & maximè in quibusdam nouis decretalibus imposuit, & sæpè per suos collectores in multorum scandalum fulminauit, & ad cuius exemplum alij prælati leuiter & pro leuibus causis vt pro debitis, vel huiusmodi pauperes excommunicatione crudeliter percutiunt, necesse est prouidere, cùm hoc sit contra iura, vt 11. *quæst.* 3. *Can. Nullus enim sine concord.* Nam gladius Ecclesiæ, videlicet excommunicatio, qui in primitiua Ecclesia, venerandâ raritate erat formidabilis, iam propter abusum contrarium, contemptibilis effectus est, sicut ostendit Doctor subtilis *Iohannes Scotus* super quarto sententiarum *dist.* 18. Qui

M tamen

tamen contemptus valdè periculosus est, quia excommunicatio maior, quæ anathema dicitur, æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illis qui aliter non potuerunt corrigi, vt habetur 11. *quæst. 3. Can. Nemo*. cui concordat *gloss. extra de v. sig. ex parte*.

De tertio grauamine ratione Ecclesię, quòd imponit alijs in onerosa multitudine statutorum, Canonum, Decretalium, & maximè illorum quæ videntur ad graues pœnas, & præcipuè ad mortales culpas obligare: & eadem ratione de similibus statutis & constitutionibus synodalibus prælatorum prouidendum erit de rationabili alleuiatione huiusmodi onerũ, ne de Prælatis Ecclesiæ verificetur, quod de Pharisæis & sacerdotibus Synagogæ à Christo improbriando dictum est: *Imponunt onera grauia & importabilia in humeris hominum, digito autem nolunt ea mouere*. Item super quibusdam alijs grauaminibus per Romanam Ecclesiam alijs Prælatis & Ecclesijs superinductis adhibenda

benda erit prouisio, videlicet super collationibus beneficiorum, & electionibus dignitatum. Similiter super concessionibus exemptionum, quas Romana Ecclesia pluribus religionibus, Abbatibus, & conuentibus, ac capitulis in præiudiciũ Prælatorum concessit, de quibus iam olim plures deuoti Ecclesię zelatores conquesti sunt, sicut beatus *Bernardus* in libro ad *Eugenium* Papam, & alij. Similiter de pluribus alijs honoribus, reuerentijs, & præeminentijs, quas quidem officiari Romanæ Curiæ super alios prælatos vsurpauerunt. Et de multis eorum particularibus excessibus, de quibus longum esset per singula discurrere, perutilis & necessaria erit prouisio. Hic autem propter dictos excessus dudum quandã opinionem recitaui, quam nuper in tractatu de ecclesiastica potestate, tanquam erroneam reprobandam esse declaraui, videlicet quorundam detractorum Romanæ Ecclesiæ, qui in eius odium prætextu quorundam abusuum, statum Cardinalium, quem inutilem & damnosum,

clesiæ, ac status ipsorum se effectualiter paratiores obtulerunt, quàm quicunque alij cuiuscunque status. Immò plura mẽbra Ecclesiæ, hîc suæ reformationi restiterunt, cùm tamen reformationem capitis importunè peterent. Quia ergo Romana Ecclesia in capite & in membris suis se cum ratione temperare studuit, iustum est vt subditæ Ecclesiæ eidem suóque regimini rationabiliter obtemperare & subesse debeant, iuxta verbum *Senecæ*: Multos reges, si ratio te rexerit.

De reformatione Prælatorum.

TErtia consideratio erit de reformatione Ecclesiæ circa partes eius principales, videlicet, maiores prælatos. Vnde prouidendum erit quod tales eligantur, qui non sint iuuenes indiscreti, aut immorigerati, aut carnales, spiritualium ignari, sed graues ætate & moribus, eminentes spirituali scientiâ & doctrinâ, qui in suis rebus non sint strenui, & in Ecclesiasticis remissi, nec propria magis quàm

ſi nullus ſe opponeret, quia non ſufficit bono patriſamilias conſtituenti cuſtodẽ theſauri ſui, quòd nihil mali ſibi de illo opponatur, niſi etiam ipſe alijs tacentibus de eius idoneitate diligenter inquirat. Item, quia ſtultum eſſet, patremfamilias theſaurarium facere ſine theſauro, ſic ſimiliter facere Epiſcopum ſine ſubiecto populo, ſicut ſæpè fecit Romana abuſio in contemptum ſtatus epiſcopalis, de quibuſdam ſolùm titulatis Epiſcopis mendicantibus & gyrouagis. Item, quia mali prælati raró de ſuis exceſſibus corriguntur, quia non citò etiam contra notoriè malos profertur ſcientia, ſed per multos annos differtur, & ſæpè eius punitio totaliter negligitur, idcirco abſque timore mala perpetrant, & plerique eorum, ſuſpenſionis, excommunicationis, irregularitatis, & alias iuris pœnas contemnunt: ideò prouidendum erit, quòd circa talia viſitatio & inquiſitio fiat, vt taliũ vita & fama in prouincialibus Concilijs, vel ſi opus ſit quandoq; in generali Cõcilio, ſummo Pontifici referantur, & ad

Epiſcopus ſine grege.

Item tollatur monſtruoſus ille abuſus, quo quidam Prælatorum armis ſpiritualibus depoſitis, arma corporalia aſſumunt in campis, ſicut principes ſeculares, & ſæpè cum oppreſſione pauperum, & crudeli effuſione ſanguinis, cùm tamen Dauidi ab ædificatione Templi, qui vir ſanguinum erat prohibitus ſit. Item, ſi non placet ſeruare illum iuris rigorem, quòd non liceat Epiſcopis à ſua Eccleſia plus tribus hebdomadis abeſſe, ſaltem prouideatur quod ſine ſpeciali licentia & rationabili cauſa diu Eccleſias ſuas in præiudicium animarum non deſerant, ſicut hodie multi Prælati faciunt. Item quod monſtruoſius eſt, religioſi & monachi, qui plus ſunt officiales fiſci, quàm Chriſti in curijs principum & Cathedris iudiciorum, vt cameris computorum, & alijs actibus ſecularibus militantes contra ſtatuta Canonum, vt 11. qu. 1. Cum te quidẽ, cum ſuis ſimilibus. Item prouidendum erit, quod Prælati in ſuis ſynodis & eorum officiales in ſuis curijs, non ad repletionem burſarum inten-

tendant, sed âd correctionem vitiorum, emendationem morum, & ædificationem animarum. Et quod exactiones pro sigillis & literis moderentur, & pænæ pecuniariæ vel tollantur vel temperentur, aut in totum vel partem ad pios vsus notoriè applicentur, & quòd pæna excommunicationis non leuiter (vt supra tactũ est) feratur. Et quod litium prolixitates quæ pauperes spoliant, & multos de suæ iusticię prosequutione desperare faciunt, modis congruis rescindantur. Et quorundam aduocatorum & procuratorum insolentia intolerabilis reprimatur. Item si obstante consuetudine non placet seruare illam rigorosam regulam contra symoniam iure humano impositam, vt nihil pro ordinatione aut pallio detur, aut accipiatur, vt habetur cap. 5. epstolę tertię Gregorij Papæ, & multæ aliæ quæ scribuntur in antiquis iuribus, saltem super his esset aliqua moderatio adhibenda, & pro conscientiarum sedatione etiam multitudini errantium piè condescendendo aliqua declaratio facienda, iuxta illud

Ni-

Nicolai Papæ qui præsidens in synodo Constantinopolitana dixit, Quia ergo vsque adeo verenda symoniaca pernicies hactenus inoleuit, vt vix aliqua Ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta, & tanta talium multitudo est, vt dum rigorem Canonici iuris super eos seruare non possumus, necesse sit vt dispensatoriè ad piæ condescensionis studium animos nostros ad præsens inclinemus, à symonaicis consecratos in acceptis ordinibus manere permittentes. Hoc enim temporis nimia necessitas permittendum à nobis extorsit, &c. Similiter eadem vel maiori ratione permissio & condescensio facienda esset super pluribus alijs iuribus & constitutionibus, quæ communiter in scandalum plurimorũ non seruantur. Vt verbi gratia, quod nihil omnino liceat accipere in distributione graduum, ordinum administratione, vel sacramentorum, vel sepulturarum, aut huiusmodi spiritualium vel spiritualibus annexorum. Quod non liceat quemcunque Episcopum vel Clericum

ricum die Dominico absentem esset ser-
uitiorum solemnijs, quòd clerici ad matutinum & vespertinum officia venire teneantur, quòd non liceat Clericis ante tertiam horam prandere, quòd nullus sacerdotum à quinquagesima vsque ad Pasca carnes comedat, quòd sacerdotes aduentum ieiunent: & sic de multis alijs similibus, de quibus videretur expediens declarare, quod non essent præcepta, sed consilia. Et similiter de obseruantia ieiunij quadragesimalis quantum ad quasdam personas, & quo ad quasdam circumstantias esset moderatio adhibenda. Item quia Prælatis de diuino cultu specialis cura esse debet, circa huiusmodi reformationem quæ necessaria est, prouidendum esset, quod in diuino seruitio non tam onerosa prolixitas, quàm deuota & integra breuitas seruaretur, quod in Ecclesijs non tam magna imaginum & picturarũ varietas multiplicaretur, quòd nõ tot noua festa solemnizarentur, quòd non tot nouæ Ecclesiæ ædificarentur, quod non tot noui sancti canonizarentur,

tur, quod præterquam diebus Dominicis, & in maioribus festis ab Ecclesia institutis liceret operari post auditum officium, cùm quia in festis sæpe magis multiplicantur peccata, in tabernis, in choræis, & alijs lasciuijs, quas docet otiositas: tum quia dies operabiles vix sufficiunt pauperibus ad vitæ necessaria procuranda. Quod in huiusmodi festis scripturæ Apocriphæ, aut hymni noui, vel orationes, seu aliæ voluntariæ nouitates non legerentur omissis antiquis & authenticis, & iam in Ecclesia consuetis. Et quod generaliter omnis nouitas & varietas, ac vsuum diuersitas in horis ac alijs diuinis seruitijs (quantum fieri posset) vitaretur, iuxta decretum Toletani Concilij 11. de quo 12. distinct. cap. de his: & multa alia vtilia essent per Prælatorum diligentiam prouidenda, quæ per singula discutere longum esset.

De reformatione Religionum & religiosorũ.

QVarta consideratio erit de his, quæ reformanda essent cerca statum religio-

ctores, qui de hoc abundè scripserunt. Item prouidendum esset super correctione Quæstuariorum prædicantium, siue religiosorum, siue secularium, quoniam suis mendacijs & immunditijs maculant Ecclesiam, & eam ridiculam reddunt, & officium prædicationis maximè honorandum iam contemptibile efficiunt. Vnde prædicatio quæ propter sui reuerentiam ad Prælatos pertinet, non esset tot & talibus vilibus Quęstuarijs & mendicantibus permittenda. Item cùm in Calcedonensi Concilió statutum sit, vt habetur 16. quæ. 1. Qui vere. Quod monachi tantummodo intenti sint ieiunijs & orationi in locis vbi renunciauerunt seculo remanentes, nec ecclesiasticis nec secularibus negotijs propria monasteria deserendo insistant, prouidendum esset quod nec etiam occasione studij claustra relinquerent, vel saltem moderandum quod solum ratione studij Theologiæ, cùm nimis multi seculares hodie studeant in litium facultate, ipsa quoque Theologia in statu secularium paucos habeat secta-

ſectatores propter abuſum Romanę Curiæ, quæ Theologos contempſit, & in omni Eccleſiaſtico gradu lucratiuarum ſcientiarum ſtudioſos præpoſuit, cum tamen Primitiui Theologi Eccleſiam ædificauerint, quam aliqui barritatores deſtruxerunt, & nunc eam quaſi ad extremam ruinam deducere videntur, adeo vt iam horrendum quorundam prouerbiũ ſit: ad hunc ſtatum veniſſe Eccleſiam, vt non ſit digna regi, niſi per reprobos. Itẽ nunc maximè opus eſſet ad obuiandum inſultibus iufidelium, quòd reformarentur religiones militares, & ad ſeruandam fidem, mores & patrum regulas, & ad priores inſtitutiones cogerentur. Item circa Clauſtra Monialiũ, quæ iam (proh dolor!) vltra quàm dicere audiam, dehoneſtatæ ſunt, eſſet correctio adhibenda. Et inter alias prouiſiones hoc videretur expediens, quod nulla religio mulierum ſuſtineretur, niſi tales haberent redditus vnde poſſent ſufficiẽter ſuſtentari in ſuis domibus recluſæ ſine mendicitate & diſcurſu, & quòd de eorum Eccleſijs ſeu

quorum-

quorumcunque aliorũ religioſorũ Monaſterijs, vel Prioratibus, vel domibus, vel ſpiritualiter in moribus deſtructis, vel in rebus temporaliter deſolatis fieret applicatio ad alia clauſtra, in quibus religio ſeruaretur, vt per talem religioſarum domorum vnionem ſuperflua numeroſitas religionum reſtringeretur, & reſidua paucitas bonorum & deuotorum commodiùs ſuſtentaretur. Item in Monaſterijs eſſet inuiolabiliter obſeruandum, quòd nullus niſi infirmus, aut debilis, aut hoſpes comederet extra refectoriũ, quia experientia docet, quod vbi hoc ſeruaretur aliæ religionis obſeruantiæ tenerentur faciliùs. Item pro ſeruandis conſcientijs deuotorum religioſorum, ſummo opere cauendum eſt eis, ne à Principibus aut alijs reditus ſuos, aut alia ad ipſorum ſuſtentationem pertinentia procurent ex iniuſtis exactionibus, aut quomodolibet illicitè acquiſitis. Ne etiam iura prælatorum, Eccleſiarum & ſacerdotum parochialium indebitè occupent, ſiue in decimis ſiue in alijs prouentibus eccleſia-

ſticis, ne etiam in præiudiciũ Ordinariorum ab eorum ſubiectione iuri diuino conſonâ, & in Calcedonenſi Concilio ſanctorum Patrum decreto firmatâ, vt patet 16. *quæſt.* 1. *Cap.* Qui verè, per oportunam humanorum priuilegiorum impetrationem & violentam exemptionem damnabiliter ſe ſubducant. Nam ſecundum aliquos, non eſt mediocriter dubitandum, an tales ſint in ſtatu ſaluandorum, vt patet ex deductione Cantoris Parrifienſis, in verbo abbreuiato capitulo 37.

Item in quibuſdam religionibus deuotis, quæ regulæ beati *Benedicti* rigorẽ ſuperaddunt in prolixitate vigiliarum & orationum, & auſteritate ieiuniorum & abſtinentiarum, & alijs varijs obſeruantijs afflictiuis, videretur prouidendum de indiſcreta moderatione, & maximè circa infirmos, vt, ſaluâ Chriſti lege, nihil eis quod diſcreti Medici conſuluerint negetur, ſiue in eſu carnium, ſiue in aliis quibuſcunq; commoditatibus humanæ fragilitati, & naturali indigentiæ oportunis.

nis. Alioquin non dixisset Christus, non est opus sanis medico, si non concessisset opus esse infirmis Medicorum consilio.

De reformatione cæterorum Ecclesiasticorum.

QVinta consideratio erit de his, quæ reformanda sunt circa statum inferiorum Ecclesiarum, & ecclesiasticorum virorum. Et primò generaliter est prouidendum, quòd in ecclesiasticis beneficiis iuxta eorum eminentias ponantur personæ benemeritæ, & non præferantur fatui & ignari scientificis & sapientibus, nec iuuenes senibus, nec illis de vna patria quorum vita & conuersatio nota est, & probata, aliqui extranei & alieni in moribus, linguis, & consuetudinibus, nec potentes aut nobiles pueri clericis probatis & famosis doctrinâ atque moribus, nec aduocati aut intenti scientijs lucratiuis, vel curiales, aut Dominorum temporalium seruitores, sacræ Scripturę doctoribus, sicut à multis iam retroactis

temporibus Romana Curia facere consueuit. Et ideò erit expediens, quòd ordinarij, qui in suis locis habere possunt & debent benè meritarum notitiam personarum, iuxta earum merita, beneficia conferant, vel saltem quod eorum collatio non omninò tollatur, ita tamen quod vt obuietur eorum abusibus, potestas ordinaria limitetur, vt verbi gratia. Quòd non possint dignitates & beneficia maiora conferre, nisi Doctoribus in Theologia, vel in iure, quandocunque in suis vel propinquis diocœsibus erunt aliqui huiusmodi: quòd non possint etiam nisi graduatis vel nobilibus, vel aliâs benemeritis conferre curas, personatus vel alia beneficia valoris centum librarum vel vltrà in portatis. Et ita de multis similibus prouisionibus, per quas & digni promouerentur, & multi nobiles & alii ingeniosi ad studium literarum prouocarentur, & Vniuersitates studiorum florerent, & (quod valdè optandum est) importunæ & violentæ preces Dominorũ temporalium pro indignis cessarent, quę hodiè

hodiè quàm periculosè fiant, docet experientia. Hæc autem quæ de Graduatis dicta sunt, per modum exempli ponuntur, quæ etiam moderari possunt,& alia addi ad prouisionem aliorum sufficientium, licèt non graduatorum. Item prouidendum esset, quòd Vniuersitates studiorum reformarentur, & per prælatos scientificos visitarentur, vt gradus distribuerentur dignis sine fauore aut acceptatione personarum & cum rigore examinis in scientia & moribus, & doctrinæ vtiles resecatis superfluis,aut minùs vtilibus legerentur: vt instructores Rhetoricæ & linguarum Græcę & Latinę quarum ignorantia multipliciter damnosa est, haberentur. Et vt aliis studiosis actibus Reipublicę tam spirituali quàm temporali vtilibus iuuenum ingenia exercerentur.

Item adhibenda esset correctio circa mores ecclesiasticorum, qui iam nimis (proh dolor) sunt corrupti irâ, gulâ,luxuriâ, pompâ, prodigalitate, otio, & aliis generibus, quod cedit in graue laicorum

ſcandalum. Et maximè obuiandum eſſet illi ſcandaloſiſſimæ conſuetudini ſeu potiùs corruptelæ, quâ plures hodiè non verentur tenere, etiam publicè concubinas. Et quia aduerſus eos pœnæ iuris, ſuſpenſionis, excommunicationis, irregularitatis non proficiunt, contra tales in hac vel alijs inhoneſtatibus publicis incorrigibiles, haberet locum pœna depoſitionis ab officio vel beneficio. Item quia Archidiaconi ab Eccleſia inſtituti ſunt vt ſeruiant Epiſcopis, vt habetur originaliter Actuum ſexto, & ſpecialiùs declarantur eorum officia, decima tertia *diſtinct. Quaſi per totum.* Ideò prouidendum erit, vt debita officia exerceant, vel cùm ſint Eccleſiæ oneroſi, penitùs extirpentur, ſicut ſuprà de Corepiſcopis dictum eſt. Item quia dicit *Hieronimus*: Pauci ſacerdotes, multi ſacerdotes; pauci merito, multi numero. Ideò contra hanc ſcandaloſam multitudinem eſſet ſummo opere obuiandum, per hoc quod non promouerentur, niſi digni & benè morigerati, habentes ſcientiam ligandi & ſol-

uendi,

uendi, & intelligentiam diuini seruitij. Item ad obuiandum ignorantiæ sacerdotum iam promotorum in Ecclesijs Cathedralibus & notabilibus Collegiatis, essent scribendi aliqui breues tractatus, & etiam in synodis publicandi tam in Latino quàm in vulgari super instructione necessaria de virtutibus & vitijs, de articulis fidei, de Sacramentis, de modo Confessionis, & huiusmodi. Similiter in huiusmodi Ecclesijs deberet esse aliquis Lector Theologiæ, qui legeret secundũ & tertium, & quartum sententiarum, vel recipiendo vtiliores materias dictorum librorum eas sub breuitate applicaret ad expositionem & intelligentiam Epistolarum & Euangeliorum, quæ in Ecclesia per anni circulum recitantur. Similiter in dictis Ecclesijs, & maximè in Metropolitanis deberent esse notabiles librariæ Theologicæ, & iuris Canonici, ac librorum moralium, & maximè quod magnus liber Conciliorum generalium, qui modò rarus est, licèt sit perutilis & necessarius à Metropolitanis in magnis Ec-

clesijs reponeretur.

Item, quia correctio subiectorum sæpè per eorum appellationes impeditur, & datur peccandi audacia, etiam circa eas adhibenda moderatio est, ne in earum nimis facili receptione & admissione inferiores Prælati à Metropolitanis vel Romana Curia inordinariâ executione iustitiæ grauarentur, sicut iamdudum beatus *Bernardus* conquerebatur in libro de Consideratione ad *Eugenium* Papam. Qui liber in hoc & alijs multis pro reformatione Ecclesiæ, non mediocriter vtilis est, & plures eius libri & Epistolæ.

De reformatione Laicorum & Principum.

SExta & vltima consideratio erit de reformandis circa statum Laicorum Christianorum, & maximè Principum, à quorum moribus dependet morigeratio populorum: quia vt dicit Poeta:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Et

Et iterum:

Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Et ideò prouideant Principes Chriſtiani, vt titulum ſuæ Chriſtianitatis quem verbo confitentur, opere non negent contra Chriſti doctrinam, & per vias ei contrarias in conſpectu ſui populi corruptis moribus incedentes, ſuis malis exemplis mores ſubditorum corrumpant. Item quòd liberos ſuos in bonis operibus ac moribus, & in literarum ſcientijs informari faciant. Item vt non ſolùm à ſe, ſed à ſuis familiaribus & domeſticis, ſuperfluam & ſuperbam vanitatem, auaritiam, & tyrannidem abjiciant. Item quòd populum ipſis ſubiectum bonis moribus ædificare ſtudeant, eos à luxuria, auaritiâ, otio, & à cunctis vitijs reipublicæ contrarijs retrahant, & ſpecialiter à Dei & Sanctorum blaſphemia, quæ ſæpè in iuramentis & periurijs committitur, arceant. Item quòd malas conſuetudines iure diuino & humano contrarias in ſuis

ſuis ſubiectis per conſilium Theologorum & aliorum prudentum repellant. Item quod artes magicas & alias ſuperſtitiones diuinâ lege damnatas, & omnes errores & hæreſes fidei contrarias diligentiùs euellant & deſtruant. Item quod ad fidei exaltationem, diuini cultus honorem, Eccleſiæ reformationem, inuigilent ad ea quæ ſupra & infra pro huiuſmodi reformatione notata ſunt, & alia quæcunque vtilia diligenter laborent. Item quod zelo iuſtitiæ contra perſecutores & oppreſſores Eccleſiæ, pauperum, & debilium excandeſcant, & eorum iniurias propulſare non tardent. Vicinis quoque & peregrinis fidem Catholicæ fraternitatis obſeruent. Item contra Saracænos & alios fidei aduerſarios potenter inſurgant, & nunc dum maximè opus eſt poſt purgatam & reformatam Eccleſiam, Infidelium inſultibus viriliter ſe opponant, ac propter hoc guerras & bella quæ iam (proh dolor) & in imperio, & in regnis Chriſtianis in contumeliam Chriſtiani nominis crudeliter ſæuiunt, miſericor-

ricorditer compescant, & ad Christianam pacem & vnionem reducant. Alioqui infallibiter verificabitur verbum Christi, *Omne regnum in se diuisum desolabitur*. Item quod Iudæis propter vilem quæstum turpiter non faueant, eos videlicet inter subiectos suos morari permittendo, nisi vel Christianis seruiendo, agros colendo, vel aliàs mechanicè laborando, & non vsuras damnabiles in damnum Christianorum exercendo. Item quod Iudæorum conuersorum bona non rapiant, sed ad vitæ necessitatem eis possidere permittant, ne egestate compulsi apostatent, & Christianos impietatis arguant. Item multa alia essent per principes cum generali Concilio Ecclesiæ contra statũ Christiani populi reformanda, quæ si impediant, imo si ea diligenter non promoueant, timendum est eis ne contra ipsos manus Domini (prout iam incepit) gladium sui furoris exerceat. Item propter pręmissa expedit quod Reges & Principes

cipes

cipes mittantur ad generalia Concilia, non ad onerandum & confundendum, ſed ad honorandum & confortandum Eccleſiam, & ad ea quæ ibi decreta fuerint (quantum in eis eſt) exequendum. Item quia iuxta Euangelicam ſententiam, quam etiam experientia rerum magiſtra docet, Inter Reges Gentium & Principes ſeculi ſæpè fit contentio, quis eorum videatur eſſe maior, quam contentionem Chriſtus inter Diſcipulos ſuos vitari docuit: ideo non videtur expediens quòd de cætero in generalibus Concilijs pro deliberando ad partem ſuper rebus gerendis fiat diuiſio per nationes vel regna, quia talis modus diuidendi magis eſt ſecularis quàm Eccleſiaſticus, & ad contentiones de maioritate vel ſuperioritate diſpoſitiuus. Sed iuxta Eccleſiaſticas ſanctiones & ſanctorum patrum obſeruantias, magis videtur eſſe procedendum per prouincias Eccleſiaſtico more diſtinctas. Tamen quia huiuſmodi prouinciæ valdè ine-

inęqualiter sunt diuisæ in diuersis mundi regionibus, ideo expediens videretur hanc moderationem obseruari, quòd ad constituendam prouinciam in Concilio generali non sufficeret minor numerus quàm duodecim nobilium personarum, quarum sex ad minus essent, Prælati vel ambasiatores regum, Principum vel Vniversitatum generalium studiorum, aut Doctores in Theologia vel in Iure, vel illorum sex ad minus duo essent Episcopi, non titulares aut gyrouagi, alij vero sex sint in minoribus dignitatibus, Ecclesiasticis constituti, vel in aliqua facultate graduati. Quando vero in aliqua prouincia non esset talis numerus, aut talium personarum quod suppleretur de alijs vicinis prouincijs, & constitueretur vna ex pluribus, quæ denominaretur ab illa, cuius ibi essent plura aut notabiliora supposita. Et quod huiusmodi personarum electio fieret in Concilijs prouincialibus, generale Concilium præcedentibus. Et ibidem ordinaretur de stipendijs, expensis,

ſis, & ſumptibus eorundem per modum ſubſidij charitatiui Eccleſiaſtico more, & non ſeculari authoritate vel poteſtate imponendi & exequendi. Item, quia Eccleſia non poteſt Principes ad prædicta reformanda temporaliter cogere, expediens erit quod per generale Concilium ipſos ad ea monitis ſalutaribus exhortetur, vt ſic faciendo quod in ſe eſt, apud ſummum iudicem excuſetur. Nec ſolum opus erit exhortatorijs verbis, ſed etiam bonorum morum, & in melius reformatorum actuum exemplis, quia plus mouent exempla quàm verba, ideo Ieſus cœpit facere & docere. Vnde nihil eſt, quod tam efficaciter poſſit, ſiue ad bonũ, ſiue ad malam Principes & alios Laicos inducere, ſicut facta exemplaria Eccleſiaſticorum. Ideo ſuper illud Mat. 21. *Et intrauit Ieſus in Templum, &c.* Dicit Chryſoſtomus, *Sicut de Templo omne bonum egreditur, ita de Templo omne malum procedit.* Si enim ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret. Si autem corruptum

tum fuerit, omnium fides & virtus marcida est. Sicut cùm vides arborem pallentibus follijs, intelligas quod vitium habet in radice: sic cùm videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce quod sacerdotium non est sanum. Et inde patet quòd necessaria sit Ecclesiasticorum reformatio, cùm morum suorum deformatio tam periculosa sit, & cunctis fidelibus populis tam damnosa. Auertat autem misericors Dominus ab Ecclesia sua hāc contumeliam, vt omnes Prælati, sacerdotes, aut alij Ecclesiastici, huius lamentabilis deformationis reperiantur inculpabiles. Sed sicut olim ipse sibi in Israel septem milia virorum reseruauit, quorum genua non sunt curuata ante Baal, sicut legitur tertij Reg. 19. cap. Sic hodie in omni statu Ecclesiæ aliquos reseruasse credendus est, qui zelo Christianæ legis accensi, deformatos mores in melius reformabunt, & suis salutaribus verbis & exemplis alios informabunt. Quod ipse præstare dignetur, qui

qui Ecclesiam suam pretioso filij sui sanguine redimere dignatus est.

Libelli de reformatione Ecclesiæ, quem Dominus Petrus de Aliaco Cardinalis Cameracensis, Patribus in Concilio Constantiensi congregatis obtulit, Anno 1415. ipso die Calendarum Nouembris,
Finis.

Ex Iohanni Gerſone, qui fuit Cancellarius Academiæ Pariſienſis, & Regis Galliæ ad Concilium Conſtantienſe Legatus.

QVòd ſi *Moyſes* loquens Deo familiariter, ſicut amicus ad amicum, obedienter audiuit conſilium Gentilis hominis in regimine totius Synagogæ, quanto magis debet hoc ſummus Pontifex ad dictamẽ totius Eccleſię, vel generalis Concilij ſuo nomine? Rurſus, ſi iudicia minora reprobantur in *Moyſe*, videamus in ſummo Pontifice & Curiâ ſuâ, quid de tot profaniſſimis & indigniſſimis cauſarum & litigiorum cõtinuis & anxijs occupationibus? quid de beneficiorum quorumcunque etiam minorum collationibus & ſignationibus manu Papæ? quid de Annalium exactionibus? quid de innumeris ſimilibus dicendum iudicabitur, relictâ omni curâ, ſollicitudine vel ſtudio de omni eo quod ſpirituale eſt, quod denique fidem

To. 1. de poteſtate eccleſiaſtica. conſid. 8.

O con-

concernit ad religionem Chriſtianam.

Ibid paulò ſuprà.

Verùm poteſtatem hanc eccleſiaſticã quæ reſpicit inſtitutionem Miniſtrorum Eccleſiæ à ſummo vſque deorſum confundit magnâ caligine cupiditas ambitioſa, quærens quæ ſua ſunt, & quæ creſcentibus beneficiorum dotationibus impudenter excreuit, ita vt vix diſcerni modò poſſit, quid ex *Primaria inſtitutione Chriſti*, vel inuariabili iure diuino tenendum ſit in huiuſmodi Miniſtrorum ordinatione.

Ibid. conſid. 10.

Nequaquàm licitum fuit Papæ tales caſſare regulas, præſertim ita generaliter & paſſim per reſeruationes & aliter, ſicut viſum eſt à centum annis vel vltrà. Non licuit præterea facere tot & tales non obſtantias eorum quæ conſtituta ſunt in generalibus Concilijs, quot & qualibus non obſtantijs vti ſolet paſſim in Bullis ſuis. Adeò quidem vt *Alexander Quintus* inductus ſit in prætenſis quibuſdam bullis ponere: Non obſtantiam huius ſaluberrimi ac celeberriter obſeruati ſtatuti, Omnis vtriuſque ſexus.

Ac

Ac proinde disciplina regularis viget apud eos, quæ quantum sit collapsa apud religiones quasdam alias passim dispensationibus vtentes, videre stupor & dolor est. Super qua re iam *Bernardi* pro tempore suo querela nascebatur? Quid modò dicendum putabimus de tam facili (vt appellant) dispensatione per Papam & Prælatos super iuramentis licitis, super votis rationalibus, super immensa beneficiorũ pluralitate, super generali Cõciliorum Non obstantia, super priuilegiorum & exemptionum commune ius priuantium concessione? Quis omnia dinumeraret per quæ nunc vigor ecclesiasticæ, immò & Euangelicæ disciplinæ totus verè languit, emarruit, euannuit? Ibid.

Concernit hoc collationem beneficiorum, multiplicitatem exemptionum odiosissimam plenam erroris & confusionis in ecclesiastica Hierarchia, & ita de reliquis. Reseruationem præterea tot casuum, tot excommunicationum in foro conscientiũ, euocationem tam facilem omnium causarum ab ordinariis, sint Ibid. consid. 12.

tinorum.

Primò vbi est, quòd Episcopus bonus & probatus opere & doctrinâ eligatur, non puer, non carnalis, spiritualium ignarus. Quòd Episcopi & sacerdotes spectaculis & ludis non intersint, nec delectentur. Quòd sacerdotes nihil fœneris, aut rustici ministerij exerceant, nec mercatores, venatores, aut negotiatores fiant. Quòd Scripturis diuinis studeant Episcopi & Sacerdotes, maximè Monachi & religiosi, scientijs litigiosis & practicis omissis. Idem in declaratione defectuum virorum ecclesiasticorum.

Iterum, ad quid expedit, aut quid vtilitatis Ecclesiæ confert tam magnifica Principum gloria, & tam superflua Prælatorum & Cardinalium pompa, vt quasi se homines esse nescire faciant? Et quæ vtique abominatio, quòd vnus tenet ducenta, alter tricenta beneficia ecclesiastica? Nonne inde cultus diuinus diminuitur, Ecclesiæ depauperantur, valentibus viris & doctoribus priuantur, fidelibus mala exempla dantur? Ibid.

Quid quòd hodiè vnus, vtinam me- Ibid.

diocriter doctus, tenet quatuor, quinque vel sex, vel octo beneficia, quorum vno non est dignus, quibus octo sustentari possent, doctrinis, orationibus, & diuinis laudibus insistentes. Attendite an potiùs hodiè equi, canes, aues, & superflua ecclesiasticorum familia patrimonium Ecclesiæ comedere debeant, quàm pauperes Christi?

59 Quid etiam sibi vult, quòd quarundã ecclesiasticarum Cathedralium Canonici calceis rostrati, vestibus accurtati, abiecto habitu clericali, & assumpto militari in armis & hastiludijs se exercent. Episcopique cappa, superpelliceo, libroque depositis, arma sumunt, in campis armati pugnant, vt Principes seculares?

Ibid.

61 Quid est quòd hodiè Episcopi, Abbates, Monachi, sunt plùs officiales fisci quàm Christi, totis nisibus militantes mundo, in Curijs Principum & secularium iudiciorum seu Parlamentorum.

Ibid.

62 Ecce quid sibi vult etiam, quòd modò potiùs omnes Episcopi, Prælati, & parochiales Sacerdotes per Papam constituuntur,

Ibid.

untur quàm eligantur personæ notæ & aptiores de patria, vt non præferantur Ecclesijs homines extranei in moribus, linguis, & consuetudinibus.

Quid est quòd hodiè potentum & nobilium pueri ecclesiasticis dignitatibus præferuntur, & Clerici famosi in vita & doctrina eis subijciuntur. 63

Rursus oculos aperite, & inquirite, si quæ hodiè claustra Monialium facta sunt, quasi prostibula meretricum. Si quæ consecrata Canonicorum monasteria fiant quasi fora & diuersoria. Si quæ Cathedrales Ecclesiæ factę sunt speluncæ raptorum & latronum. 65 Ibid.

Scrutemini si alicubi Sacerdotes in consuetudinem duxerunt sub prætextu ancillarum habere concubinas. 66 Ibid.

Iudicate, si tanta imaginum & picturarum in Ecclesijs varietas expediat: & an plures simplices nonnunquam ad Idolatriam peruertant? 67

Videte si tanta religionum numerositas & varietas conueniat? 68

Rursum pensate, si æquum est fatuos 74 Ibid.

 præesse

præesse, & sapientes subesse: iuuenes dominari, senes famulari: ignaros ardua discutere, scientes loqui non audiri: equorum famulos in promotionibus prę-poni, eloquiorum Dei discipulos post-poni.

75 Perquirite, si quæ Scripturæ Apocriphæ, aut hymni, aut orationes successu temporis studio vel ignorantiâ in detrimentum fidei introductæ sint.

Idem tom. I de concil. general. vnius obedientiæ. v. Q.

Hæc idcircò dixi, quoniam fortè aliquibus videretur quòd sit expediens Ecclesiæ vniuersali redire omnia ad pristinũ statum Ecclesiæ, seu illius quæ fuit tempore Apostolorum quantum fieri congruè posset, abiectis talibus iurisdictionibus pro magna parte quę reddiderunt Ecclesiam *totam brutalem & carnalem, & nihil ferè sapientem* de his quæ Dei sunt erga salutem animarum, non ex se quidẽ, sed abutentium vitio. Vel redeundum esse ad statum Ecclesię tempore *Syluestri* & *Gregorij*, quando quilibet prælatus dimittebatur in sua iurisdictione & sollicitudinis parte, & Papa tenebat quæ sua erant

erant absque tot reseruationibus, vt & continuis, magnisque exactionibus pro sustinendo statum curiæ & capitis nimis fortè crescentem suos cæteros membrorum status.

Status insuper Ecclesiæ nonne factus est totus quasi brutalis & monstruosus? vbi cœlum deorsum, hoc est scilicet id quod spirituale est, & terra sursum, spiritus seruiens & caro dominans. Principale accessorium, & accessorium principale, vsque ad hoc, vt quidam delirare non dubitent, quòd per inuentiones humanas etiam meliùs quàm per legem diuinam Euangelicam regeretur, quasi minus sit anima quàm corpus: & spiritualis quàm carnalis fructus. Hæc assertio per meam fidem blasphema est, nedum falsa Euangelica quippe doctrina per suos professores dilatauit Ecclesiam vsque in cœlum, quam filij Agar exquirentes sapientiam quæ de terra est, detruserunt vsque in cœnum.

Idem Serm. in die Circũcisionis Domini, coram Papa apud Tarasconam 6.D.

Videas ferè omnes summis importunitatibus in leges irruere, dum nunc gratiam

Idem tom. 1. serm. coram Alexand. Papa in die Ascensionis.

tiam obtinendorum ſimilium incompatibilium, nunc in abſentia poſſe fructus colligere, nunc ante omnes magnas dignitates aſſequi, nunc ad ſacros ordines non compelli, & mille alia rectis legibus vetita. Vbi non eſt intolerandum magnos Prælatos commiſſos ſibi greges lupis exponere,& quotidie ad denariorum regiorum ſupputationes ſedere, non veritos præceptum Apoſtolicum tranſgredi. Nemo militans Deo implicet ſe negotijs ſecularibus: eo ſenſu quo per ſacroſanctum Conciliũ olim expoſitum fuit. Quid de illis loquor, qui de more patriæ pro mitris vtuntur galeis, pro veſte lineâ veſtiuntur ferreâ, arma ferunt, bella gerunt, fundunt ſanguinem, Præſules negant,duces exhibent, ſpiritum neſciunt, carnem fouent, quaſi arma militiæ noſtræ eſſent carnalia, & non potentia Deo: &c.

Ibid. paulo poſt. Quid turpius quàm videre doctos, aut bene moratos, aut extra ordines iacere, aut in imis collocatos, ignaros autem & improbos altiſſimum gradum tenere.

tenere: videre alios esurire, alios ebrios esse? Quòd si ad institutionem sacerdotum atque prouisionem venire delectet, doleo seminaria seri litium, vbi lites sequi nefas est. Vix aliquod beneficium infra prælaturas confertur quin ipsum vni summus Pontifex, alteri verò legatus aliquis, item ordinarius alteri conferat. Quid est hoc aliud quàm litium materiam exhibere? Nec illud minùs absonum quòd magis fauoribus humanis, aut gratia, aut metu, aut cupiditate, aut consanguinitate, aut affinitate, aut aliquo impetu animi quàm iudicio aut delectu prouisiones istæ fiunt.

O indignum facinus! ô sceleratissimam proditionem! milites mei & ijdem filij quos ad honores maximos opesque sublimaui, proiectis armis sponsi mei, Loricâ iustitiæ, scuto fidei, galeâ salutis, & gladio spiritus, ad hostem capitalem transfugerunt, pactoque turpissimè pacis fœdere armaturam illius induerunt, Loricam iniustitiæ, scutum prudentiæ carnalis, galeam amoris mundani, gladium carnis, Ibidem.

quod

quod eſt verbum mendax diaboli, vnde pugnant contra me,& in materna v ſcera vires conuertunt, &c.

Ibid. paulo poſt. Annon ergo ſunt prudentes congerendis opibus, inſtruendis dapibus, cumulandis honoribus, pompis fouendis: & negligentes regendis plebibus, alendis pauperibus, diligendis humilibus, & ſuperfluitatibus coercendis? Annon potius de beneficijs diſceptant per leges Iuſtiniani, quàm populum erudiant & docent legem Chriſti? Doceant dico? imo diſcant. Nam quem è ſacerdotum numero mihi dabis non ignarum legis Chriſti? Annon augmentis plus inhiant facultatum quàm Lucris animarum? Quis autẽ hæc à carnis prudentia proficiſci negauerit?

Ibidem. Nec ſine lachymis inſpicere poteram alium concubinatu pollui, cui tamen vt puritatem angelicam æmuletur, connubium eſt interdictum. Luxum etiam non clam, ſed in propatulo habere, fœdis faſactis fœda verba coniungere, dapibus implere ventrem, inebriari vino, doctum

&

& 'ad calicem vigilanti ſtertere naſo, & mille alijs propè conſpectis fluebant mihi lachymæ, nec fluere deſinent niſi malas iſtas radices peiorum germinum matres ſuccíſas agnouero.

Inuenies apud eos qui nomen ſibi religionis appropriarunt, plus puniri tranſgreſſiones humanæ conſtitutionis ſatis friuolæ ſuper delatione veſtis huius vel illius, ſuper vſu cibi talis aut talis: quàm ſi blaſphemando quis Deum negauerit, deierauerit, violauerit Sabbata eius, & vniuerſa decalogi pręcepta. Faciunt & nunc (ô ſalutifer Chriſte) domum tuam ſtabulum porcorum grunnientium, vel canum latrantium, vel ridicularum ſimiarum.

Idem de nuptijs Christi & Ecclesiæ. Consider. 1.

Ib. consid. 3.

Arguunt iterum & nos in ſimilem cauſam trahere ſatagũt. Nonne inquiũt talia ſimiliter fiunt aut tolerantur ab Eccleſia in peregrinationibus certis, in cultu imaginũ, in cereis, aut ceris, aut aquis benedictis, & in exorciſmis. Nonne dicitur quotidie, ſi nouem diebus perdurat in hac Eccleſia, Si ex aqua illa perfundatur, aut

Idem de erroribus circa artẽ magicã

aut ſi tali ſe voueat imagini, aut ſi aliquid talium faciat, ipſe mox ſanabitur, vel optato potietur. Fateor abnegare non poſſumus, multa inter Chriſtianos ſimplices ſub ſpecie religionis introducta eſſe, quorum ſanctior eſſet omiſſio, tolerantur tamen quia nequeunt funditus erui.

Ex Bernardo quædam.

In Cantica ſerm. 10.

QVanti hodie ſecus affectos eſſe oſtendunt, de his dico qui animas regere ſuſceperunt? Quod enim ſine miſerabili gemitu dicendum non eſt, Chriſti opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem: hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquiſitionem turpis quæſtus, & pretium vniuerſitatis ſuis marſupijs includere feſtinant. Hoc ſolo à Iuda Iſcariote differentes, quòd ille horum omne emolumentum denariorum numero compenſauit, iſti voraciore ingluuie lucrorū infinitas exigunt pecunias. His inſatiabili deſiderio inhiant, pro his ne amittant timent,

timent, & cum amittunt dolent, harum in amore quiescunt quantum duntaxat liberum eis est a seruandi vel augmentandi cura. Animarum nec reputatur casus nec salus. Non sunt profectò matres, qui cùm sint de crucifixi patrimonio nimiùm incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Quæ mater est nō dissimulat, habet vbera non vacua.

Væ generatoni huic à fermento Phariseorū quod est hypocrisis: si tamen hypocrisis dici debet, quæ iam latere præ abundantia non valet, & præ impudentia non quærit. Serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quò latiùs, eò desperatiùs, eoque periculosiùs quò interiùs. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreticus, mitteretur foras & exaresceret: si violentus inimicus absconderet se forsitan ab eo. Nunc verò quem ejiciet, aut à quo abscondet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, Idem ibid. serm. 33.

&

& omnes quæ ſua ſunt quærentes. Miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt Antichriſto. Honorati incedunt de bonis Domini, cui Domino honorem non deferunt. Inde is quem quotidie vides meretricius nitor, hiſtrionicus habitus, regius apparatus: inde aurum in frænis, in ſellis & calcaribus: & plus calcaria quàm altaria fulgent. Inde ſplendidæ menſæ & cibis & cyphis: inde commeſſationes & ebrietates: inde cythera, & lyra, & tibia: inde redundantia torcularia & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria: inde referta marſupia: pro huiuſmodi volunt eſſe, & ſunt Eccleſiarum præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi. Nec enim hæc merito cedunt, ſed negotio illi quod perambulat in tenebris, olim prędictum eſt, & nunc tempus impletionis aduenit. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Amara prius in nece martyrum: amarior poſt in conflictu hæreticorum: amariſſima nunc in moribus domeſticorum. Non fugare, non fugere eos poteſt, ita in-

inualuerrunt & multiplicati ſunt ſuper numerum. *Inteſtina & inſanabilis eſt plaga Eccleſiæ:* & ideo in pace amaritudo eius amariſſima. Sed in qua pace? Et pax eſt, & non eſt pax: pax à Paganis, pax ab hæreticis, ſed non profectò à filijs. Vox plangentis in tempore iſto, filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Spreuerunt & maculauerunt me à turpi vita, à turpi quæſtu, à turpi commercio: à negotio denique perambulante in tenebris. Supereſt vt iam de medio fiat dæmonium meridianum ad ſeducendos, ſi qui in Chriſto reſidui ſunt adhuc permanentes in ſimplicate ſua.

Non ſunt omnes amici ſponſi, quos hodiè ſponſæ hinc inde aſſiſtere cernis, & qui (vt vulgò aiunt) eam quaſi addextrare videntur. Pauci admodum ſunt, qui non quæ ſua ſunt quærunt ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec poſſunt pariter diligere Chriſtum, quia manus dederunt Mammonæ. Idem ibid. ſerm. 77.

Vndè verò hanc illis exuberare exiſtimas rerum affluentiam, veſtium ſplen-

P dorem,

dorem, mensarum luxuriem, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis sponsæ. Inde est quòd illa pauper & inops, & nuda relinquitur facie miserandâ, incultâ, hispidâ, exangui. Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instituere, sed prostituere: non est pascere gregem, sed mactare & deuorare.

Idem ibid. Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quàm vitijs extirpandis? vbi qui orando flectat iram? qui prædicet animũ placabilẽ Domino?

Idem ibid. Proptereà relinquamus istos non inuentores sponsæ, sed venditores, & inquiramus potiùs illos à quibus sponsa se inuentam loquitur. Et quidam illorum sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum: successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. O vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad Cathedram! &c.

Parum

Parum est nostris vigilibus, quòd non seruant nos, nisi & perdant: alto quippe demersi obliuionis somno ad nullũ dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt vel suum ipsorum periculum expauescant: inde est, vt non parcant suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Idem ibid.

Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promouentur ad Ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandũ Præsbyteris, lætiores interim quòd virgas euaserint, quàm meruerint principatum: nec tam illis blanditur adeptũ, quàm ademptum magisterium. Bernard. Epist. 42.

Et olim quidem eratis contra Apostolum *Petrum* dominantes in Clerum, immò & contra Coapostolum eius *Paulũ*, dominabamini fidei totius orbis. At nunc nouum aliquid addidistis, vsurpantes ampliùs & in ipsam religionem. Quid restat, nisi vt adijciatis & ipsis Angelis sanctis dominari? Idem Epist. 230. ad Episcopos Hostrensem Tusculanum Prænestinũ.

Nec vereor ne fortè præsumptionis Idem Epist. 235. ad totã Curiam Ro.

 arguar:

arguar: quippe qui licèt omnium minimus, tamen Romanæ Curiæ iniuriam à me non iudico alienam. Vrimur assiduè dico vobis: vrimur grauiter nimis: ita vt nos tędeat etiam viuere. *In domo Dei vidėmus horrenda.* Et quia corrigere nos nō possumus, saltem suggerimus his ad quos spectat.

Idem Epist. 237 ad Eugenium 3.

Quis mihi det antequam moriar, videre Ecclesiam Dei sicut in diebus antiquis, quando Apostoli laxabant retia in capturam, non in capturam argenti, vel auri, sed in capturam animarum? Quàm cupio illius te hæreditare vocem, cuius adeptus es sedem? Pecunia (inquit) tua tecum sit in perditionem.

Idem Epist. 249.

Quis dabit mihi homines literatos & sanctos in Ecclesijs Dei præesse pastores, si non in omnibus, certè in pluribus, certè in aliquibus saltem.

Idem Epist. 290. de Iordano Cardinali, Domino Hostiensi.

Pertransijt Legatus vester de gente in gentem, & de regno ad populum alterū, fœda & horrenda vestigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium & regno Teutonicorum per omnes penè Ecclesias

clesias Franciæ & Normanniæ & circũquaque circuiens vsque Rothomagum, vir Apostolicus repleuit, *non Euangelio, sed sacrilegio, turpia fertur vbique commisisse, spolia Ecclesiarum asportasse*: formosulos pueros in ecclesiasticis honoribus vbi potuit promouisse, vbi non potuit voluisse. Multi se redimerunt ne veniret ad eos, ad quos peruenire non potuit, exegit & extorsit per nuntios. In scholis, in curijs, in triuijs fabulam seipsum fecit. Seculares, religiosi, omnes malè loquuntur de eo.

Nunquid hac ille seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis quæstus? Nunquid ad eum (*Paulum*) de toto orbe confluebant ambitiosi, auari, simoniaci, sacrilegi, concubinarij incestuosi, & quæcunque istiusmodi monstra hominum, vt ipsius Apostolicâ autoritate vel obtinerent honores ecclesiasticos vel retinerent? *Idem lib 1. de consid. ad Eugen 3.*

Plena est ambitiosis Ecclesia. Non est iam quod exhorreat in studijs & molitionibus ambitionis, non plus quàm spe- *Idem ibid.*

 lunca

lunca latronum in ſpolijs viatorum. Si Chriſti diſcipulus es, igneſcat zelus tuus, exſurgat authoritas aduerſus impudentiam hanc & generalem peſtem.

Idem ibid. lib. 3.

Annon limina Apoſtolorum plus iam ambitio quàm deuotio terit? Annon vocibus eius veſtrum totâ die reſultat palatium? Annon quæſtibus eius tota legum canonumque diſciplina inſudat?

Idem ibid.

Quouſque murmur vniuerſæ terræ aut diſſimulas, aut non aduertis? Quouſque dormitas? quouſque non euigilat conſideratio tua ad tantam appellationũ confuſionem atque abuſionem? præter ius & fas, præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non cauſa diſcernitur aut perſona. Præſumuntur leuiter paſſim, plerumque nequiter.

Idem ibid. lib. 4.

Inter hæc, tu paſtor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate. Oues quid capiunt? ſi auderem dicere, Dæmonum magis quàm ouium paſcua hæc. Scilicet ſic factitabat *Petrus*? ſic *Paulus* ludebat? vides omnem eccleſiaſticum

cum

cum zelum feruere solâ pro dignitate tuenda? Honori totum datur, sanctitati nihil aut parum.

Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando vel gemmis ornatus, vel sericis: non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus Ministris. Absque his tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum: *Si amas me, pasce oues meas.* In his successisti non *Petro* sed *Constantino*. Idem ibid.

Absit autem vt credam tantas eos quãtas video in plærisque Monasterijs vanitates ac superfluitates præcepisse vel concessisse. Miror etenim vnde inter Monachos tanta intemperantia in commessationibus & potationibus, in vestimentis & lectisternijs, & equitaturis, & construendis ędificijs inolescere potuit, quatenus vbi hæc studiosiùs, voluptuosiùs, atque effusiùs fiunt, ibi ordo meliùs teneri dicatur, ibi maior putetur religio. Idem Bern. in Apologia ad VVillerum Abbatem Cluniacensem.

Quis in principio cùm ordo cœpit Monasticus, ad tantam crederet Mona- Idem ibid.

chos inertiam deuenire? O quantum distamus ab his qui in diebus *Antonij* extitere Monachi! &c.

Idem ibid. Nihil de Scripturis, nihil de salute agitur animarum: sed nugæ & risus, & verba proferuntur in ventum. Inter prandendum quantum fauces dapibus, tantum aures pascuntur rumoribus, quibus totus intentus, modum nescias in edendo. Interim autem fercula ferculis apponuntur, & pro solis carnibus à quibus abstinetur, grandia piscium corpora duplicantur. Cumque prioribus fueris satiatus, si secundas attigeris, videberis tibi nec dum gustasse pisces, tantâ quippe accuratione & arte coquorum cuncta apparantur, quatenus quatuor aut quinque ferculis deuoratis prima non impediant nouissima, nec satietas minuat appetitum, &c. Vide plura ibidem de ingluuie Monachorum.

Idem ibid. Heu me miserum qualemcunque Monachum! cur adhuc viuo videre ad id deuenisse ordinem nostrum? &c.

Idem ibid. Ac iam religionis antiquæ non solùm

virtutem

virtutem amiſimus, ſed nec ſpeciem retinemus. Ecce enim ipſe habitus noſter (quod dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne, à monachis noſtri temporis in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouincijs inuenimus, quo veſtiri dignemur. Miles & Monachus ex eodem panno partiuntur ſibi cucullum & chlamidem. Quiuis de ſeculo quantumlibet honoratus etiamſi Rex, etiamſi Imperator ille fuerit, non tamen noſtra horrebit indumenta, ſi ſuo ſibi modo præparata fuerint & aptata.

Dicam, dicam: præſumtuoſus dicar, ſed verum dicam. Quomodo lux mundi obtenebrata eſt? quomodo ſal terræ infatuatum eſt? quorum nobis vita via vitæ debuit eſſe, dum exemplum in ſuis actibus oſtendunt ſuperbiæ? cæci facti ſunt duces cæcorum. Quod enim (vt cætera taceam) ſpecimen humilitatis eſt, cùm tantâ pompâ & æquitatu incedere, tantis hominum crinitorum ſtipari obſequijs, quatenus duobus Epiſcopis vnius Abbatis multitudo ſufficiat? Mentior ſi non Ibidem.

vidi

vidi Abatem ſexaginta equos et eo amplius in ſuo ducere comitatu. Dicas ſi videas eos tranſeuntes non patres eſſe monaſteriorũ, ſed principes prouinciarum. &c.vide.

Idẽ Bernar. ſerm. Ecce nos reliquimus omnia.

Væ,væ, in domo Dei horrendum videmus. Quid ni Idololatras miniſtrantes? Mentior ſi non idolorum ſeruitus auaritia eſt: ſi non quibuſdam etiam venter ſuus factus eſt Deus ſuus. Quod enim quiſque præ cæteris colit, id ſibi Deum conſtituiſſe probatur.

Ex ſermone cuiuſdam in concilio Reměſi ad Clerum habito.

Et ſi reddenda eſt ratio de his quæ quiſque geſſit in corpore ſuo, heu quid fiet de his quæ quiſque geſſit in corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia! Eccleſia Dei vobis commiſſa eſt,& dicimini paſtores, cum ſitis raptores. Et paucos habemus heu! paſtores, multos autem excommunicatores. Et vtinam ſufficeret vobis lana & lac, ſititis enim ſanguinem,&c.

Ibidem.

Fratres ſic facit Ieſus hodie, eligens ſibi multos diabolos Epiſcopos? vbi (proh dolor) reperiemus Epiſcopos? qui poſt adeptam dignitatem in humilitate ſe con-

contineant? nempe ſuperbia eis occaſio eſt, vt ad tantam dignitatem aſpirent.

Archipresbyter circuit obedientiam ſibi creditam,& vt impleat ſaccum ſuum, tradit ſanguinem iuſtum: vendit nempe homicidia, adulteria, inceſtus, fornicationes, ſacrilegia, periuria,& vſque ad ſummum implet manticam ſuam. Famâ igitur volante innoteſcit Epiſcopo talis quæſtus, & accerſito Archipresbytero, Da mihi (inquit) partem meam. At ille, Nihil dabo tibi. E contra Epiſcopus, Si non dederis mihi (inquit) partem meam, auferã tibi omnia: fitque altercatio maxima,& propter auaritiam fit diſcordia. Poſtea verò Archipresbyter reuoluens ſecum quòd authoritate Epiſcopi fungatur poteſtate iſta, & quod ſine gratia ipſius nihil poſſit, peruerſè conuerſus, pœnitet (inquit) me,accipe partem tuã, & inſuper de mea quod bene placitum fuerit,& reconciliantur. Heu, ſicut Herodes & Pilatus reconciliati ſunt, & Chriſtus crucifixus eſt: ſic nihilominus iſti recon- Ibidem.

conciliantur,& pauperes Christi ſpoliati ſunt.

Ibidem. Epiſcopi verò & ſacerdotes huius temporis caſtitatis ſanctimoniam (ſine qua nemo videbit Deum) tam in corde, quàm in corpore quomodo ſtudent obſeruare? Ibidem iſti autem caſtitatis inſigne qualiter cuſtodiunt, qui traditi in reprobum ſenſum faciunt quæ non conueniunt? Quæ enim in occulto fiunt ab Epiſcopis, turpe eſt dicere. Melius itaque arbitror ſuper hoc diſſimulare & ſuperſedere, quàm aliquid vnde ſcandalizentur innocentes & inexperti, dicere. Sed ego nec verecundabor dicere, quod ipſi non verecundantur facere:imo quod Apoſtolus non verecundatur ſcribere & prædicare? Dicit autem egregius prædicator, ſic maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem ſui erroris recipientes.

Ex

Ex Iohannis Sarisburiensis Episcopi Carnolensis Palycratico, qui obijt, Anno Domini, 1182.

SEd nec Legati ſedis Apoſtolicæ manus ſuas excutiunt ab omni munere: qui interdum in prouincijs ita debacchantur, ac ſi ad Eccleſiam flagellandam egreſſus ſit Satan à facie Domini. Concutiunt angulos, domos, vt proſternant filios & filias eius, qui languores & dolores animarum curauit in cruce. Commouent & conturbant terram, vt videantur habere quod ſanari oporteat. In Polycratico lib. 5. cap. 16. fol. 169.

Memini me cauſa viſitandi Dominũ *Adrianum* Pontificem quartum, qui me in vlteriorem familiaritatem admiſerat, profectum in Apuliam, manſique cum eo *Beneuenti* fermè tres menſes. Cùm itaque vt fieri ſolet inter amicos, ſępè pluribus conferremus: & ipſe quid de ſe, & Eccleſia Romana ſentirent homines à me familiariùs & diligentiùs quæreret: ego apud eum vſus ſpiritus libertate, mala Idem libr. 6. c. 24. fol. 206

mala quę in diuerſis prouincijs audieram patienter expoſui. Sicut enim dicebatur à multis Romana Eccleſia, quæ mater omnium Eccleſiarum eſt, ſe non tam matrem exhibet alijs quàm nouercam. Sedent in ea Scribæ & Phariſæi, ponentes onera importabilia in humeris hominũ, quæ digito non contingunt. Dominantur in clero, nec forma fiunt gregi, qui recto calle pergit ad vitam: pretioſam ſuppellectilem congerunt: auro & argento onerant menſas, ſibi etiam ab auaritia nimis parci. Nam pauper, aut nullus, aut rarus admittitur, quem interdum non tam Chriſtus, quàm vana gloria introducit. Concutiunt Eccleſias, lites excitant, collidunt clerum & populum: laboribus & miſerijs afflictorum nequaquam compatiuntur, Eccleſiarum lætantur ſpolijs, & quæſtum omnem reputant pietatem. Iuſtitiam non tam veritati quàm pretio reddunt. Omnia namque cum pretio hodie: ſed nec cras aliquid ſine pretio obtinebis. Nocent ſæpius, & in eo dæmones imitantur: quòd tunc pro-

prodesse putantur, cùm nocere desistunt, exceptis paucis qui nomen & officium pastoris implent. Sed & ipse Romanus Pontifex, omnibus grauis & ferè intolerabilis est. Præterea omnes arguuntur, quòd ruentibus & collabentibus Ecclesijs, quas patrum construxit deuotio, altaribus quoque incultis, palatia extruit: & ipse non modò purpuratus, sed de auratus incedit. Palatia splendent sacerdotum, & in manibus eorum Christi sordidatur Ecclesia. Prouinciarum diripiunt spolia, ac si thesauros Crœsi studeant reparare. Sed rectè cũ eis agit altissimus, quoniam & ipsi alijs, & sæpè vilissimis hominibus dati sunt in direptionem. Et, vt opinor, dum sic in nimio errauerint, nunquam deerit eis flagellum Domini.

Sed & boni rapiuntur interdum, ne malitiâ immutentur: & quia Roma corrupta apud Deum, his reperitur indigna. Tu ergo quia id habes officij, quære & vise humiles, vanæ gloriæ & pecuniæ contemptores. Sed timeo nedum pergis quæ- Ibid. paulo post.

quærere quæ vis: ab imprudente amico audias quæ non vis.

Idem lib c.17. fol.2 Domeſticas calamitates,& thalamum ſapientiæ expoſitum fornicatoribus: & ſanctuarij interioris receſſum in proſtibulum permutatum, ſine gemitu & lachrymis nequeo deplorare. Domus namque orationis, negotiationis Domino prohibente,facta eſt domus: & templum fundatum in lapide adiutorij,in latronum ſpeluncam verſum eſt. Siquidem Eccleſia data eſt in direptionem, alijs palam, alijs clam occupantibus eam.

Ibid. paulo poſt. Alius enim in nobilitate confiſus, aut viribus poteſtatum violenter in ſancta irruit, & ſi fortè pulſat oſtium, parietem aut limina ſuffodere non veretur. Nam & ſeditionem concitabit in Moyſen, & alienum ignem in Templum inferet, & vaſa ſanctuarij contaminabit. Alius ſperans in multitudine diuitiarum, Symone ducente ingreditur; non inuenies ibi qui eum & pecuniam ſuam iubeat ire in perditionem.

Alius

Alius in muneribus ad *Petrum* reformidat accedere: clanculò tamen per impluuium auri, ac si per tegulas *Iupiter* elabatur in gremium *Danaes*: sic in sinum Ecclesiæ procul discendit incestus.

Iam palàm emuntur omnia, nisi modestia venditoris impediat.

Quâ verò impudentiâ hoc attentare audeat discipulus crucifixi, Vicarius *Petri*, Pastor animarum, quòd vigente infidelium disciplinâ, Vicarius Imperatoris sub officio Consul, rector corporum præsumere non audebat?

Fertur à quibusdam, & verum est, quòd super Romano pontificatu ab ambitiosis, quandoque immò sæpè litigatum, & non sine sanguine fraterno Sancta Sanctorum ingressus sit Pontifex. Concitata sunt iterum bella plusquam ciuillia inter *Cæsarem* & *Pompeium*, & quicquid Philippis, Leucade, Mutinæ, in Egypto, Hispaniâue præsumptum est, quicquid impiè gestum, pugna sacerdotalis absoluit. Nunquid Christiani sanguinis procurant effusionem, vt eis præ

Ibid.
Idem lib. 8. cap. 17. fol. 340.
Idem ibid. cap. 23. fol. 363.
Quid iste dixisset, si post longissimum & funestissimum schisma inter Vrbanū 6. & Clem. 7 eorumque successores vixisset, in quo 200000. homines occisi sunt, vt constat ex literis Henrici 4. Angliæ regis ad Gregor. 12. quæ extant in Thom. Walsing. histor.

cæteris liceat pro grege, quòd pastoris est, animas ponere? Nunquid Ecclesiam diruunt, profanant sancta, vt sit quod ædificari & sanctificari oporteat? Concutiunt populos, regna sollicitant, Ecclesiarum diripiunt facultates, fortè vt sibi faciant materiam promerendi, vt componant omnia: vt pauperibus miserendi & prouidendi alijs concurrentibus necessitatem præcipiant.

Ex Marsilij Patauini libro qui inscribitur, Defensor pacis, scripto circa Annum Dom. 1324.

Defens. pacis part. 2. cap. 10 pag. 201.

QVæ verò de Ecclesiasticorum officiorum & beneficiorum seu temporalium distributione fiunt inconuenientia, pertranseo. Nam ipsorum plurima prece vel fauore potentum seculi obtinendis, aut pretio (si fas sit dicere) distributoribus aut intercessoribus, *Magi Simonis Ministris* oblato, talia conferuntur *ignorantibus, criminosis, pueris, incognitis, & inuisis ac idiotis*, manifestè secundum totius vulgi sententiam. Cùm tamen Aposto-

postolus, 1. *ad Timoth.* 3. præcipiat officiales ecclesiasticos debere cognosci tanquam probatos & perfectos vitâ seu moribus & doctrinâ. Vnde vbi suprà: *Oportet autem illum*, id est, Præsbyterum seu Episcopum, & *testimonium habere bonum ab his qui foris sunt*, quantò magis ab his qui sunt intra Ecclesiam? Et infrà parum eodem: *Diaconos similiter pudicos. Et hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.* Veruntamen hoc conuenienter potest dicere quis, quòd benè probantur horum plurimi, vt nouit mundus, quantum scilicet pretium aut precem valeant exhibere. Quòd ne singula inconuenientium dinumerare tentemus, tanquam impossibilium aut difficillimum valdè, de Præsbyterorum seu Episcoporum, cæterorumque templi Ministrorum quasi omnium actibus summam facientes, coram Christo testamur, eius si mentimur iudicium inuocantes, præfatos Episcopos & reliquos ferè omnes modernis temporibus, omnium quasi opposita perpetrare,

quæ ſecundum doctrinam Euangelicam alijs prædicant obſeruanda. Voluptates namque vanitates, temporalia,& ſęculi principatus exardent, & omni conamine, non iure,ſed iniuriâ occultâ & manifeſtâ proſequuntur & occupant.

Idem ibid. cap. 19. pag. 312.

Nunc verò propter eccleſiaſtici regiminis corruptionem, plurima pars ſacerdotum & Epiſcoporum in ſacra Scriptura periti ſunt parùm, & (ſi dicere liceat) inſufficienter, eò quòd temporalia beneficiorum, quæ aſſequuntur officijs ambitioſi, cupidi, & cauſidici quidam obinere volunt, & obtinent obſequio, prece, vel pretio, vel ſeculari potentiâ. Et Deo teſte, ac fidelium multitudine, Sacerdotes plurimos, Abbates & eccleſiaſticos Prælatos quoſdam me vidiſſe ac audiuiſſe memini adeò diminutos, vt etiam nec Grammaticę congruum ſcirent proferre ſermonem. Et quod amplius horrendũ eſt, in eccleſiaſtico ritu ſciui & vidi hominem citra vigeſimum ætatis ſuæ annũ diuinæ legis ignarum quaſi penitùs, cui tamen in famoſa & populoſa ciuitate cõmiſſa

missa est episcopalis cura, eo non solùm sacerdotali ordine carenti, verumetiam Diaconatus & Subdiaconatus: exorti &c.

Quis enim non admirabitur aut stupebit, diuinarum Scripturarum ignaros iuniores, morum conuenienti grauitate carentes, inexpertes, indisciplinatos, & quandoque notoriè criminosos, ad maiores Ecclesiæ thronos esse præfectos simoniacâ prauitate, vel prece potentum, (non dico quandoque terrore, obsequio vel sanguinis affinitate) repulsis aut neglectis Scripturæ sacræ doctoribus, viris honestate probatis? Ficta ne loquor aut falsa? ab numerante quippe prouinciarum Episcopos aut Archiepiscopos, Patriarchas, & reliquos inferiores Prælatos, sacræ Theologiæ Doctor, aut in ipsa sufficienter instructus, non *reperietur vnus ex decem*. Et quod referre pudet (quamuis non pigeat, quia verum) Episcopi modernorum neque prædicare populo verbum Dei, nec hæreticorum, si qui apparuerint, nouerunt erroris aduersari do- Ibid. cap. 23. Pag. 355.

 ctrinis,

ctrinis, sed in prædictis euentibus impudenter mendicant aliorũ doctrinas, &c.

Idem ca. 25. pag. 382. Eam etenim quæ verè Christi sponsa est, catholicam fidem & fidelium multitudinem non defendunt moderni Romanorum Pontifices, sed offendunt: illiusque pulchritudinem, vnitatem videlicet, non seruant, sed fœdant, dum Zizanias & schismata seminando, ipsius membra lacerant, & abinuicem separant: Christi quoque veras comites, paupertatem & humilitatem dum non admittunt, sed excludunt penitùs, se sponsi Ministros non ostendunt, sed potiùs inimicos.

Ibidem cap. 28. pag. 437 Nemo ergo Sacerdotum seu Episcoporum interueniebat pro agris, quoniam Christum & Apostolos imitantes, horum abdicabant dominium, pro fide verò agonizabant constanter vsque ad mortem: quamuis moderni Episcopi & præcipuè Romanorum, pro agris & secularibus dominijs fortissimè pugnent, & pugnas vndique inter Christi fideles concitent, dicentes se in hoc iura sponsę

Christi

Christi defendere, cùm tamen ipsius iura non sint, sed iniuriæ: veram sponsam, fidem videlicet, doctrinam & mores defendere, ne per prauos vsus aut actus, aut infidelium impetum corrumpatur, quasi totaliter negligentes.

Ex libro Aluari Pelagij, Episcopi Syluensis, De planctu

Ecclesiæ, impresso Venetijs, 1560. qui fuit auditor Iohannis Scoti, & claruit circa *Annum Domini,* 1320.

Ex hoc Libro qui magnus est, tantùm pauca delibabo, quia cùm eius copiam & vsum ad exiguum temporis spatium habuerim, non eum totùm perlegere, sed quædam capita percurrere potui.

QVando enim eras pauper & humilis in temporalibus, diues virtutibus, te vniuersus orbis adorabat, & vniuersa quæ in pauperes erogabas, offerebat. *Esa. 66. Omnes de Saba venient, Mat. 2. Et nunc in stercoribus:* Alph.Pelag. de planctu Ecclesiæ.li.1 cap.67.fol. 90.

Philip. 3. Ditata & gemmata, quasi ab omnibus es inculcata.

Idem ibid. fol. 91. Deinde regnatura est sancta sponsa, vxore traductâ, Ecclesiâ renouatâ per secula infinita, *Apocalip.* 19. Quâ generali renouatione nec puto longè existente, quia iam in mundo videtur esse omnis malitia & immunditia consummata.

Idem lib. 2. cap. 2. fol. 3. Sequitur: Adolescentibus impudicè abusi sunt: Heu! heu! intra sanctam Ecclesiam multi religiosi & Clerici in suis latebris & conuenticulis, & laici iam in plærisque ciuitatibus, maximè in Italia publicè quodammodo nefandum gymnasium constituunt, & palestram illius flagitij abominatione se exercentes, & optimi quique epheborum in lupanari ponuntur.

Idem ibid. fol. 5. Pastores hodiè Ecclesiæ, prout communiter cœci sunt vtrâque cœcitate ignorantiæ & peccati. Contenebrati sunt

Ibid. statim. oculi nostri, scil. Prælati qui sunt oculi in Ecclesia.

Idem ibid. Innoua dies nostros sicut à principio. Typicè oratio *Hieremiæ* fit pro ista Ecclesia,

clesia, quæ tantùm deficit à perfectione & sanctitate suâ: vt innouetur in plenaria sanctitate, sicut fuit in Ecclesia primitiua. Sed ista innouatio non fiet, nisi priùs fiat purgatio, & vitiorum eliminatio.

Innoua dies nostros. Verè melior erat Ecclesiæ Primitiuæ per 83. dies vna, super millia illius Ecclesiæ quæ nunc currit: dies illa superabat incomparabiliter diem istam. Idem ibid. cap. 3.

In exitu Israel de Egypto, domus *Iacob, &c.* & Ecclesia sancta exigentibus peccatis, rursus in Babylonem captiuatur, id est, in confusione peccatorum. Ibidem. cap. 4. fol. 8.

Vnde & Dominus odit & proijcit festiuitates nostras. Pleni enim homicidijs, immunditijs, ambitionibus, & cupiditatibus, & auaritijs, & odijs, & sacrilegijs, & crapulis, & ebrietatibus, lotis manibus, & cruentatis cordibus & conscientijs, nostra Sabbata non Dominica celebramus. *Esa. 1. Audite verbum Domini Principes Sodomorum*, Prælati Ecclesiæ. Idem ibid. fol. 9.

Abstulit Dominus omnes magnificos: Sæpè enim in toto orbe perpauci remanse- Idem. ibid. fol. 11.

remanſerunt magnifici,qui ſana doctrina defenderent cauſam fidei.

Idē eod. lib. ca.15. fol.48 Mundet igitur Dei vicarius curiam ſuam conſuetudinibus ſymoniacis: *extr. de ſimo. cum in Eccleſ. & ca. ea quæ.* quia ad eum pauci intrant, niſi qui ſoluunt. Nullus quaſi pauper hodie ad Papam intrari poteſt. Clamat & non auditur, quia non habet quod ſoluat. 11. q.3. *pauperes.*

Idem ibid. Audeamus dicere præſertim quod notorium ſatis eſt, quòd verè hodie Luna, id eſt Eccleſia ecclipſim patitur, & in capite,& in membris iſtis carnalibus temporibus fere tota verſa eſt in ſanguinem, Luc.21.

Idem ibid. Nepotulos & alios conſanguineos clericos nedum ad altas prælationes promouent ditiſſimas & altiſſimas: ſed etiam ad ſtatum Cardinalatus, inſcios totaliter & indignos, & committunt eis iudicare & regere totum mundum qui regere neſciunt ſemetipſos, Extra de ętate & quale indecorum.

Idem ibid. Conſanguineis autem ſecularibus procurant & emunt nedum campos, terras, &

& vineas,& ſimplicem militiam, ſed etiam Baronias,comitatus, Marchionatus, & omnes alios mundi potentatus: & tales Papæ conſanguinei, qui ante eius papatum ſoli vagabantur per mundum peditando,nunc ſtipati militum agminibus incedunt. &c.vide.

Prælatorum nepotuli & alij conſanguinei dij eorum hodie ſunt. Ipſos ſupra Deum & contra Deum diligunt. Ipſos contra Deum & plus quàm Deum honorant. Idem ibid.

O quot Nepotes & conſanguineos Prælati præmittunt & ſequuntur ad inferos, eis beneficia impetrantes & conferentes, quorum ampliſſima ſtipendia recipient non militaturi in eis, nec debitū ſeruitium in ſuis beneficijs Domino impenſuri,de cura animarum non curantes, ſed de burſa, prouentus beneficiorum luxurioſè expendentes. Idem ibid.

Sed iamdiu eſt quod in quibuſdam ex eis(Cardinalibus) ſicut in quibuſdam Romanis Pontificibus optimus color mutatus eſt, Thren. 4. Creuit in eis 93. Idē ib. cap. 6 de ſtatu cardinalium.

diſt.

dist.Diacom.v. potentia, dignitas, honor & diuitiæ, sed decreuerunt virtutes. Aucta est possessio, diminuta religio. Creuerunt in exterioribus, minorati sunt in interioribus.

Idem ibid. Alias obtinent dignitates & beneficia pinguiora vbique terrarum prætextu familiæ dilatandæ, & honorem carnalem Cardinalatus in equis & domicellis, & Lautis, 35. dist. Ecclesiæ, conuincijs manutenendi, quorum reditus plusquam communiter Cardinalatus ascendunt. Sed inter eos multi reditus obtinent decem, quindecim, & viginti, & triginta millium florenorum, & sic partes alienas inuadunt, q. 3. dist. Diacom.v. vorantes multorum stipendia ministrorum, 89. dist. singula. Vbi de hoc extra de præbentes. Et qui ante Cardinalatum vno competenti vel duobus potuit contentari, absorbet fluuium beneficiorum & fiduciam habet quod influat Iordanis in os eius, quia nunquam beneficiorum cumulo satiatur. Iob. 40. Et (quod peius

peius eſt) vix de hoc aliquis eorum conſcientiam aliquam habet, quia ſic eſt quaſi generalis omnium abuſus: ſed non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt.

Item beneficia quæ impetrant à Papa communiter pro indignis, aut ad preces regum & principum Cardinales, aut pro ſuis ſeruitoribus, aut prout frequentius, pro ſuis conſanguineis impetrant, vix vnquam alicui Clerico benè merito impetrant vnum pauperrimum beneficium Dei amore, quem parum habent præ oculis: ſemper cœcum animal aut claudum, aut languidum offerentes. Luit. 21. Idem ibid.

At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, vt non quærant eos in Eccelſia columnam erigere, quos plus agnoſcunt Eccelſiæ prodeſſe: ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequijs deliniti. Idem ibid.

Oſtendunt (Cardinales) in pompoſis veſtibus, familia magna, equis Hiſpanis, Idem ibid.

&

& cuncta sua supellectile preciosa. Vbicunque enim in mundo preciosa sunt ad manus eorum perueniunt, & in gloria huius mundi viuunt. Qui eorum habebunt aliam gloriam, Deus nouit.

Idē ib. ca. 18 de statu Episcoporum & eorum excessibus.

Vix credo maximè in Hispania, quòd de centum Episcopis sit vnus qui non sit Symoniacus in ordinibus & beneficijs conferendis. Nam nec propter aliud ordines celebrant, dantes suas benedictiones à Deo maledicti, 1. q. 1. maledicam: nisi vt lucrentur pecunias. Vnde in vna ordinatione lucrabatur ibi Episcopus nunc per expressas, nunc per tacitas symonias suarum literarum, sigillorum, portariorum matricularum obtentu, 450 & eo amplius frequenter florenos.

Idem ibid.

Sexagesimum secundum, quod omnibus prædictis excessibus grauius est, nedum de eo quòd in occulto peccant per suas immunditias & symoniacas pactiones, & fraudes, superbias, & inuidias, & auaritias, quæ tamen à plærisque sciuntur, nullam verecundiam habent aliqui ex eis: sed nec de ijs in quibus publicè

licè delinquunt, immo in peccatis gloriari videntur. Extra de ex Præl. quàm graue.

Vel ipsam dispensationem non seruant, quum enim secundum stilum curię semper dicatur & apponatur in talibus literis, quòd cura animarum vel obsequium Ecclesiæ non negatur, de ista clausula nihil curant, dummodo possint ipsi reditus imbursare. Sed hoc facit auaritia & ambitio nimia, quâ tantâ laborant, vt nequeant saturari. Idē ib.ca.25 de vitijs alterorū Ecclesiæ ministrorū.

Quartò, quia nimis incontinenter viuunt, & vtinam nunquam continentiam promisissent maximè Hispani & Regnicolæ, in quibus prouincijs, in pauco maiori numero sunt filij Laicorum quàm Clericorum. Idem cap.27 de vitijs quorūdam præsbyterorum.

Et (quod sceleratius est) per plurimos aunos de latere concubinæ qualibet die surgunt non præmissa confessione vel Hypocritali cum proposito redeundi, & procedunt ad altare, ad terrificam hostiā consecrandam. Ibid. statim.

Quinto, quia immiscent se spectaculis Idem ibid.

&

& pompis mulierũ,& conuiuijs publicis, & vitę inhonestę,vsuris,& turpibuslucris, fraudibus,amori pecuniæ,secularibus negotijs atque officijs.Munera continua recipiũt pro beneficijs medicinę,id est pro sacramẽtis. Dolosi sunt,conspiratores,sectantes odium,emulationem,obtrectationem,inuidiam, sunt vagi oculis, effreni lingua, petulantia & gestu fluido laborantes.

Idem ibid. Sextò, quia libentiùs dant ioculatori & meretrici quàm pauperi.Plus diligunt venari quàm psallere.

Idem ibid. Decimò,quia imponunt Missas pro pecunia confitentibus sibi, vt pecuniam pro eis ipsi recipiant,&c.

Idem ibid. Decimo quarto, quia sæpè cum Parochianis mulieribus quas ad confessionem admittunt scelestissimè fornicantur.

Idem ibid. Decimo nouo, quia celebrant pro adulationibus secularium,& pro pecunia. Et iam consuetudine, vel potius corruptela: extra de consue.cum venerabilis, in plærisque partibus, vt in Portugallia, vbi Missa

Missa pro tribus solidis est taxata, quæ taxatio Simoniam inducit. extra. de *Simo.* dilectus filius A. inoleuit, quòd Missa taxata tribus vel quatuor denarijs, vel vno solido venditur, & emitur à populo cœco & Presbyteris simoniacis sceleratis.

Ex Theodorico de Niem. qui fuit Secretarius Papæ Vrbano sexto, & posteà Episcopus Verdensis, vixitq́ circa annum Domini. 1385.

VNde ipsa fides Catholica obnubilatur, omnis religio naufragium patitur, Christiani inter se dissidentes plerumque se confundunt, guerræ & aliæ calamitates multæ pullulant, Dei timor, & hominum verecundia, & virtutes à plerisque regnantibus & præsidentibus populis atq; alijs inferioribus omnis status propterea in longum abierunt, in eorum loca successerunt vitia, iustitia corruit in plateis, & in effectu in vniuersali Ecclesia à capite vsque ad plantam pedis

Theodor. de Niem. de Histor. de schismate lib. 2 cap. 42 in fine.

& pompis mulierũ,& conuiuijs publicis, & vitę inhonestę,vsuris,& turpibuslucris, fraudibus,amori pecuniæ,secularibus negotijs atque officijs.Munera continua recipiũt pro beneficijs medicinę,id est pro sacramẽtis. Dolosi sunt,conspiratores,sectantes odium,emulationem,obtrectationem,inuidiam, sunt vagi oculis, effreni lingua, petulantia & gestu fluido laborantes.

Idem ibid. Sextò, quia libentiùs dant ioculatori & meretrici quàm pauperi.Plus diligunt venari quàm psallere.

Idem ibid. Decimò, quia imponunt Missas pro pecunia confitentibus sibi, vt pecuniam pro eis ipsi recipiant,&c.

Idem ibid. Decimo quarto, quia sæpè cum Parochianis mulieribus quas ad confessionem admittunt scelestissimè fornicantur.

Idem ibid. Decimo nouo, quia celebrant pro adulationibus secularium,& pro pecunia. Et iam consuetudine, vel potius corruptela: extra de consue.cum venerabilis, in plærisque partibus, vt in Portugallia, vbi

Missa

Missa pro tribus solidis est taxata, quæ taxatio Simoniam inducit.extra. de *Simo.* dilectus filius A. inoleuit, quòd Missa taxata tribus vel quatuor denarijs, vel vno solido venditur, & emitur à populo cœco & Presbyteris simoniacis sceleratis.

Ex Theodorico de Niem. qui fuit Secretarius Papæ Vrbano sexto, & posteà Episcopus Verdensis, vixitq; circa annum Domini. 1385.

VNde ipsa fides Catholica obnubilatur, omnis religio naufragium patitur, Christiani inter se dissidentes plerumque se confundunt, guerræ & aliæ calamitates multæ pullulant, Dei timor, & hominum verecundia, & virtutes à plerisque regnantibus & præsidentibus populis atq; alijs inferioribus omnis status propterea in longum abierunt, in eorum loca successerunt vitia, iustitia corruit in plateis, & in effectu in vniuersali Ecclesia à capite vsque ad plantam pedis

Theodor. de Niem. de Histor. de schismate lib. 2 cap. 42 in fine.

R nori

non eſt ſanitas: nam multi Archiepiſcopi & Epiſcopi, qui populis præſunt, plerunque religionis & honeſtatis cultum deſerentes in habitu & moribus atque inſanijs multis laicis ſe conformant, necnon auaritia incaleſcentes, penè omne pingue de clero & populo ſurripiunt cõtinuè famelici remanentes, nec Deo, nec ſupremis poteſtatibus obediunt. Et quia hæc nota ſunt omnibus, ad recitandam vlterius hiſtoriam me conuerto.

Idem lib. 3. cap. 43. pag. 170.

Et qualis ſit diſceſſio in ipſa Eccleſia Romana, & etiam Prælatorum Eccleſiaſticorum religio, ſiue ſanctimonia in partibus occidentis, non oportet deſcribi: patet enim vtrumque iſtorum in ſacerdotio & in regno: & ſi ipſa ſunt pronoſtica aduentus ipſius Antichriſti diſcutiant, ſi qui ſunt qui nouerunt ſenſum Dei.

Idem Nemoris vnionis tractatu 3. pag. 223.

Aliud quidam ſitit & eſurit, alius autem ebrius eſt, & notum eſt, quòd plerique indocti & ambitioſi, doctis & ciuiliter agentibus præferebantur, auaritiâ ſtimulante in Romana curia, & non defecit

fecit in plateis nostris vsura & dolus, *Psal.* 54.

Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra quotidiè studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intentâ mente captamus: & quia vt gradu, quo cæteris prælati sumus, ad agenda quælibet maiorem licentiam habemus, susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum. Idem ibid.

Interim autem quòd ego Romanam curiam secutus sum, quasi lustris septem, vel circa, semper in ea practicari conspexi communiter illud: *Multi colunt personam potentis, & amici sunt dona tribuentis, fratres hominis pauperis oderunt eum, insuper & amici procul recesserunt ab eo, Prou.* 20. Idem ibid. pag. 224.

Sexta conclusio: Libido dominandi, lucrum, ambitio, rapacitas & auaritia sunt causæ principales, quare tot schismata & mala fiunt & sunt in Dei Ecclesia. Idem ibid. tract. 5. pag. 270.

Quòd experimentaliter videmus, cùm enim ipsa discordia pullularet in Ecclesia, mox profectò omnis virtus in Eccle- *Idem ibid.* pag. 277.

ſia caſſatur, Simonia dominatur, omnis malitia collaudatur, bonus deprimitur, indignus exaltatur, &c.

Idem ibid. tractat. 6. cap. 34. pag. 374.

In quibus (22. Monaſterijs Friſiæ) penè omnis religio & obſeruantia dicti ordinis, ac Dei timor abſceſſit, libido & corruptio carnis inter ipſos mares & Moniales, nec non alia multa mala, exceſſus & vitia, quæ pudor eſt effari, per ſingula (monaſteria) ſuccreuerunt, ac de die in diem magis pullulant & vigent in ipſis.

Idem ibid.

Ipſæque Moniales pro earum libitu voluntatis ſæpè, imò ſæpiùs prædicta monaſteria exeunt, conuiuia ſecularia atque notos & amicos earum frequentando, & iterum redeunt ad eadem, quia ipſæ Moniales ſub clauſura perpetua & debita non exiſtunt, & quod quidem etiam deteſtandum eſt, potiſſimè meſſis tempore cum dictis conuerſis ad colligendum frumenta & fœnum extra eadẽ monaſteria tranſeunt, & durante meſſe huiuſmodi in campis, pratis & paſcuis multos dies inutiliter ac inhoneſtè conſumunt. Fornicantur etiam quàmplures huiuſ-

huiusmodi Monialium cum eisdem suis Prælatis ac Monachis & conuersis, & in ijsdem monasterijs plures parturiunt filios & filias, quos ab eisdem Prælatis, Monachis & conuersis fornicariè, seu ex incestuoso coitu conceperunt. Filios autem in Monachos, & filias taliter conceptas quandoq; in Moniales dictorum monasteriorum recipi faciunt & procurant: & quod miserandum est, nonnullę ex huiusmodi Monialibus maternæ pietatis oblitæ, ac mala malis accumulando, aliquos fœtus earum mortificant, & infantes in lucem editos trucidant, seque habent sæuissimè circa illos, etiam Dei timore secluso. Vnde si tales Moniales, quæ talia perpetrant, essent personæ seculares, ipsæ pro tam inhumanis sceleribus eorum iuxta leges seculi, morte sęuissimâ damnarentur.

Inter ipsos etiam multi alij graues & enormes excessus, propterea in eisdem monasterijs perpetrantur, quia absq; visitatione & correctione præmissa excessus & certamina remanent vt frequenter. Ibid. statim.

Idem ibid. cap. 35. pag. 377.

In eiſdem etiam partibus Hyberniæ & Norwegiæ iuxta conſuetudines patriæ licèt Epiſcopis & Præsbyteris tenere publicè concubinas, & eiſdem viſitantibus bis in anno ſubditos ſibi Præſbyteros, ac eccleſiaſticorum parochialiumque Rectores, ſuam dilectam ducere ſecum ad domos & hoſpitia eorundem ſubditorum præsbyterorum. Nec ipſa dilecta permittit Epiſcopum amaſium viſitare ſine ipſa, his de cauſis, vt tunc lautè viuat cum Præsbyteris viſitatis in hoſpitijs eorundem Præsbyterorum, videatque amaſias eorundem, nec non dona ſeu munera ſeorſum à quolibet Præſbytero capiat viſitato, & ne Amaſius viſitans, Epiſcopo fortè vidente eam pulchriorem, illam etiam adamaret, ſicque iniuriam faceret dilectæ, &c.

Ibid. ſtatim.

Et penè idem modus ſcilicet quoad luxuriam, circa Præsbyteros Gaſconiæ, Hiſpaniæ, ac Portugalliæ, nec non contiguarum regionum verſus Africam in omnibus obſeruatur. Vnde quodammodo plures innaturales ex fœdo complexu nati,

nati, quàm filij legitimi ac naturales in omnibus illis partibus in ecclesiasticis titulis concedendis præferuntur, & plures legitimis apertissimè promouentur.

Et ecce hodiè ex erroribus errores in Ecclesiæ politia generantur, & adeò intricati sumus, quod nescimus, in quo nos vertere, aut cui credere debeamus. Nam conscientiarum & rerum pericula ex intestino Cleri bello, seu ex schismate vbilibet adaugentur. Idem ibid. cap. 40. pag. 393.

Ex Warneri Roleuinki Monachi Carthusiensis Coloniæ fasciculo temporum pauca. Vixit Anno Domini. 1480.

HEu! heu! Domine Deus, quomodo obscuratum est aurum? mutatus est color optimus: qualia contigisse circa hæc tempora etiam in sancta sede Apostolica, quam vsque huc tanto zelo custodisti, legimus scandala? Quales contentiones & ęmulationes, sectæ, inuidię, ambitiones, intrusiones, persecutiones. O tempus pessimum in quo defecit san- Fasciul. temporum fol. 68. An. Do. 904.

ctus, & diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.

Idem ibid. Iſti octo Pontifices ſucceſſiuè ſequentes breui tempore ſederunt. Neſcio aliquid notabile de ipſis dicere, quia non niſi ſcandaloſa de ipſis reperi propter inauditam in ſancta ſede Apoſtolica cõtentionem, vnus contra alium, & ſimiliter contra ſe mutuò. Nam *Stephanus* cõfirmans facta *Iohannis* octaui Formoſum damnauit, & eius facta irrita decreuit, & corpus eius mortuum dehoneſtauit, digitis duobus abſciſſis manum in Tyberim proijci mandauit, omninò ingratus contumeliam pro gratia reddens, quia Formoſus ipſum anteà Epiſcopum Anaginæ fecit.

Idem fol. 87. anno. Dom. 1415. Conſcientia pura ſecundum timorem Dei in prælatis vigens Eccleſiam Chriſti laudabiter more, vitâ, & exemplo erexit & prouexit. Dehinc ſucceſſu temporis cum iam Eccleſia in temporalibus abundare cœpiſſet, oblita quodammodo de conſcientia, ſcientia, quæ inflare ſolet, multos in Eccleſia, præſidere fecit, qui ſacram

cram scripturam inuersis versutijs palliantes, iusticias Domini rectas, quæ cor lætificare consueuerunt, propter delitias carnis falsificare non timebant, multas hęreses seminabant, & plura beneficia pinguia per Papam dispēsando cumulabant. Veruntamen aliqui, licet pauci, cum conscientia retinentes, conscientiâ purâ & scientiâ sanctâ illuminati multos ad iustitiam erudiunt qui iam quasi splendor firmamenti in æterna fœlicitate rutilare creduntur. Sed heu nefandis temporibus cum conscientia de conscientia abrasis solùm sponsam Christi gubernare videmus personas, videlicet conscientia scientiaque carentes. Et velut entia insensibilia Deum nec sanctos eius verentes beneficia super beneficia sibi vsurpare.

Hinc guerræ mortiferæ, destructiones ciuitatum & regnorum, mortes innocentium lamentabiles, & mala infinita nunc facta cernimus: quæ omnia ex pompa Episcoporum & insatiabili auaritia Prælatorum in detestanda processisse cernimus, &c. Idem ibid.

FINIS.

Iohannes Francisci Pici Mirandulę Domini,& Concordię Comitis, ad Leonem Pontificem maximum, & Concilium Lateranense de reformandis moribus oratio.

Iohannes Franciscus Picus Mirandulæ Dominus, &c. Bilibaldo Pirkheimero suo salutem.

CVm ad pontem Oeni, tu quidem reipublicæ tuæ legatus, ego verò ob propria negotia Cæsarem sequens, casu quodã conuenissemus, coram petisti, vt orationis eius ad Leonem Pontificem maximum & Concilium Lateranense destinatam, te compotem facerem, & literis tuis, postquam in Italiam redij, id ipsum postulasti. Nunc eam tibi habere potes, quam tum non potuisti, neque enim fas erat, vti prior vllus eam haberet sibi, quàm is ad quem mittenda erat, sed miræ expectationis, aliquam Iohanni tuo co-

Cochliti vſuram, cum oratione ipſa Bononiam miſi, hymnis tribus comprehenſam, Martino, Magdalenæ, Antonio, qui poſtquam ex Germania in Italiam, indeque in patriam ditionem perueni, præter quinque alios, diuerſis in locis olim formis ſtanneis excuſos, æditi ſunt. Cæterùm ſi me amaueris, ad communem amicum Iohannem Rheuclin alligatam epiſtolam curabis perſerendam, & interim bene vale noſtri memor. Mirandulæ Calend. April. Anno ſalutis M.D.XVII.

Ad Leonem decimum Pontificem maximum, & Concilium Lateranenſe *Iohannis Franciſci Pici Mirandulæ Domini, de reformandis Moribus, Oratio.*

SI quis fortaſſe cuperet in ſacratiſſimo N. Chriſtianæ reipublicæ, conuentu atque conceſſu de ferendis legibus ad frænandam malorum hominum audaciam vt verba fierent, ipſe ſecum cogitet prius, quo pacto ſit opus eos plecti, qui eas

eas quæ à maioribus noſtris ritè poſitæ, maximoq; habitę in pretio ſunt,& habuere contemptui,& nunc maximè habeãt. Nec dubitabit de moribus hominũ, qui tamdiu collapſi iacent,inſtaurandis,& ad normam poſitarum iam legũ redigendis orationem ante omnia haberi oportere. Nam tametſi non duxerim in controuerſiam referri debere ad ſacroſanctam iſtam Synodum de legibus quibuſdam ferendis,præſtare tamen exiſtimo, vt à Principibus viris, vt à Cardinibus ipſis, quibus tota noſtræ Chriſtianæ reipublicæ moles, verti, regique conuenit, ſanctiſſima antiquorum decreta patrum, & honeſtiſſima inſtituta cuſtodiantur. Quod ſi fiat,populi facilè Antiſtites ipſos tanquam animatas & viuas leges ſequentur atque ad normam pietatis & veræ diſciplinæ reuocabuntur. Noua conſulta atque decreta neutiquam aſpernor, ſed veterum cuſtodiam ſanctionum in primis duco neceſſariam, ad ea quæ iam prolapſa defluxerunt pijs primum inſtauranda moribus, ſeueris deinde legibus vin-

vincienda, adeo vt censoribus, vt vindicibus legum ipsarum atque assertoribus magis quàm legislatoribus opus esse non negem. Et quanquam hac de re disserendi maius esse onus, quàm vt ferre facile queam non sum nescius: nam valentioribus egeret humeris, & vires robustiores exposceret: tamen quod suapte naturâ pertinet ad omnes, id à me alienum esse non cogito. Quod si ad hanc diem in tanta eruditissimorum hominum turba vel vnum quempiam conspexissem, qui hoc idem exactè sibi adsciuisset, mihi omnino cessandum putassem. Sed quum de statuendis legibus sępenumero sermonem habitum norim, de legum custodia, vel nullum vel tenuem, vt sunt hominum varia iudicia, varijs rerum occasionibus mota: non abs re mihi visum est fore, si quæpiam afferrem, vt faciliùs ad memoriam reuocarentur sanctissima priorum instituta, quibus obseruatis, nostra Christiana respublica & aucta est semper & conseruata. Posthabitis verò atque contemptis, innumerabiles

les iacturas fecit, & nisi esset seruata diuinitùs, eò miseriæ & calamitatis prolapsa fuisset, vt frustra nunc, Pater sanctissime Leo decime,& vos Ecclesię Cardines & Antistites, conuẽtum haberetis, vt in meliorem statum redigi quiret, optabam certè vt ex doctissimorum hominum, numero aliquis hanc sibi prouinciam desumpsisset, vt maiorem authoritatem & potestatem in audientium animis habitura esset oratio,sed nuda fortasse veritas, puraque simplicitas viribus non carebit. De luxu,de libidine, de auaritia vitanda positas esse leges ab antiquis patribus,nemo est qui nesciat. De pietate, de iustitia,cæterisque virtutibus traditas esse normas,vel ineruditi nouere, eas partim negligi, partim iacere plus etiam quàm volumus experimur. Multi nostræ principes reipublicæ priscam simplicitatem in astutiam, castitatem in nequitiam, liberalitatem & parcimoniam in luxum & auaritiam conuertere. Apud plerosque religionis nostræ primores, ad quorum exemplum componi atque formari plebs ig-

ignara debuisset, aut certè exiguus Dei cultus, nulla bene viuendi ratio atque institutio, nullus pudor, nulla modestia, iustitia, vel in odiũ, vel in gratiã declinauit, pietas in superstitionem penè procubuit, palamq; omnibus in hominũ ordinibus peccatur, sic vt sæpenumero virtus probis viris vitio vertatur, vitia loco virtutũ honorari soleant, ab his qui suorum criminum, quasi septa, & tanquam mœnia, & inauditam petulantiam, & diuturnitatem impunitatem esse putauerunt. Hi tibi morbi, hæc tibi vulnera sananda sunt (Maxime Pontifex) alioquin si mederi (quoniam id ad te multis de causis potissimum spectat) recusaueris vereor ne non fomentis iam, sed igne feroque is cuius vices geris in terris, membra ipsa affecta dissecet atq; disperdat, signa iam dedisse illum eius futuræ medicinæ planè crediderim. An puellæ Deo dicatæ in Brixiana direptione à religiosissimis abstractæ templis cesserunt militibus loco prædæ? An in Rauennati excidio sacerdotes trucidati? An in Pratensi clade sanctimo-
nia

nia olim celebratæ virgines proſtitutæ? Quid aliud pater ſanctiſſime? quidnam aliud nobis intelligi debere? quàm ſacras ædes & templa Lenonibus & Catamytis antea commiſſa, quàm nefarijs lupis optimi paſtoris ouilia demandata, quàm virginibus olim dicata pleriſque in vrbibus ſepta, in meretricios fornices, & obſcena latibula fuiſſe conuerſa? Sed initia illa malorum, & prægustationes vereor propinandæ nobis à perfidis noſtræ religionis deſertoribus potionis amaræ, & luctuoſæ, in bonis eam moribus auertamus, in precibus & ſupplicationibus, non ex ſummis labris, ſed intimis ex animi penetralibus iratum placemus Deum, cuius ad hæc monita & tanquam cœleſtia tonitrua non aures modò nõ arrigere viſi ſumus vt reſipiſcamus, ſed deprimere, viſi tanquam Æthiopes ad prolabentis Nili ſtrepitum obſurdeſcere, praua conſuetudine affecti ſic, vt audiamus ſuadentibus vitijs, obaudiamus monenti Deo optimo maximo, ſapientiſſimo, qui ſe contemni ampliùs à noſtro ſeculo,

culo nolle satis arbitror indicauit, signis atque portentis non parùm multis, pestilentiâ, fame, cruentissimis paulò ante prælijs. Quid enim aliud? aut si quid aliud, cur hoc tamen nostris insinuatum mentibus planè non rear? per tot Cæsarum hominum millia, quorum cadaueribus & contecti sunt campi, & remorati fluuiorum cursus, eorumque cruore superum mare & inferum quasi quadam purpurâ infectum, nisi vt memoriam subeat innumera in nos collata beneficia nobis non debere esse ludibrio, scilicet, Christus ille Seruator humani generis tantùm sanguinis effuderit, vt in eo sanguine non rediuiui solùm facti, sed ditati etiam sunt, delicienter in plumis? Quid plumarum feci mentionem, & scortorum præterij cateruas & greges exoletorum? & coempta & diuendita sacerdotia? Sperare poteram (Pater sanctissime) postquam ad supremum sacerdotij culmen euectus es, non malis artibus, non pudendis, vt plerique olim pactionibus & mercimonijs, qui per summum de-

S decus

decus, summum decus appetiuere. Sed tua (ita mihi, ita non parum multis visum) gratissimâ humanitate fore aliquando, vti meliorem in statum reformaretur Christiana respub. sed nec omninò desperarem, si adniti volueris, & tuę isti humanitati, lenitati, facilitati, aliquid supercilij, aliquid rigoris, nonnihil pœnarum admiscere. Danda est opera (maxime Pontifex) ne quid detrimenti nostra respublica patiatur, bellum enim tibi cum multis, bellum (inquam) intestinũ, periculosum, graue, quod auertendum est seueritate disciplinæ. Luxum cohibe cuiuscunque ordinis, modum pone ambitioni, compesce indomitos, & effrenatos libidinis obscœnæ furores, suspectis sacerdotum (quod & legibus Ecclesiæ cautum est) contubernijs fræna constitue, auiditati & sceleratæ habendi cupiditati terminum præfige. Non concredita & commendata fidei sacerdotum, sed comesta veriùs ab illis & deuorata piorum virorum patrimonia vindica, & effice vt in bonos dispertiantur vsus, ne

amplius

ampliùs ab impuris helluonibus, ab omnium ſcelerum gurgitibus abſorbeantur. Qui auctionibus ſacrorum, pudendiſque licitationibus inuigilauerint, dent pœnas temerariæ mercaturæ. Qui non proſpexerint commiſſo gregi, qui vanitati ſtuduerint innumeræ, ſuperſtitionibus, commeſſationibus, pudendis exercitijs, & familiaribus oblectati, vel corrigantur omninò, vel amoueantur à ſacris, quandoquidem omnia fœdant exemplo, & prauæ conſuetudine vitæ eos qui benè morati, & egregiè inſtituti ſunt, planè corrumpunt, vt hinc non plebis modò, ſed omnis ordinis fiat lapſus in crimina.

Nec ſanè mirum, quando malum omne prodire de templo Iohãnes Chriſoſtomus cenſet, & Hieronimus ſcribit ſe inueniſſe neminem, qui ſeduxerit populos præterquam ſacerdotes, quos quidem ſi vel probè inſtitueris volentes, vel nolentes coerecuris, vniuerſo Chriſtiano orbi ad benè de omni reformatione ſperandum, quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſſe videbere. Potes (ſumme Pontifex) nec

in terris alijs poteſt, & quum poſſis, debes, & quum debes niſi volueris, & curaueris vt fiat, quid ſit periculi ex probatiſſimis eiſdemque diuinis exemplis animaduerte. Succurrat quæſo tibi vetuſtus ille ſacerdos, in quem filiorum non vindicata ſcelera magna ex parte reciderunt, etenim qui præſunt alijs non modò eſt opus vt ſint innocentes ipſi, ſed vt reſiſtant nocentibus, eorumque mala facinora compeſcant, & tum quidem ex Lebete carnes tridenti fuſcinula ſubtrahebantur ab illis, quod peccatum ſacra Regum teſtatur hiſtoria nimis grande fuiſſe, quin homines à Dei ſacrificio retraheret. Nunc autem malorum cateruis exemplorum plebs ignara, & à diuino cultu, & ab omni pietate deterretur. Illi cum mulieribus eâ tempeſtate dormiebant ad oſtium tabernacula. Noſtra verò & in ſacras ædes fit irruptio, & ab illis etiam (proh pudor!) fœminę abiguntur ad eorum libidines explendas, & meritorij pueri à parentibus commodantur, & condonantur his qui ab omni corporis etiam

concesſâ

concessã voluptate sese immaculatos custodire deberent, hi post ea ad sacerdotiorum gradus promouentur ætatis flore transacto iam exoleti. Non igitur miremur, si deierant & falsò vtrunque se nosse sacrarum literarum instrumentũ profiteantur. Quoniam nec quid eius nomẽ significet pernouere.

Episcopi adolescentis imperitia.

Ac memini puerum quendam, in Episcopi locum ascitum, qui quoniam literas penitùs ignorabat, per iocum dum rogaretur, an magnos fecisset progressus in disciplinis, respondisse ingenuè, nondum se didicisse exordium eius orationis quam de more sacerdotes præfari solent diuina facturi. Noui & qui annuas sacerdotij pecunias, commendatas eorum fidei, spurcissimis voluptatibus & impendant, & impendisse glorientur. Hæc tu monstra (Leo decime) tolerabis? hæc & videbis & patieris? patieris (inquam) vt ignari literarum, vt ad omnia magis apti quàm ad tractanda sacra, per ignominiã & contumeliam abutantur diuinis, & opes ad templa vel tuenda, vel instauranda

 paratas,

paratas, ad ſubleuandam pauperum miſeriã, à pijs hominibus qui iam vitâ ſunt functi deſtinatas, in alienos, & prophanos vſus conuertant? Scribit Hieronim. eos qui rebus Eccleſiæ abutuntur, ſimiles Scribarum eſſe & Phariſęorum, & ſacerdotum Chriſti ſeruatoris ſanguinem mendatio redimentium. Equidem nec Dionyſij myſticam Theologiam, & diuinorum dogmata nominum, neque ſubtilitates hypoſtaſeon, notionum, originum & cæterarum diſceptationum, quæ in Lutetia Pariſſiorum exagitatæ ad nos manarunt, ab omnibus exquiro ſacerdotibus, ſi ſe tamen dederent ſacris literis, & præcellentium noſtræ religionis Antiſtitum doctrinis nauarent operam, multa ſanè commoda ad benè beateque viuendum conſequi poſſent. Non eo ſolùm quòd multa diſcerent, & pro ſe magna, & ipſis vtilia, ſed quoniam eiuſmodi ſtudijs præſtaretur illis, vti faciliùs illecebris ſenſuum nuntium remitterent, cùm honeſtiſſimo in officio occupati, tum ab ipſis ſtudijs admoniti, ad melio-
rem

rem vitam nos esse natos, & hanc quam viuimus plenam esse ignorationis tenebris, si sensum, si humana solùm placita sectari volumus, plenam ærumnarum, plenam calamitatum, si humanis fidem votis velimus, cuius etiam vitæ incommodis & tanquam stimulis inuitamur, vt ad eam quæ futura est libentiùs properemus. Quis (quæso) mente paulo vegetiore non aduertat, prima hac in vita magis ad dolorem homines, quàm ad voluptatem natos? Tanto enim spatio nunquam aut bibere aut comedere, aut vacare proli quisquam potuit, quantò aut sitiunt febrientes, aut mendici & obsessi esuriunt, aut rei criminum torquentur. Id etiam emolumenti nancisci facilè possent, vt frænarent ambitionem malorum omnium matrem atque nutricem, quandoquidem omnia quæ magna corporeis & humana tantùm intuentibus oculis apparent, exigua videntur spiritualibus oculis, & æterna contemplantibus. Idq; ipsum iure optimo, quandoquidem terræ moles collata cœlo, instar esse puncti,

raris habitata locis, ſterili arenâ, noxijs ſerpentibus, ſitiq́ue deſertâ, vaſtis inuiâ paludibus, altiſſimis interſecta montibus profundiſſimis interpollata fluctibus. In hac exigua naturæ portione tumultuatur humanum genus, breuis & incertæ vitæ, etiam ſi diuturna, ſi longiſſima, ſi ſtabili nixa fundamento videatur. Quid enim diuturnum mortalibus? ſi æternitati futuræ, & immortalis vitæ ad ipſum conferatur? Quid certum & ſtabile in homine, in quo mutant omnia? in quo vt externas taceam & circumiacentes moleſtiarum moles, ipſe conflictus pugnantium inter ſe qualitatum corporei temperamenti, bellum inteſtinum illi ipſi ciet identidem & confecto bello minatur excidium. Adde tenebras quibus humana mens ſibi relicta circumfunditur, vnde & variarum opinionum prælia cooriuntur, & votorum ſibi ſuccedentium, ſubindeq́ue fluctuantium æſtus planè continui. Adde impetus hoſtiles, dolos, fraudes, iniurias: adde & ſuperiorum mentium & inſultus & æſtus, vt veriſſimum

ſit

ſit illud elogium. Vita hominis militia ſuper terram. Militia dubio procul, ſed qua & victoriam, & coronam, & regnum, nobis in cœlo comparari poſſimus, eiuſmodi, vt nec animo capere, nec concupiſcere votis planè queamus, quando & animi, & corporis fœlicitas quæ illic repoſita Dei amicis, eiuſque legis cuſtodibus poſt huius vitæ curſum aſſeruatur, omninò ſuperet captum humanæ mentis, nec niſi Deo docente hominibus pateſiat, nihilque omninò ſi ei conferantur fœlicitati, quæ vanæ vetuſtatis illuſtratores Poetæ atque Philoſophi commenti ſunt, de fortunatis inſulis, de fluminibus Nectaris, de Via lactea, de reditu ad Compares ſtellas, & cęteris quæ ad veritatem hallucinantes ſuis lucubrationibus inſeruere. Hæc illi & ſimilia de ſacro literarum otio nanciſci facilè poſſent. Sed ea ab omnibus non extorqueo ſacerdotibus, at ne literas omninò ignorent, ne ſalis euanidi, ne lucis extinctæ notam gerant, & noſcant quæ ad eorum pertinent officium, hoc expoſco, hoc

hoc exigo, & ni præſtent planè deteſtor. Inprimis autem & vitæ innocentiam, & morum diſciplinam, non exactiſſimam illam quidem & præcellentiſſimam, ſed mediocrem. Non peto vt inſtar Hieronimi, ſaxo pectus identidem verberẽt, ſed nec vt meretricum pectora baccatis monilibus, nec crepidas hydaſpeis gemmis exornent. Neque enim poſtulauerim, vt Hilarionis inediȩ aſſueſcant, ſed ne Sybaritarum cœnas aut æmulentur aut ſuperent. Minus etiam efflagitauerim, vt in ſpinis & niue volutentur more Franciſci & Benedicti: ſed cùm mollem cygnorum plumam ingenti pecunia mercantur, aut redimendis captiuis, aut virginibus nuptui tradendis iure optimo dedicatâ id planè damnauerim. Mediocritatem ſuadeo præcellentiam illam virtutũ, quam demirari faciliùs, quàm imitari plurimi poſſunt, ſi ſequi etiam maluerint & laudabo & prædicabo. Sed neque ita rem ad viuum reſeco, vt quum eos & largos, & faciles eſſe ad tribuendũ moneo, ita moneam, vt velim eos omnino imitari

egre-

egregium illud Martini, & celebratissimum facinus scindendæ vestis, vti mendicus & frigore tremebundus pauper amiciretur.

Verùm eos quibus abundant aceruі pecuniarum, monitos velim Martini exemplo, nudis vestes tribuendas, potiùs quàm coccineis atque purpureis pannis cooperinda iumenta. Neque item exigo in sacrarum sumptibus ædium censum vt omnem dispertiant, æmulenturque aut Sybillina Cumis olim extructa delubra, aut Simandij & Artemisiæ præruptas murorum moles & miuas, aut Salomonia Templa, aut etiam nostræ tempestatis Iulia ædificia: sed libenter postulauerim, ne sinant corruere quæ ab illis structa sunt templa, à quibus ipsi opes tantas nacti sunt, vt multo auro dicantur Salmacidas noctes coemere. Postulauerim ne Sacella à priscis olim frequentata patribus permittant histricum latibula constitui, fœdeque adeo haberi & negligenter, vt sit sæpenumero videre ferarum lustra, equorumque præsepia & mundiùs & hone-

nestiùs asseruari. Quum nihilominus ipsorum cubicula interim auro splendeant, substracta etiam purpura longè pretiosissima sint, mensarum verò & coquinarum instrumenta opere cælato refulgeant: his incommodis cum aliarum beneficio sanctionum, tum illis maximè custodia legis consuleres, maxime Pontifex, quia sanctissimè cauetur, ne multa ab vno sacerdotia, quibus annexa sit animarum cura possideantur, dispensatio, ita solet appellari, efficit, vt iam non multa, non plura, sed innumera teneant multi, qui ne Diaconi quidem mererentur officio defungi, at eiusmodi rerum dissipationem non ego, sed Bernardus tot antea seculis appellauit. Oppone te huic petulantiæ, Pater beatissime, & vnum hoc inter alia negotium, & munus egregiè suscipe, vt qui luxu defluunt, qui ambitione deferuent, qui vel coemptis vel eiusmodi dissipationibus paratis sacerdotijs lasciuiunt. Qui leges denique ritè positas non obseruant, sentient tuæ vim iustitiæ atque intrepidæ virtutis, vt si aliqua cul-

pa teneantur erroris humani ab eiusmodi tamen scelerum immanitate liberentur. Liceat bonis & modestis viuere, quibus nec otiosis in communi otio iam licet esse. Illis ipsis omnia arripientibus, & seruitutem in dicentibus maximam his qui eorum indigent opera ad famem tolerandam. Hoc si non egeris, Antistitum summe, si malis hominibus fræna laxaueris, si iamdiu multumque laxata non cohibueris, verear ne te Pontifice decidat eo nostra respublica vt dici non falsò possit, à libidine pudorem, ab audacia tumorem, ab amentia rationem penitùs esse deuictam, & in te bellum à nostræ religionis hostibus ante audias geri quàm parari. Si egeris, & vtilitatem omnibus, & tibi etiam gloriam non hanc solùm momentaneam & caducam quæ parui temporis angustijs coercetur, sed & stabilem & perpetuam, non in terris modò, sed in cœlesti sede comparabilis. Nec modò timendum tibi ab exteris erit, sed intrepidè sperandum, venturos nostræ religionis hostes, ad nostræ fidei disci-

nitus disciplina, & maiorum tuorum sanctionibus atque decretis, & vtilitate simul & gloria excitatus, indue sanctissimum in desertores & impios, saluberimumque furorem, quo discant pœnarum agere formidine, quod virtutis amore deberent. Moses ille legislator, quanquam mitissimus, terrifica tamen percitus est ira, quum posthaberi Deum agnouit, & seuerã in desertores pœnam exercuit. Deus & homo Christus Iesus omnium virtutum exemplar, irrogatas in se contumelias patientissimè tulit: non tulit paterni honoris notam, quum sacrilegos venditores, emptoresque ex templo expulit, & flagello discussit. Et ille quidem vituli vnius aurei cultores, maxima est cede persequutus: & hic columbas vænales & turtures è templo voluit eiectas. Tu verò earum cultores vitularum, quæ maximo numero in vrbe non stabulantur modo, sed dominantur, & auro, purpura, margaritis, more regio incedunt ornatæ, vt ad earum aspectum, nedũ congressum plurimi & obbrutescant

&

& pereant, exilio saltem & honorum omnium mulcta non compesces? Tu sacras ædes sceleribus omnifariam profanari, & in eis tot monstra Circæa grunnire permiseris? tot Syrenes, & veriùs, tot Syrenum milia patieris, nauiculæ tibi diuinitùs commissæ, quantum in ipsis est procurare naufragium? Tu Dei optimi templorum, tu Christi sanguinis mercatum sustinueris? Cuius supremum sacerdotium nullis mercimonijs es consequutus. Si Clemens videris Pontifex, id pietati facilè adscribetur. Si nimis placidus, naturæ tuæ consuetudini, corporisque temperamento. Sed si posthaberi Deum eiusque legem patieris, & immania scelera passim, & nulla prorsus verecundia peragi, nullus erit tam iniustus rerum æstimator, qui vereatur id tribuere, vel malitiæ, vel negligentiæ. Quapropter si attendere diligenter, & æstimare hac omni de re, de qua disseruimus, volueris, Pater sanctissime, sic (ni fallor) planè constitues, vt leges iam ritè positę, pœnæ saltem formidine custodiantur, dabis-

dabiſque operam exemplo non ſolùm & innocentia vitæ, ſed animaduerſionis in alios, ne quicquid collibitum fuerit impunè feciſſe audeant improbi, atque ita & tibi ſimul & omnibus conſules, & collabentem iam ac propè intermorituram Chriſtianam rempublicam ab interitu vendicabis. Hoc omnis ordo, hoc conſenſio bonorum omnium expoſcit & obſecrat. Quæ vbi per te acta fuerint, vbi peſſimæ vitæ monſtra, vel edomueris, vel extinxeris, ne poſteà repullulent, adhibenda erit legum cautio, & ſeuerior aliquanto diſciplina. Non in veſtibus modò & ſumptibus, ſed in ſtudijs ſacræ literæ vtriuſque inſtrumenti recognoſcendæ, & cum antiquis & caſtigatis primæ originis exemplaribus conferendæ, vt ab erratis quæ vitio temporum, & librariorum incuriâ in illas irrepſerunt, omninò purgentur, ſolennes ceremoniæ de quibus fuêre olim quępiam difficultates, prioribus oblatæ Synodis, ſtatuendæ firmandæque ſunt, quotidianæ preces re-

digendæ in ſtatum, & probatum ordinatum ordinem, & veræ hiſtoriæ ab Apocryphis nugis ſegregandæ, præſcribenda Principibus viris officia, vt ſcelerata illa & noſtræ reipublicæ deletrix opinio licere quæ placeant, & à vulgi animis omninò amoueatur, & penitùs exulet. Sit inter ipſos Principes pax, & diſcordiarũ finis, vt à diuturnis diſſenſionibus aliquando quieſcamus, daturi operam eis officijs, quæ mortales euehunt ad immortalem vitam, & excedentem animantium omnium vita fœlicitatem.

Comitis Mirandulæ de Moribus reformandis Orationis, finis.

Ex

Ex instructionibus Papæ Adriani sexti, quas dedit D. Francisco Cheregato, Legato suo, vt exponeret Principibus Electoribus, & alijs Principibus &c. in Dieta Nurenbergensi congregatis. Anno Dom. 1522.

ITem, dices nos ingenuè fateri, quòd Deus hanc persecutionem Ecclesiæ suæ inferre permittit, propter peccata hominum, maximè sacerdotum & Ecclesiæ Prælatorum. Certum enim est, non esse abbreuiatam manum Domini, vt saluare nequeat, sed peccata deuidere inter nos & ipsum, & abscondere faciem suam à nobis, vt non exaudiat. Clamant Scripturæ, peccata populi deriuari à peccatis sacerdotum, proptereaque (vt ait Chrisostomus) Saluator noster curaturus infirmam ciuitatem Hierusalem, ingressus est priùs templum, vt peccata sacerdotum primo castigaret, instar boni Medici, qui morbum à radice curat. Sci-

mus in hac sancta sede, aliquot iam annis multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis, & omnia denique in peruersum mutata. Nec mirum, si ægritudo à capite in membra, à summis pontificibus in alios inferiores Prælatos descenderit. Omnes nos (id est prælati ecclesiastici) declinauimus, vnusquisque in vias suas, nec fuit iam diu, qui faceret bonum, non fuit vsque ad vnum. Quamobrem necesse est, vt omnes demus gloriam Deo, & humiliemus animas nostras ei, videatque vnusquisque nostrûm vnde ceciderit, & se potiùs quilibet iudicet, quàm à Deo in virga furoris sui, iudicari velit. Qua in re, quod ad nos attinet, polliceberis nos omnem operã adhibituros, vt primùm curia hęc, vndè fortè omne hoc malum processit, reformetur, vt sicut inde corruptio in omnes inferiores emanauit, ita etiam ab eadem sanitas & reformatio omnium emanet. Ad quod procurandum nos tanto arctiùs obligatos reputamus, quantò vniuersum mundum huiusmodi refor-

formationem auidiùs desiderare videmus.

Ibid. Inueteratus nimium morbus est, nec simplex, sed varius & multiplex, pedetentim in eius cura procedendum est, & priùs grauioribus, magisque periculosis occurrendum, ne omnia pariter reformari volentes, omnia perturbemus. Omnes subitæ mutationes (inquit Aristoteles) in republica periculosæ sunt. Qui nimis emungit, elicit sanguinem.

Papas Romanos, eorumque asſiclas Prouincias Chriſtianas *ſpoliaſſe & expilaſſe: Hoc oſtenditur primùm generaliter, deinde ſigillatim de priuatis regnis & prouincijs.*

Abbas Vrſpergenſis pag. 307.

VIx remanſit aliquis Epiſcopatus, ſiue dignitas eccleſiaſtica, vel etiam parochialis Eccleſia quę non fieret litigioſa, & Romam deduceretur ipſa cauſa, ſed non manu vacua. Gaude mater noſtra Roma, quoniam aperiuntur cataractæ theſaurorum in terra, vt ad te confluant riui & ageres nummorum in magna copia. Lætare ſuper iniquitate filiorum hominum, quoniam in recompenſationem tantorum datur tibi pretiũ. Iocundare ſuper adiutrice tua diſcordia, quia erupit de puteo infernalis Abyſſi, vt accumulentur tibi pecuniarum præmia.

Habes quod ſemper ſitiſti, decanta canticum, quia per malitiam hominum, non per tuam religionem orbem viciſti.

Ad

Ad te trahit homines non ipſorum deuotio, aut pura conſcientia, ſed ſcelerum multiplicium perpetratio, & litium deciſio prætio comparata.

Quia ſuperiùs tangitur Camera Apoſtolica, reſtat etiam pauca de illa explicare, quæ aſſimilatur mari, in quod intrant omnia flumina, & non inundat (ab exundat) ſic enim in iſtam portantur quotidiè de diuerſis mundi partibus auripondo multa, attamen non impletur: in qua eſt generatio, quæ pro dentibus gladios commutat, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus: & in qua ſunt multæ ſanguiſugæ dicentes, Affer, Affer, cuius quidem Officiales, gentes Cameræ nuncupantur: benè quidē. Gentes enim ſunt barbaræ nationes habentes ritus & mores extraneos à moribus hominum legibus & ratione vtentiū. Hæ autem gentes noſtræ eiſdem alijs gentibus multifariè in omnibus ſunt conformes. Vnde congruit eis illud:

Theodoric. de Niem Nemoris vnio tract. 6. cap. 37. prg. 379.

Cumq́, pares eſtis, ſociari iure poteſtis.

Nam ſicut Turcæ & Tartari, qui Chri-

ſtianis magis ſunt infeſti, infœlices huiuſmodi Chriſtianos, qui ad eorum manus viui perueniunt, tractant inhumaniter & flagellant: ſic & noſtræ gentes prędictæ nouos eccleſiaſticos Prælatos, qui apud nos promouentur, exquiſitis vijs, rebus, ſubſtantia, remotâ omni pietate, rurſus denudant. Vnde ſi fortè totum ſoluere nequeant, quòd in ipſa Camera poſtulatur ab ipſis, & de gratia, quæ rarò fit & paucis, tempus ad ſoluendum aliquod ſtatuatur, extorquentur ab ipſis, qui remanent obligati, tam immania ſeu horribilia iuramenta, quòd ſapiens quiſquam illa etiam pro conſequendo magno bono, vel effugiendo magno damno in euentum præſtare meritò formidaret. Et ſuper tali dilatione dantur ei literæ in ipſa Camera, non propter Ieſum tantùm ſed vt immoderatè nimis aurum, ſi quod ſupereſt pro expenſis itineris allatum, etiam extorqueatur ab ipſa, ſic vt ab eadẽ Camera liberatus eâ vice rectè dicere poſſit:

Romanæ Eccleſiæ in vendendis officijs Eccleſiaſticis auaritia.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Omnis

Omnis enim inde pietas, misericordia & clementia longissimè auolarunt, & si fortè mille florenos ibidem solueres, quorũ vnus tantum vnum duntaxat obulum minùs debito ponderaret, nisi longè illo ponderosiorẽ illico exhiberes, aut quod deficeret in duplo ni argentea moneta suppleres, liber tibi recedendi non pateret exitus ab eadem, licet gentes ipsæ nostræ generaliter omnes florenos, quos recipiunt ab alijs, persoluunt cæteris sine pondere ac mensura. Si autem quis pauper aut diues prælatus totidem quot debet, ipsi Cameræ soluere vna vice non possit, quamuis etiam occasione literarum Apostolicarum super promissione de se facta confectarũ, nec non stando in Roma, tam intolerabiles fecisset expensas quas forsan præsidendo suæ prælaturæ deductis oneribus, diu accumulare nequiret, etiamsi esset excellentior doctor, vel magister in orbe terrarũ, sibi propterea non differtur: quoniam si infra annum à datis promissionis suæ computandum, totum non soluat, in quo ipse dictæ Cameræ obli-

obligatur, in eiusdem anni reuolutione de Antistite fit Clericus, nec non de Abbate Monachus, & Priore posterior deriuatur, nulla ipsis æquitate vel iustitia suffragante. O iustissimæ gentes nostræ vel quasi rectè cum infernalibus furijs seu harpijs & Tantalo sortem sitibundi positi, qui nunquã satiantur. Habent etiam dura capita & saxea pectora ex Deucalionis composita lapidibus, & corda ad inferendum compatiendumq; omni Chalybe duriora Gentes nostræ prædictæ. Infœlix igitur pauper ille Prælatus, qui retibus dictæ Cameræ illaqueatus in locum inibi venerit tormentorum.

Idẽ Theod. de Niem. de scismate li. 1 ca. 68. pa. 55.

Ipse etiam Bonifacius huiusmodi offertorijs non contentus licet ad maximas summas ascenderent (erat enim insatiabilis vorago, & in auaritia nullus ei similis) ad diuersa regna misit quæstuarios vendendo dictam indulgentiam offerentibus tantum, quantum essent expensuri in via, si propterea iuissent ad vrbem, & huiusmodi exactores, seu quęstuarij etiã maximas summas pecuniarũ à simplicibus,

bus, seu barbaris subtiliter extorserunt, ita quòd aliquando in vno regno, seu in vna prouincia huiusmodi venditionibus vltra centum millia florenorum reportarunt, quia omnia peccata etiam sine pœnitentia ipsis confitentibus relaxarunt, super quibuslibet irregularitatibus dispensarũt interuentu pecuniæ, dicentes se omnem potestatẽ habere super hoc, quum Christus Petro ligandi & soluendi contulisset in terris, & per hoc ipsi quæstuarij impinguati, dilatati, ingrossati, & cum multis pulchris equis & decenti familia redeuntes ad vrbem, &c.

Quid quod maiora vel certè paria priscorum temporum vectigalibus Europa penè omnis tributa Romam mittit: dum singulæ ciuitates à Romano Pontifice beneficia accipiunt. Blódi Flauij Forilíniensis ad Eugeniũ 4. de Roma instaurata. lib. 3. 40.

Et quod amplius à malo est (quoniam Symonia quamuis post factum expleatur amplissima est) quod eadem potestate reditus & prouentus beneficiorum omnium & vbique quo primum anno vacantia fuerint, sibi reseruat, secundum hunc Marsilius Patauinus in defensorio pacis. Part. 2 ca. 24. p. 361.

hunc modum ſibi congregans omnes mundi theſauros, & eiſdem omnia regna ſpolians atque prouincias, &c.

Quomodo Gallia à Papa expilata fuerit.

Conſtitutio Ludou. regis qui Beatus dictus eſt. Anno 1228.

EXactiones & onera grauia pecuniarum per Curiam Romanam Eccleſijs regni noſtri impoſita, quibus regnum miſerabiliter depauperatum extitit, ſeu imponenda leuari & colligi nullatenus volumus, niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima, vel ineuitabili neceſſitate, ac de expreſſo & ſpontaneo conſenſu noſtro, & ipſius Eccleſiæ regni noſtri.

Nicol. Clemangis de non ſoluẽdis Annatis in faſcicul. rerũ expetend. & fugiend. fol. 192.

Nam taxa vacantiarum ſecundum quod deſcriptum eſt in libris Cameræ Apoſtolicæ de Eccleſijs Cathedralibus & Abbatijs Galliarum taxatis, aſcendit ad ſexcenta nonaginta ſeptem millia ſeptingenta quinquaginta Francorum ſine prælaturis quas non taxant, & alijs inferiorioribus dignitatibus & beneficijs, quæ

quæ fere ad tantundem ascendunt, quæ summa prima sex annos (velut clarè demonstraretur) integraliter soluitur: & singulis annis diuisa ascenderet ad ducenta milia, prælaturis & alijs minoribus beneficijs iunctis. Quod si in singulis nationibus tantundem reciperetur & haberetur, ascenderet summa, & esset in vniuerso sex milliones nongenta septuagenta septem millia & quingenti floreni, quod esset excessiuum valde, &c.

Eadẽ habet Carolus Molineus cõtra paruas datas. pag. 131

Artic. 67. Si decreta & constitutiones iam dictæ (Pragmaticæ sanctionis) antiquarētur, quotannis decies centena millia aureorum, & eo amplius hinc Romam exportarentur. Vt spaciatim & sigillatim demonstremus, quantopere hoc triennio pecunia regnum (Galliæ) exhaustum sit, animaduertendum est Pij Pontificis tempore vacasse in hoc regno plusquam viginti Archiepiscopatus & Episcopatus. Nec dubium est, quin pro annuo illo vectigali, quod Annatam vocamus, quàm pro reliquo sumptu accessorio & extraordinario in sin-

Senatus Parisiensis in postulatis exhibitis Ludouico 11. à fr. Duareno Iurisconlatine conuersis & editis cum priuilegio Regis bis Lutetiæ, & bis Lugd. Art. 7.

ſingula diplomata ſeu Bullas * * aureorum millia diſpenſa muneratáq; ſunt. Quæ ſumma eſt centum & viginti milliũ aureorum.

Artic.73. Cænobiarchæ quoque ſiue Abbatæ ad ſexaginta aut eo amplius vacauerunt in hoc regno. Quarum ſingulæ duobus millibus aureorum vt minimum conſtiterunt: ſumma ergo eſt centum & viginti millium aureorum.

Artic.74. Eodem tempore Prioratus, decanatus, præpoſituræ præceptoriæ, & dignitates electiuæ, quæ lituo inſignitæ non ſunt, pluſquam ducentę vacauerunt, ac in ſingula huiuſmodi beneficia aurei ſunt quingenti. Summa igitur eſt centum millium aureorum.

Artic.75. Conſtat in hoc regno vt minimum centum paręciarum eſſe, quæ inhabitentur & incolentur. Nec vlla eſt in qua eo tempore gratiam expectatiuam aliquis non impetrauerit: in quarum ſingulas 25. aurei tam pro itineris ſumptu, quã diplomatum confectione: pro non obſtantijs, prærogatiuis, anullationibus,

&

& alijs ſpecialibus clauſulis, quæ gratijs aſcribi conſueuerunt, item pro executorio proceſſu ſuper eiſdem gratijs facto. Summa hæc eſt, vicies quinquies centena millia aureorum.

Artic.77. Pro deuolutionibus aliorum præſulatuum & dignitatum: pro beneficiorum prouentionibus: pro commendationibus & penſionibus: pro beneficijs vacantibus in Curia Romana: pro diſpenſationibus ad duo vel tria, vel quatuor beneficia incompatibilia, & multis alijs eiuſmodi quæ ſequuntur. Ex quibus ſumma conficitur multo amplior, quàm ducentorum millium aureorum.

Artic.78. Reditus Epiſcopatuum, Abbatiarum, & aliorum huiuſmodi beneficiorum, quos reſidentes & commorantes in Curia Romana ad ſe perferri curant quotannis excedunt ſummam centum millium aureorum.

Quis eſt adeo imperitus rerum, vt Romanæ Curiæ artes non norit, & quantum ea hirudo gallici exorbeat ſanſanguinis quotidie non ſatis intelligat? Dicam

Franciſcus Duarenus de ſacris Eccleſiæ miniſterijs & benef. li.1.ca.6.fo.8

Dicam quod à viris peritiſſimis, ac diu in republica verſatis non ſemel accepi, quanquam incredibile videtur: quotãnis variorum diplomatum à Pontifice obtentorum nomine ad ſeptingenta aut eo amplius aureorum millia Romam hinc exportari ſolere, quæ ita illic velut capta vinctaque detineantur & cuſtodiantur, vt nullo vnquam poſtliminio ad nos redeant.

Ioannes Maria Belga Ludouici 12. hiſtoricus de ſciſmate. part. 2. ca. 22 pag. 441.

Præterea idem Papa (Ioannes 22) qui tantam vim auri poſt ſe reliquit, quantum nullus Pontificum, qui vel ante, vel poſt eum fuere, cum his ſucceſſoribus ita regnum Galliæ nouis exactionibus, Annatis, Decimis, Subſidijs, gratijs expectatiuis, alijſque inuentionibus (in quibus excogitandis Curia Romana magiſtra eſt) aggrauauit, vt miſeri clerici ac ſtudioſi Pariſienſes ne vnicum quidem beneficium adipiſci poſſent: ſed omnia à Cardinalibus & Curiæ Miniſtris Auinione degentibus occupabantur: quam ciuitatẽ Franciſcus Petrarcha doctiſſimus vir, eo tempore Meretricẽ Babylonicam appel-

appellabat. Nec solùm miseri Sacerdotes ac scholares præter modum premebantur, sed & ditiores regni prælati sæpiùs de immensis oneribus ac exactionibus regi conquerebantur. Vide plura ib.

Pauper remansit Fiscus noster, diuitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli nisi Episcopi regnant: perijt honor noster, & translatus est ad Episcopos ciuitatum. Verba Chilprici Regis Franc. apud Gregor. Turonen. lib. 6.

Germania pecuniâ exhausta.

Atque his mercium (indulgentiarum) nundinationibus, simul & spoliata est ære Germania, & Christi pietas extincta. S. Rom. Imperij principum ac procerum grauamine.

Quapropter sacri Romani Imperij status obnixè quoque rogant, vt præfata onera & grauamina, per quæ tam immenso pecuniarum cumulo spoliatur Germania, quæ hinc in curtisanas malè prodigitur, radicitùs ac penitùs tollantur & auferantur. 3. Ibid. Grauamine 21.

Huic facilè conijcere licet, quot Romæ, quantique laquei pro emungendis nummis tendantur. Ibid. Grauamin. 54.

Archiepiscopus Moguntinus, solue-

bat Papæ pro pallio 24000. Ducatos: & tantidem ſoluebat Archiepiſcopus Colonienſis.

Paralip. Abbat. Vrſpergen. pa. 454.

Germania ſoluebat annuè Papæ circiter trecenta millia Florenorum.

Albert. Krātrius VVandaliæ lib. 12. cap. 33 pag. 289.

Circa Ann. Dom. 1466.

Rex Poloniæ eâ tempeſtate non ſatis æquo ferebat animo, quòd Marinus de Fregano nuntius Apoſtolicus, qui iamdudum in Suecia multas opes contraxit, etiam ſuas in Polonia conſtituiſſet oues tondere, teneri iuſſit hominem, vt omnibus diligentiùs perquireret, quos in vſus veniret tanto molimine aceruatâ per Prouincias pecuniâ: præferens ſuo regno magis opus videri tali ſupplemento quàm Italiæ, quòd cùm illa in pace degeret, ipſe à Turcis Tartariſque laboraret. Vide plura.

Pauli Langij Cygnæi Monach. Bozawienſis. Chronicon Citiz. de illius Diœceſeos geſtis pag. 875.

Anno Dom. 1484. fuit Legatus quidam cum indulgentiarum pleniſſima remiſſione in Suecia, vbi hoc anno, æſtiuo præſertim tempore, præualida ferbuit peſtilentia. Quâ fretus Legatus ille miro modo & inſatiabili explumauit pauperes. Quare author hiſtoriæ Sclanucę ex

qua

qua hęc transcripsi, ita exclamat, O Petre, Petre, non tibi dixit Christus, mulge aut tonde, sed pasce, pasce, *Ioan.* 21. ideoque aperuit infernus os suum sine termino, & intrabunt maiores sine numero.

Hallis autem & per Saxoniam sequenti fuit anno suspensa indulgentiarum cassatio: primo & vnico anno (vt fama fuit) centum millium aureorum damnosam priuationem inferens Romanensibus. Proinde pius Lector pensitare poterit, quàm inęstimabilis collecta duntaxat per Germaniam fuisset pecunia, ipsum si indulgentiarum negotium adhuc integro lustro, vti præfixum institutumque fuerat, perdurasset. Ast ô Deus, quorsum tanta tandem deuenisset pecunia? Idem ibid. pag. 898.

In Cardinalium videlicet & præsertim Papalium amicorum ęraria repositus. Nec mirum, cùm nuper quidam frater ordinis mendicantium, præfatarum indulgentiarum per Saxoniam terrasque nostras commissarius, moriens duo millia Florenorum, quos ex pœnitentiũ la- Ibid. statim.

 chrimis

chrimis corraſerat & extraxerat, in extremis reliquerit.

Sicilia.

R. bert. Gagnignus in histor. Fran. lib 7. in Diuo Ludoui.

Carolus Andegauenſis, Oſtiam delatus Romæ tandem exceptus eſt: mox adeptâ Senatoriâ dignitate, Diadema quoque Siciliæ regni, donante Clemente Vrbani ſucceſſore, accepit, annuâ quadraginta milliũ Ducatorum penſione indictâ, quam ſedi Apoſtolicę ſolueret.

Quomodo Angliam diripuerint & ſpoliârint Papæ eorumq́; Aſſeclæ: primùm ex Mathæo Paris Monacho Albanenſi, è multis pauca. Obijt An. Dom. 1259.

Matthæus Parys in Iohanne pag. 287.

EOdem anno Iohannes Ferentinus Apoſtolicæ ſedis Legatus veniens in Angliam, eamq́ue prælustrans, magnam pecuniæ ſummam congeſſit, &c.

Idem ib. pa. 381.

Eodem tempore Wallo Legatus exegit procurationes per totam Angliam ab Eccleſijs Cathedralibus & domibus religioſis, pro ſcilicet procurationibus quinquaginta

quaginta solidos. Omnia etiam beneficia Clericorum pariter ac virorum religiosorum, qui Ludouico & Baronibus auxilium, consilium, vel fauorem impenderant, sequestrauit, quæ omnia in suos & Clericorum suorum vsus conuertit.

Tunc idem Otto cœpit ab omnibus Ecclesijs Anglię conuentuallibus nomine procurationis duas marcas argenti. Et sciendum quod tempore quo magister Otto venit in Angliam, dominus Papa misit nuntios per orbem vniuersum, exactiones indebitas exigens, sicut inferius dicetur. Idem in Henrico 3. pag. 435.

Omnibus igitur congregatis tã Laicis quàm Clericis, & eorum subiectis, Magister Stephanus coram omnibus recitauit Domini Papæ literas, in quibus exigebat decimas omnium rerum mobilium de tota Anglia, Hibernia, & Wallia, ab vniuersis Laicis & Clericis, ad guerram suam sustinendam, quam contra Romanum Imperatorem susceperat Fredericum. Idem ibid. pag. 483.

Comites verò & Barones ac Laici omnes Idem ib. pa. 484.

nes planè decimas se daturos contradixerunt nolentes Baronias suas vel laicas possessiones Romanę Ecclesię obligare.

Ibid.ead.pa. Erat autem in huius rei executione adeò improbus exactor, vt etiam de frugibus Autumni futuri, quæ adhuc in herba crescebant, singulos compelleret decimarum sibi pretium exhibere. Prælati verò aliud remedium non habentes, calices, phialas, philacteria, & alia sacra altaris vasa, quædam vendiderunt, nonnulla sub pignus posuerunt.

Ib.pag.485. Et sic abrasor pecuniarum Magister Stephanus Domini Papæ Capellanus, Anglis fœda reliquit vestigia.

Idem ibid. pag. 535. Dominus Papa occasionem sumens à prędicta Imperatoris persecutione, argumentosas extorsiones pręcipuè in Anglia excogitans, & multiplicans Legatos sub specie simplicium nuntiorum potestatem tamen habentes Legatorum vndique destinauit, qui multifariam exegerunt pecuniam, nunc prędicando, nunc supplicando, nunc pręcipiendo, nunc comminando, nunc excommunicando,

cando, nunc procurationes exigendo, per regnum Angliȩ infinitos extorres reddiderunt & mendicantes.

Paruoque tempore ſuccedente facta eſt tanta commutatio, tam multiformis pecuniæ exactio, nec fieri poterat in quã abyſſum tanta pecunia, quȩ per papales procuratores colligebatur, eſt demerſa, &c. Idem pag. 539.

Per eoſdem dies venit in Angliam noua quȩdam pecuniȩ exactio omnibus ſeculis inaudita & execrabilis. Miſit enim Papa pater noſter ſanctus, quendam exactorem in Angliam, Petrum Rubeum qui excogitatâ muſcipilatione infinitam pecuniam à miſeris Anglicis edoctus erat emungere. Intrauit enim religioſorũ capitula, cogens & ſeducens eos ad pecuniam promittendam, & promiſſam perſoluendam exemplo aliorum Prȩlatorum, quos mentitus aſſerebat gratanter perſoluiſſe. Dixit enim ille Epiſcopus, & ille: ille Abbas, & ille iam libens ſatisfecit: quidnam vos ignaui tam moramini, vt grates cum muneribus amittatis? Idem pag. 714. *Fallax pecuniæ exactio per Rubæum Papæ emiſſarium*

tis. Vide plura ibidem.

Idem pa.735 Igitur in crastino Epiphaniæ, apud Doueram legatus nauem ascendens post regales amplexus & oscula, legationis deposuit insignia, & transfretans depauperatã Angliam à tergo salutauit, nullo pręter Regem, & quos idem legatus bonis regni salutauerat, de recessu condolente. Nec remansit eadem hora, vt veraciter NB dicebatur, in Anglia tantum pecuniæ, exceptis sanctorum vasis & ornamentis Ecclesiarum, quantum à regno iam extorserat Anglicano. Præbendas autem Ecclesias, & varios reditus opimos plusquam trecentos ad suam vel Papæ contulerat voluntatem. Vnde regnum quasi vinea exposita omni transeunti, quam exterminauit aper de silua, miserabiliter languit desolatum.

Idem pa.743 Eodem tempore permittente vel procurante Papâ Gregorio, adeo inualuit Romanæ Ecclesiæ insatiabilis cupiditas, confundens fasque nefasque quòd deposito rubore velut meretrix vulgaris & effrons omnibus venalis & exposita, vsuram

ram

ram pro paruo, ſymoniam pro nullo inconuenienti reputauit, ita vt alias affines prouincias, imo etiam puritatem Angliæ ſua contagione maculauit.

Circa idem tempus miſit Dominus nouus Papa quendā nouum in Angliam pecuniæ exactorem, magiſtrum videlicet Martinum, autenticum papale deferentem & habentem poteſtatem excommunicandi, ſuſpendendi, & multipliciter voluntati ſuæ reſiſtentes puniendi. Qua roboratus poteſtate, ſuſpendit prȩlatos Angliæ à ſuſpenſione beneficiorum donec voluntati papali ſatisfactum fuiſſet, redditus ad opus Clericorum ſuorum & conſanguineorum poſtulanti. Indignum tamen iudicabat aliquem redditum ſuſcipere, niſi triginta marcas aut ſupra valentem, ne quiſquilias colligere tantus vir videretur. Cœpit igitur dictus magiſter Martinus munera, præcipuè palfriados concupiſcibiles imperioſè exigere & extorquere à Prælatis, maximè à religioſis, prȩcipiens per literas diſtrictè illi Abbati, vel illi Priori vt ei equos, quales decebat ſpe-

Idem pa. 825 anno Dom. 1244.

ſpecialem Domini Papæ Clericum inſidere, tranſmitterent: contradicentes autẽ & excuſationes & cauſas negationis prętendentes etiam rationales, vtpote Abbatem de Malmesburia, & Priorẽ de Mertona ſuſpendit vſq; ad plenam ſatiſfactionem, grauiter puniuit. Sedulus etiam explorator Eccleſias vacantes & præbendas conſiderauit vt ipſas patentiſſimæ papali indigentiæ præſentaret: inter quas dum præbenda opima Sarisberienſis Eccleſiæ ſpectans ad præcentorem vacaret, inuito Epiſcopo & nimis dolente cum toto capitulo, manus rapidas eidem præbendæ ſtatim iniecit, & iuſſu Papæ cuidam puero nepoti ſuo non ſine multorũ cordiũ amaritudine & ſtupore contulit. Credebant enim multi & ſperabãt, quod Romana Curia à Deo multipliciter iam flagellata, fræno moderaminis ſuam auariciam coerceret.

Idẽ pag. 936
Verba Papæ de Anglia.

Verè hortus noſter delitiarum eſt Anglia, verè puteus inexhauſtus eſt, & vbi multa abundant, de multis multa poſſunt extorqueri.

Pro-

Probatum fuit in publicis Angliæ Comitijs, anno Domini 1532. soluta fuisse pro Bullis Episcoporum ab anno quarto Henrici septimi decies centena & sexaginta millia librarum præter alias dispensationes & indulgentias.

Verba Holingsheadi in Chronico vlt. edito. pag. 928. Hoc fuit spacium circiter 44. annorum

Quantos thesauros quidam Papæ post mortem reliquerunt.

ANno illo Ioannes 22. Pontifex Romanus è vita migrauit, anno Dom. 1334. vitæ verò suæ nonagesimo, & obijt Auinione. Reliquit autem in thesauris ingentem vim auri & argenti, cuius computatio fuit millies viginti quinque millia aureorum.

Antoninus hist. part. 3. titul. 21. cap. 6. fol. 111.

Hanc summam Galli sic exprimunt, viginti quinque milliones auri. Germani verò ducentas quinquaginta auri tonnas.

Pontifex autem ipse Calixtus 3. sexto die Augusti, 1458. ex hac luce migrauit 84. anno ætatis suæ. Quo mortuo reperta sunt 150000. florenorum in scrinio

Idem ibidē titul. 22. cap. 16. fol. 186.

sub

ſub cubiculo eius.

Mercurius Gallo-Belgicus Nuncio Anni 1590. lib. 3. pa. 194

Sixtus Quintus anno Pontificatus ſui primo nouum & antea inſolitum ærarium in caſtro S. Angeli erexit, & in illud confeſtim decies centena aureorum millia intulit. Auxit idem ærarium totidem centenis millibus anno Pontificatus ſui tertio. Poſterioribus annis eandem ſummam adhuc ter eidem ærario adiecit. Quo factum vt moriens quinque milliones auri in hoc theſauro reliquit, &c.

Hieron. aduerſus Ioan. Hieroſolym. tom. 3.

Ex his iudicet Chriſtianus lector annon verba illa Diui Hieronimi in Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum, multo verius de Romano Pontifice dici poſſint: *Tu qui ſumptibus abundas, & totius orbis religio tuum lucrum eſt, grauiſſimos illos legatos tuos huc illucq́; tranſmittis.*

Verſus retrogradi.

Pauperibus ſua dat gratis nec, munera curat
Curia papalis, quod modo percipimus.

FINIS.

Errata corrigenda. Prior litera, l, pro linea ponitur, posterior significat Lege.

IN Epist.dedic.pag.3.l.vlt.l.Hinc. Ibid. p.5 l.14.l. cedemus. p.13.l.22.l.Antistites. p.14.l.6.l.quã.p 17.l 19.l. particulatis) p 27.l.12.l.commercia. p.42.l 13.l.tui. p 50.l.1.l.ijsdem.p.54. l.7.l.qui cùm Angeli.p.55.l.21.l.discedent.p.58.l.13.l. sepem,& l.16.sepe.p.59.l.21.l.super. p.72.l.17 l.eis. p.81.l.9.l.gratiam.p. 103.l.15. l. Pascentium.p.105. l 9. l. conatus.p.116.l.8 l.crucifixiq; p.123.l.20.l.erga illos. p.135. l.vlt.l.præsedit p.152.l. 3.l. congregatione. p.156. l.1.l.discessio. p.162. l.12.l.officiarij. p. 168.l.23.l.quòd expensæ. p.190. l 17.l.malum. p.191.l.15.l.culpabiles.p.198. l.11.l Ecclesiarum. p.210 l.16.l annum. p 211.l. vlt.l.Nec vereor. p.220.l.11. l. Ibidem. Isti. p.234 l 8.l.intrare p.236.l.10.l.conuiuijs.p.242.l.21.l.Alius p.250.l 1 l.Ioannis.p. 295.l.1.l.aut nullus, aut certè &c.p.ead.l.17.l. ferro.p.259 l.23 l.coercueris.p.267.l.14.l.minas.p.270.l.13.l.initiari. p.272.l.1. l.honorum.p.279.l.8.pro ab,lege al.i aliàs.p.281.l.7.l.in argentea.p.285.l.6.l.iniunctis.p.ead.l 16.l. speciatim. p.286.l.1.l. Sena aureorum.p.ead.l.19 l.centum millia .p.ead.l.vlt.l.annullationibus. p.289.l.22.l.Hinc. p.290.l.vlt.l.Sclauicæ.

X

